

Welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen in Nederland

Een kwantitatief onderzoek naar verschillen in welvaart tussen mannen en vrouwen aan de hand van de Brede welvaartsindicator.

Masterthesis Sociology: Contemporary Social Problems

Universiteit Utrecht

29 juni 2018

Colette van Boven

Utrecht University

Rabobank

Auteur

Colette van Boven

6234208

c.e.vanboven@students.uu.nl

Masterscriptie Sociology: Contemporary Social Problems

Scriptiebegeleider: prof. dr. ir. Tanja van der Lippe

Tweede lezer: dr. Margriet van Hek

Rabobank

Stage begeleider: Sjoerd Hardeman, PhD

Aantal woorden: 24.688

Datum: 29 juni 2018

Plaats: Utrecht

Universiteit Utrecht

Faculteit Sociale Wetenschappen

Afdeling Sociologie

Sjoerd Groenmangebouw

Padualaan 14, 3584 CH Utrecht

Voorwoord

Amartya Sen quoteerde in 2003 tijdens een rondetafelgesprek van de Verenigde Naties een Bengaals gezegde om het belang van educatie te benadrukken. Dit gezegde luidt als volgt:

“Knowledge is a very special commodity: the more you give away, the more you have left. Imparting education not only enlightens the receiver, but also broadens the giver – the teachers, the parents, the friends” – Sen, 2003, p.21

Tijdens het schrijven van mijn scriptie hebben veel mensen hun kennis met mij gedeeld. Ik hoop dat hun bijdrage aan mijn scriptie ook voor hen tot nieuwe inzichten of kennis heeft geleid. Voor mij geldt dit absoluut. Ik wil hen graag bedanken. Allereerst mijn scriptiebegeleidster Tanja van der Lippe voor het delen van haar kennis en de prettige begeleiding. Ik bewonder hoe jij bij elke feedbacksessie meteen door had waar mijn struikelblok zat en mij de deur uit liet gaan met een ietwat vol, maar helder en geïnspireerd hoofd. Bedankt voor de feedback en motiverende woorden. Daarnaast wil ik RaboResearch, en met name Sjoerd Hardeman bedanken voor de afgelopen maanden. De feedback-woensdagochtend met Sjoerd heeft mij enorm geholpen bij het structureren van mijn scriptie. Ik ben dankbaar voor de kans die ik heb gekregen mijn research skills te ontwikkelen en te leren van jouw expertise over Amartya Sen, samengestelde indicatoren en over hoe bondig te schrijven. Verder wil ik mijn lieve familie, vrienden en vriendje bedanken voor de scriptie-support de afgelopen tijd. In het bijzonder mijn moeder Katy van Boven, die veel tijd heeft gestoken in het controleren van mijn scriptie op taal.

Met deze scriptie sluit ik mijn master sociologie af. Ik kijk terug op een leuke tijd, waarin ik hard heb gewerkt en veel heb geleerd. Ik wens u veel leesplezier.

Colette van Boven

29 juni 2018

Samenvatting

De Brede Welvaartsindicator (BWI) is een integrale maatstaf van menselijk welbevinden, opgezet door de Rabobank en de Universiteit Utrecht. De BWI meet brede welvaart aan de hand van 22 variabelen, onderverdeeld in 11 verschillende dimensies (Badir, van Bavel, Hardeman & Rijpma, 2017). Onder brede welvaart wordt niet slechts economische groei verstaan, maar welvaart op meerdere aspecten die belangrijk zijn voor maatschappelijke ontwikkeling, zoals bijvoorbeeld gezondheid, onderwijs en veiligheid. Meetinstrumenten zoals de BWI maken het mogelijk om naar welvaart voor aparte groepen in de samenleving te kijken. In het onderhavige onderzoek is er dan ook gebruik gemaakt van de BWI om welvaart voor mannen en vrouwen in Nederland te duiden, met als doel inzicht te krijgen in de welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen in Nederland. De volgende vraag staat in dit onderzoek centraal: Welke dimensies van de Brede Welvaartsindicator verklaren de ongelijkheid in brede welvaart tussen mannen en vrouwen?

De conceptualisering van welvaart en de ongelijkheid hiervan is gedaan aan de hand van de vermogensbenadering van Amartya Sen (1993). Vanuit het perspectief van de vermogensbenadering moet welvaart inzicht geven in de mate waarin mensen in staat zijn (oftewel de vermogens hebben) het leven in te richten op de manier die zij zelf op waarde schatten. Vanuit dit perspectief zijn er aan de hand van de sociale roltheorie, de menselijke kapitaaltheorie en de sociale identiteitstheorie verwachtingen opgesteld over hoe mannen en vrouwen de mogelijkheid hebben zich te ontwikkelen op de verschillende dimensies van de BWI.

Op basis van data van het CBS, de Wereldbank en de *Better Life Index* van de OECD is de BWI voor de periode 2011 tot en met 2017 opgesteld voor mannen en vrouwen. Zodoende konden de scores van mannen en vrouwen per dimensie en in zijn geheel worden vergeleken. Op basis van de European Social Survey data uit de jaren 2012, 2014 en 2016 is gekeken of verschillen op sommige dimensies konden worden verklaard vanuit een verschil in gender. Dit is getoetst door middel van het uitvoeren van OLS en logistische regressies in STATA®.

Op basis van de indicator is vastgesteld dat vrouwen hoger scoren op algehele brede welvaart dan mannen. De welvaartsongelijkheid kan met name worden verklaard door een verschil op de dimensies ‘balans werk en privé’, ‘gezondheid’ en ‘veiligheid’. Vrouwen scoorden op deze drie dimensies gemiddeld hoger dan mannen. Dit leidt ertoe dat vrouwen meer brede welvaart genieten dan mannen. Op de dimensies ‘balans werk en privé’ en ‘materiële welvaart’ is het grootste effect van gender geconcludeerd. Vrouw zijn heeft een positief effect op de balans werk en privé, en een negatief effect op inkomen.

Het laatste deel van dit onderzoek betreft de discussie of er daadwerkelijk wordt gemeten wat er wordt gepoogd te meten. Zo wordt aanbevolen de dimensie ‘balans werk en privé’ anders te meten. Met de aanpassingen van de BWI kan er tot een zo geïnformeerd mogelijk beleid worden gekomen, om welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen te duiden en vanuit het perspectief van de BWI aan te pakken.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	8
1.1 Een introductie in de maatschappelijke problematiek omtrent welvaartsongelijkheid in Nederland tussen mannen en vrouwen	8
1.2 Doelstelling	9
1.3 Plaats in de literatuur & beleidsbijdrage	9
1.4 Onderzoeksvraag	11
1.5 Beknopt hoofdstukoverzicht	11
2. Conceptueel & theoretisch kader	13
2.1 De Vermogensbenadering	13
2.2 De vermogensbenadering ten opzichte van andere ongelijkheidsbenaderingen	14
2.3 Verschillen tussen Sen en Nussbaum	16
2.4 De BWI als vermogensbenadering	17
2.6 Gender, de roltheorie, de menselijk kapitaaltheorie en de sociale identiteitstheorie	19
2.7 Verwachte verschillen op basis van roltheorie	21
2.8 Menselijk kapitaal theorie en de ongelijkheid in inkomen en arbeid tussen mannen en vrouwen	24
2.9 Sociale identiteitstheorie	27
2.10 Theoretische conclusie	28
3. Methodologie	30
3.1 Onderzoeksstrategie	30
3.2 De data	30
3.2.1 Macrodata	31
3.2.2 Microdata	32
3.2.3 Wegingsdata	34
3.3 Operationalisering	34
3.3.1 Afhankelijke variabele	34
3.3.2 Onafhankelijke variabele	37
3.3.3 Controlevariabelen	37
3.3.4 Descriptieve statistieken	38
3.4 Methode	41
3.4.1 Validiteit en betrouwbaarheid	41
3.5 Analyse	41
3.5.1 Macro analyse	42
3.5.2 Micro analyse	44
3.5.3 Robuustheidsanalyse	45

4. Resultaten	46
4.1 Macro data analyse	46
4.1.1 Verloop indexen	46
4.1.2 Uitleg verschil op dimensies man-vrouw	47
4.1.3 Cumulatieve ontwikkeling dimensies	49
4.2 Micro data analyse	51
4.3 Robuustheidsanalyse	57
5. Conclusie en discussie	59
5.1 In hoeverre verschilt de BWI van mannen met die van vrouwen?	59
5.2 Welke dimensies van de BWI verklaren de ongelijkheid in brede welvaart tussen mannen en vrouwen?	60
5.3 Discussie	63
6. Beleidsadvies	66
6.1 Advies: Aanpassing dimensie balans werk en privé	66
6.2 Advies: Bevorderen tevredenheid balans werk en privé	67
6.3 Advies: Subjectieve variabelen	68
Literatuur:	69
Appendix	75
Afkortingen	82

1. Inleiding

1.1 Een introductie in de maatschappelijke problematiek omtrent welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen in Nederland

‘Fight for equality is far from over’ kopte *The Times* op 6 februari 2018 (Chorley, 2018). Ondanks dat er in Nederland minder ongelijkheid is op het gebied van inkomen, gezondheid en educatie in vergelijking met Amerika, zijn sommige ongelijkheidsaspecten hetzelfde. Zo is de verdeling van vermogen, in tegenstelling tot inkomen, net zo scheef verdeeld (van Bavel, 2014). Welvaartsongelijkheid speelt zich af tussen landen, maar ook binnen landen. Binnen landen wordt er vaak aandacht besteed aan de verdeling van welvaart tussen verschillende bevolkingsgroepen, zoals de welvaartsverschillen tussen mannen en vrouwen. Wat betreft genderongelijkheid lijkt Nederland in internationaal perspectief steeds slechter te presteren. Zo daalde Nederland afgelopen jaar van de zestiende naar de tweeëndertigste plek op de *Gender Gap Index* van het World Economic Forum (2017). Onduidelijk is echter hoe groot de verschillen in welvaart tussen mannen en vrouwen in Nederland zijn en hoe deze verschillen zich in de laatste jaren hebben ontwikkeld.

Hoe ongelijkheid in een land zich ontwikkelt, valt niet op één manier te duiden. Voordat er kan worden gesteld hoe groot het verschil in welvaart tussen mannen en vrouwen is, moet duidelijk zijn wat er met welvaart wordt bedoeld. Evenals het welvaartsdebat gaat het bij de bespreking van welvaartsongelijkheid vaak over enge welvaartsmaten. De focus ligt op het meten van verschillen in geld of geluk en minder op welvaart in algehele zin. Er zijn verschillende methoden om (on)gelijkheidsontwikkelingen binnen een land te meten, denk hierbij aan de Gini-coëfficiënt, die vaak wordt gebruikt om inzicht te krijgen in inkomensongelijkheid, het bruto binnenlands product (bbp) of de Human Development Index (HDI). Deze methoden zeggen allen iets over hoe welvaart is verdeeld, echter meten deze allemaal wat anders (WRR, 2014).

Ongelijkheid waarin? Dat is de vraag die moet worden gesteld. Om ongelijkheid te kunnen bestuderen moet er worden gedefinieerd wat ongelijkheid precies inhoudt. De *Capability Approach* (in het Nederlands, de vermogensbenadering) van Amartya Sen (1997) biedt een raamwerk om ongelijkheid te bestuderen. Welvaart wordt door Sen geconceptualiseerd in termen van de menselijk capaciteit te functioneren. Dit houdt in, de kansen die iemand kan nemen en krijgen om actief mee te doen aan activiteiten met wie en wanneer men wil (Sen, 1993). Het zijn en het doen, wat Sen functioneren noemt, is wat het leven waardevol maakt. Gelijkheid gaat over gelijke kansen om ieders brede welvaart te ontwikkelen.

De visie van Sen dat welvaart gaat over de kwaliteit van het leven, en niet slechts over economische groei, heeft mede bijgedragen aan het rapport van de Europese Commissie, die bepleit dat het meten van welvaart anders moet (Stiglitz, Sen & Fitoussi, 2009). Het debat omtrent het meten van welvaart wordt in de literatuur aangehaald als het *beyond gdp* initiatief, waarin economen, sociale wetenschappers en beleidsmakers discussiëren over hoe welvaart beter gemeten zou kunnen worden. Zo

bekritisieren onder andere econoom Kate Raworth (2017) en de Europese Commissie (2009) het huidige meten van welvaart en stellen zij dat het bbp niet omvattend genoeg is om welvaart te meten. Het bbp meet slechts economische groei en kijkt niet naar andere aspecten van welvaart die bijdragen aan de ontwikkeling van een samenleving, zoals bijvoorbeeld gezondheid, onderwijs en het milieu. Het rapport van de Europese Commissie (2009) geeft aanbevelingen over hoe een welvaartsindicator kan worden ontwikkeld, die zo duidelijk is als het bbp, maar dan inclusiever wat betreft het meten van omgevingsfactoren en sociale aspecten die de ontwikkeling van een land betreffen.

Op basis van het rapport van de Europese Commissie (Stiglitz, Sen & Fitoussi, 2009) heeft de Rabobank in samenwerking met de Universiteit Utrecht de Brede welvaartsindicator (BWI) ontwikkeld. De BWI is een integrale maatstaf om welvaart te meten. De BWI meet welvaart op 11 verschillende dimensies die samen iets zeggen over de welvaart in een land. Deze dimensies zijn: gezondheid, milieu, onderwijs, subjectief welzijn, materieel welbevinden, woontevredenheid, de balans werk en privé, veiligheid, banen, sociale connecties en vertrouwen, en maatschappelijke betrokkenheid. Het bbp is de totale toegevoegde waarde van alle in een land geproduceerde finale goederen en diensten (CBS). In tegenstelling tot het bbp, valt de BWI makkelijker te construeren voor bepaalde regio's of bevolkingsgroepen en niet alleen voor een land in zijn geheel. Vorig jaar is naast de BWI voor Nederland ook de BWI voor de verschillende regio's in Nederland uitgekomen (Badir, van Bavel, Hardeman & Rijpma, 2017). Nog niet eerder is er gekeken hoe de brede welvaart in Nederland is verdeeld tussen bevolkingsgroepen.

1.2 Doelstelling

Het doel van deze studie is inzicht krijgen in welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen in Nederland. In dit onderzoek zal welvaart voor mannen en vrouwen worden gemeten aan de hand van de Brede Welvaartsindicator. De Brede Welvaartsindicator (BWI) is een integrale maatstaf, waarin het menselijk welbevinden wordt gemeten aan de hand van 22 variabelen, onderverdeeld in elf verschillende dimensies (Badir, van Bavel, Hardeman & Rijpma, 2017). Door gebruik te maken van de BWI wordt inzicht verkregen in (brede) welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen in Nederland. Ten eerste, door te kijken naar verschillen tussen mannen en vrouwen in het niveau van de BWI in de afgelopen jaren. Ten tweede, door in te zoomen op mogelijke verschillen op de onderliggende dimensies van de BWI; dit om verschillen in integrale welvaart nader te duiden. Tot slot door na te gaan of verschillen in de dimensies van brede welvaart daadwerkelijk worden veroorzaakt door een verschil in sekse.

1.3 Plaats in de literatuur & beleidsbijdrage

Het onderzoeken van welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen is op maatschappelijk en wetenschappelijk vlak interessant. Zo kunnen er een verschillende redenen worden gegeven waarom ongelijkheid tussen mannen en vrouwen kwalijk is. Het meest voor de hand liggende argument waarom genderongelijkheid moet worden aangepakt, is de ethische reden: hoe kan het gerechtvaardigd worden

dat vrouwen over de gehele wereld minder goed worden behandeld dan mannen? Mannen en vrouwen zouden gelijke kansen moeten hebben. Of dit in Nederland het geval is zal binnen deze scriptie worden bestudeerd vanuit de ethiek van de vermogensbenadering. Naast het morele aspect, is het relevant, welvaartsverschillen te bestuderen om de groei van een maatschappij te indiceren. Zo kunnen overheden zinvol inzicht krijgen wie (mannen of vrouwen) er aan welke aspecten bijgedragen die de welvaart van een land doen vergroten. Zo stelt Kiviniemi (2015) van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OECD) dat gendergelijkheid van groots belang is om duurzame, extensieve groei te hebben in een land. Zo is een toename in brede welvaart makkelijker te bereiken indien er gendergelijkheid is binnen een land. Om te kunnen stellen of er beleid moet worden gevoerd in Nederland dat gendergelijkheid bevordert, moet er eerst worden gekeken of welvaart tussen mannen en vrouwen gelijk is verdeeld.

Om drie redenen is dit onderzoek een toevoeging op de huidige literatuur omtrent welvaarsongelijkheid. Ten eerste, omdat er tot nu toe veelal onderzoek wordt gedaan naar ongelijkheid op individuele dimensies. Een nadeel van ongelijkheid willen verklaren aan de hand van aparte dimensies zoals inkomen, gezondheid of onderwijsniveau, is dat het niks zegt over de totaliteit van algehele brede welvaart. Dit betekent niet dat deze dimensies niet apart kunnen worden bestudeerd, zoals bijvoorbeeld Monitor Brede Welvaart (CBS, 2018) doet, maar er moet ook één algeheel beeld van welvaart worden gegeven dat het bbp daadwerkelijk kan vervangen. Het hebben van één integrale indicator voorkomt dat bevindingen uit verband kunnen worden getrokken. Ook maakt het hebben van één indicator het mogelijk welvaartveranderingen over tijd te bestuderen en te stellen hoe welvarend aparte bevolkingsgroepen of regio's in zijn totaliteit zijn. In de wetenschap is er een onderzoek-lacune als het gaat om de verdeling van algehele brede welvaart in Nederland verklaard langs demografische kenmerken. Nog niet eerder is er onderzoek gedaan over de algehele welvaarsongelijkheid tussen mannen en vrouwen in Nederland. Wel is onderzoek over inkomens-, arbeids- of onderwijsongelijkheid tussen mannen en vrouwen (Salverda, 2011). Echter, niet eerder is er gekeken naar een bredere ongelijkheidsbenadering om welvaartsverschillen tussen mannen en vrouwen te verklaren.

Ten tweede is dit onderzoek relevant omdat de focus op Nederland ligt. Binnen de huidige welvaartsliteratuur wordt er veelal geconcentreerd op Angelsaksische landen. In Angelsaksische landen trekt de overheid zich zoveel mogelijk terug en staat vrije marktwerking centraal. Dit model zorgt voor grote groei in welvaart gemeten door het bbp. Dit model zorgt echter ook voor grotere verschillen tussen bevolkingsgroepen, zeker wanneer er wordt gekeken naar alle verschillende aspecten van brede welvaart (Sapir, 2006). Nederland hanteert het Rijnlandmodel, dat de maatschappij en economie anders indeelt. Hierdoor is het van belang apart onderzoek te doen hoe welvaart zich in Nederland ontwikkelt tussen bevolkingsgroepen. Doordat er in dit onderzoek een uitsplitsing wordt gemaakt naar gender draagt dit bij aan de wetenschappelijke literatuur.

Tot slot biedt deze studie handvatten aan beleidsmakers in Nederland om genderongelijkheid correct te meten en te verminderen. Het is van het belang dat ongelijkheid niet alleen in Gini-coëfficiënt wordt gemeten zoals nu vaak het geval is, omdat dit niet volledig genoeg beeld van welvaart geeft. Dit onderzoek past in het *beyond-GDP* debat, en geeft een nieuwe kijk op algehele welvaartsongelijkheid door te kijken vanuit de vermogensbenadering naar welvaartsverschillen. Het *beyond-GDP* debat gaat over hoe het meten van welvaart niet alleen moet gaan over economische verandering, maar over verandering over vele aspecten zoals gezondheid, veiligheid of onderwijs. Dit onderzoek geeft inzicht in de verklaringen die ten grondslag liggen aan genderongelijkheid vanuit een omvattender perspectief dan alleen financieel.

1.4 Onderzoeksvraag

Binnen dit onderzoek worden er drie vragen beantwoord om inzicht te krijgen in welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen in Nederland; een beschrijvende-, een verklarende- en een beleidsvraag. Om de onderzoeksdoelstelling te halen is het van belang passende kennis te vergaren. Om tot deze kennis te komen moet er eerst antwoord worden gegeven op de beschrijvende vraag. Deze zorgt voor feitelijke kennis over het verschil in welvaart tussen de demografische groepen. De tweede vraag stuurt naar het vergaren van kennis over de verklaring van dit verschil. De laatste vraag is de beleidsvraag, deze focust minder op het vergaren van kennis en kan worden gezien als een vraag gericht op de interventiekant van het probleem, namelijk wat er gedaan kan worden met de vergaarde kennis (Doorewaard, Mellion & Verschuren, 2010). De drie vragen die centraal staan in dit onderzoek zijn:

- 1. In hoeverre verschilt de Brede Welvaartsindicator van mannen met die van vrouwen?*
- 2. Welke dimensies van de Brede Welvaartsindicator verklaren de ongelijkheid in brede welvaart tussen mannen en vrouwen?*
- 3. Welke aanpassingen wat betreft het meten van brede welvaart moeten er worden verricht om tot geïnformeerd sekse-ongelijkheidsbeleid te komen?*

1.5 Beknopt hoofdstukoverzicht

Dit onderzoek begint met een theoretisch kader. Deze bestaat uit een conceptuele toelichting wat er onder welvaart en het bestuderen van ongelijkheden wordt verstaan, gebaseerd op de vermogensbenadering van Amartya Sen. Vervolgens zal de vermogensbenadering aan het raamwerk van de BWI worden gekoppeld. Vanuit deze conceptuele analyse over wat welvaartsongelijkheid is, zal er aan de hand van de sociale roltheorie, de menselijk kapitaal theorie en de sociale identiteitstheorie worden toegelicht welke brede welvaartsverschillen er worden verwacht tussen mannen en vrouwen. Aan de hand van deze drie gender theorieën zullen er hypothesen worden geformuleerd die empirisch zullen worden getest.

Vervolgens zal in de methodologiesectie onder meer de operationalisering uitvoerig worden besproken aan de hand van de BWI. Er zal worden toegelicht hoe de indicator wordt geconstrueerd op basis van macrodata van onder andere het Centraal Bureau voor de Statistiek. Ook zal er worden toegelicht

hoe er aan de hand van microdata van het European Social Survey (ESS) wordt gekeken of er een effect is van gender op de aparte dimensies van de BWI.

In het hoofdstuk resultaten zullen de bevindingen, door het construeren van de indicator en door het uitvoeren van OLS en logistische regressies in STATA®, worden uiteengezet. In de conclusie zullen de bevindingen worden toegelicht en bediscussieerd. Waarna er in het laatste hoofdstuk zal worden uiteengezet wat er wordt aangeraden voor verdere ontwikkelingen van de BWI.

2. Conceptueel & theoretisch kader

Welvaart kan op verschillende manieren en vanuit verschillende perspectieven worden bestudeerd. Zo kan de ongelijkheidsthematiek omtrent welvaartsverdeling worden gezien vanuit de discipline van de filosofie, sociologie en economie. Al deze verschillende perspectieven benutten verschillende manieren om dit te meten, zoals in goederen, geluk, inkomen of bijvoorbeeld in de mogelijkheden die iemand heeft. Binnen dit theoretisch kader zullen deze verschillende manieren om welvaart te meten aan bod komen, waarbij er wordt ingezoomd op de vermogensbenadering van Amartya Sen. Deze benadering zal worden gekoppeld aan de Brede Welvaartsindicator (BWI). Vervolgens zal er aan de hand van sekspecifieke socialisatietheorieën worden verklaard hoe de BWI al dan niet kan verschillen voor mannen en vrouwen. De theorieën die zullen worden behandeld zijn de sociale roltheorie, de menselijk kapitaaltheorie en de sociale identiteitstheorie. Zo kan er uiteen worden gezet op welke aspecten van welvaart, zoals gezondheid, inkomen of veiligheid, er ongelijkheid in brede welvaart tussen mannen en vrouwen wordt verwacht.

2.1 De Vermogensbenadering

De verdeling van welvaart is te onderzoeken met behulp van de vermogensbenadering van Amartya Sen (1993), in het Engels de Capability Approach genoemd. De vermogensbenadering is een raamwerk dat het mogelijk maakt welvaart oftewel de kwaliteit van het leven te bestuderen. Deze benadering maakt dit mogelijk doordat het inzicht geeft in de kansen die mensen al dan niet hebben hun leven in te richten op een manier die zij zelf waarderen. De vermogensbenadering stelt dat de verdeling van welvaart moet worden gemeten aan de hand van de verdeling van vermogens in plaats van de verdeling van goederen (Rothfus, 2010). Een vermogen of de Engelse term capability is gedefinieerd als: “de capaciteit van een persoon dingen te doen die belangrijk voor hem zijn.” (Rothfus, 2010, p.36). De vermogensbenadering kijkt naar het functioneren van elk individu. Dit functioneren bestaat uit het doen (kan een persoon doen en laten wat hij of zij wil) en het zijn (kan een persoon zijn wie hij of zij wil zijn). Dit heeft betrekking op aspecten van het leven zoals, kan iemand gezond leven, kan iemand zich ontwikkelen, kan iemand politiek actief zijn, of nieuwe ervaringen opdoen door bijvoorbeeld te reizen (Robeyns, 2018). De vermogensbenadering geeft zodoende inzicht of een individu kan functioneren naar eigen wens.

De mogelijkheden die iemand heeft te kunnen functioneren op een bepaalde manier, geeft een duidelijk inzicht in iemands welvaart. Een functionering kan immers worden gemeten op het niveau van het individu en daarbij kan rekening worden gehouden met contextuele factoren. Sen legt dit functioneren helder uit aan de hand van het hebben van een fiets (Sen, 1997). Zo kan een fiets zorgen voor transport als een persoon deze gebruikt om te bewegen. Wat personen uit een bepaald goed halen is afhankelijk van verschillende factoren. Zo heeft iemand twee benen nodig en moet iemand over voldoende conditie beschikken om de fiets te kunnen gebruiken. Daarnaast moet men zich ook aan de wetgeving in een land houden; zo zijn vrouwen bijvoorbeeld niet overal ter wereld toegestaan alleen over straat te gaan. Indien dit allemaal geen probleem is, alleen dan zal iemand gelukkiger worden van het hebben van een fiets.

Daarom is het van belang te kijken welke functie/actie zo'n product dient (Sen, 1977). Zo betekent bijvoorbeeld het hebben van vrijheid van meningsuiting niet dat een persoon de hele tijd moet praten en zijn mening moet verkondigen, maar dat deze persoon dat wel mag en kan wanneer en waar hij of zij wil. De persoon heeft dan het vermogen, met andere woorden de mogelijkheid iets te kunnen doen of zijn. Een functionering verwijst naar de hierbij passende overeenkomstige prestatie (Robeyns, 2018).

Een aspect van de benadering is dat het gaat om de vrijheid die iemand heeft om zijn of haar functioneren zelf in te vullen. Deze vrijheid noemt Sen agency. Agency gaat over de kans die men heeft de dingen te bereiken die men zelf weet te waarderen (Hobson, 2014). Zo kan er door de vermogensbenadering worden bezien over hoeveel welvaart personen beschikken, beschouwd vanuit de opties die voor hen mogelijk zijn (Robeyns, 2018). Met andere woorden, een wetenschapper kan door middel van deze vermogensaanpak bestuderen of iedereen kan doen en zijn wat hij of zij wil (Robeyns, 2018).

Deze benadering komt overeen met de ideeën van Weber, die voor 1920 al sprak over *Lebenschancen* (Abel, Cockerham, 1993). Hiermee bedoelde hij de kansen waarover individuen beschikken hun eigen behoefte te bevredigen (Wright, 2005). Weber sprak over levenskansen om inzicht te geven in de ongelijkheid tussen mensen in hun mogelijkheden materiele en immateriële behoeften te bevredigen (Puschmann, Paping & Matthijs, 2016). Het concept levenskansen van Weber heeft sterke overlap met het idee wat gelijkheid is volgens de vermogensbenadering. Het gaat om de agency die een individu geniet. De hoeveelheid agency die iemand heeft en in hoeverre iemand zelfredzaam kan zijn, hangt af van de omgeving waarin iemand zich bevindt. Agency wordt dus beïnvloed door de sociale structuren van iemands leven en deze structuren worden beïnvloed door de hoeveelheid kapitaal die iemand heeft en kan ontwikkelen. Daardoor heeft de sociale structuur waarin een individu zich bevindt ook invloed op iemands vermogens (Sewell, 1992). Met vermogens wordt capabilities bedoeld; hier zal in het vervolg op deze manier naar worden verwezen.

2.2 De vermogensbenadering ten opzichte van andere ongelijkheidsbenaderingen

De vermogensbenadering is een morele benadering, waarmee wordt gepoogd een ethisch verantwoord raamwerk te creëren om ongelijkheid te bestuderen. Deze benadering is niet de eerste of enige die kijkt naar het bestuderen van de verdeling van welvaart, armoede of welzijn. Zo publiceerde John Rawls in 1971 *A Theory of Justice*, waarin hij uiteenzet hoe men op een morele manier kan bepalen wat al dan niet rechtvaardig is in een samenleving. Hij stelt dat dit kan door middel van een gedachte experiment, waarbij mensen bedekt zijn onder 'een sluier van onwetendheid' (2009). Deze sluier zou zorgen voor onwetendheid wat betreft iemands eigen positie op de maatschappelijk ladder. Uitgaande van deze hypothetische situatie dat een persoon niet weet of hij of zij een man of vrouw is, zwart of wit is, of arm of rijk, hoe zou iemand dan willen dat de samenleving eruit ziet. Met andere woorden, hoe zouden mensen als ze niet zouden weten wat hun sociaal economische status is, willen dat de maatschappij is geregeld en

primaire goederen zijn verdeeld. Rawls stelt dat mensen door middel van dit gedachte experiment niet vanuit hun eigen positie kijken en beter kunnen inschatten wat rechtvaardig is en wat niet (Rawls, 2009).

Ondanks dat Rawls' theorie erg invloedrijk is (Freeman, 2003), zijn er ook vele kritische vragen te stellen bij zijn theorie van rechtvaardigheid (Rawls, 2009). Ten eerste, omdat mensen nooit echt kunnen vergeten wat hun positie in de maatschappij is. Zodoende kan er nooit echt eerlijk gekeken worden naar wat rechtvaardig is en wat niet. Ten tweede geeft Sen als kritiek dat er te veel wordt gefocust op het verdelen van de sociale basisgoederen. Sen stelt dat deze basisgoederen, zoals financiële middelen, vrijheden en rechten, niet op zichzelf moeten staan en dus niet moeten worden bestudeerd op het niveau van het product zelf, zoals Rawls doet, maar op basis van de functie die een product, middel of recht een individu geeft (Becker, 2007). Het gaat over de relatie van een persoon tot een bepaald product, dat wil zeggen, in hoeverre een product zorgt voor de mogelijkheid tot actie.

Een andere theoretisch perspectief binnen de welvaartsethiek is het utilitarisme. De nutsbenadering oftewel het utilitarisme is een morele filosofische theorie, ontwikkeld door de econoom John Stuart Mill (Rosenberg, 2016). Beknopt houdt het utilitarisme in dat acties worden geaccepteerd als moreel of niet, aan de hand van de consequenties die deze acties hebben op de waarde van geluk (Rosenberg, 2016). In tegenstelling tot de theorie van rechtvaardigheid, bestudeert het utilitarisme de verdeling van welvaart niet aan de hand van de verdeling van een product zoals bijvoorbeeld inkomen. De nutsbenadering kijkt naar de invloed van een product zoals inkomen op iemands welzijn (Bentham & Mill, 2004). Dit dekt iets meer het concept van brede welvaart dan via Rawls' theorie, echter is het meten van dit toegevoegd geluk erg lastig omdat deze benadering een informatiebias heeft. Volgens Sen negeert de nutsbenadering het concept van verwachtingsmanagement. Hoe mensen aangeven zich te voelen op het gebied van hun welvaart, geluk en tevredenheid zijn vaak aangepast aan de levensafhankelijkheid. Zo voelt een persoon die leeft in erbarmelijke omstandigheden in India zich tevreden, terwijl als een persoon in Nederland in gelijke omstandigheden zou leven, erg ontevreden zou zijn. De mate waarin iemand tevreden is, is context afhankelijk, dit moet bij het bestuderen van welvaart niet worden vergeten. Een ander voorbeeld is dat wanneer iemand de loterij wint, deze persoon zich niet gelukkiger voelt zes maanden na het winnen. Er is een korte toename van tevredenheid na het winnen van de loterij, maar deze toename neemt na verloop van tijd weer af. Dit geeft weer dat een toename van geld of inkomen niet langdurig gelukkiger maakt (Brickman, Coates & Janoff-Bulman, 1978; Gardner & Oswald, 2001). Het is dus relevant om ook naar andere aspecten te kijken. De nutsbenadering focust te veel op het maximaliseren van uitkomsten, waardoor er geen gelijke verdeling is tussen groepen en niet alle belangrijke aspecten worden meegenomen die ook zorgen voor welvaart.

In het onderhavige onderzoek zal welvaartsongelijkheid worden bestudeerd vanuit de vermogensbenadering, aangezien deze benadering de basis vormt van de ontwikkeling van de BWI. De vermogensbenadering bestudeert de mogelijkheden die een individu heeft om zijn of haar welvaart te veranderen. Doordat de vermogensbenadering wordt toegepast, wordt er niet slechts op de producten gefocust zoals Rawls doet met zijn theorie van rechtvaardigheid. Daarnaast wordt er ook niet alleen

gekeken naar de toegevoegde financiële waarde, zoals het bruto binnenlands product (bbp). Evenmin dat alleen de consequenties van actie op iemands geluks- of nutgevoel worden bestudeerd (Nussbaum en Sen, 1993). Vanuit de vermogensbenadering is het mogelijk te bezien of mensen de kans hebben te doen en laten wat zij zelf bewust willen (Sen, 1997).

2.3 Verschillen tussen Sen en Nussbaum

De vermogensbenadering is een multidisciplinaire benadering en heeft invalshoeken vanuit de filosofie, economie en sociologie. Behalve Amartya Sen (econoom) zijn er andere wetenschappers, zoals Martha Nussbaum (filosoof) en Ingrid Robeyns (econoom/filosoof) die de vermogensbenadering verder uitwerken of aanpassen. Het grootste verschil tussen Nussbaum en Sen is de invulling van de vermogens. Sen's vorm van de vermogensbenadering stelt geen vaste vermogens die gebruikt moeten worden. Nussbaum daarentegen doet dit wel, zij stelt tien centrale vermogens die toepasbaar moeten zijn voor elk individu (Saigaran, Karupiah & Gopal, 2015). De lijst van vermogens die Nussbaum stelt, zijn kort samengevat: 'Life, Bodily Health, Bodily Integrity, Senses imagination and thought, Emotions, Practical reason, Affiliation a. friendship b. respect, Other species, Play, Control over ones environment a) political b) material' (Nussbaum, 1997, p. 287/288). Nussbaum stelt dat het van belang is deze vermogens concreet te maken, zodat overheden en andere partijen gemakkelijker de rechten van de mens kunnen beschermen. Het gaat over de kwaliteit van het leven en door de belangrijke aspecten te benadrukken, kunnen bijvoorbeeld de ontwikkelingen op het gebied van mensenrechten makkelijker worden gemonitord. Robeyns is het in eerste instantie eens met Sen, dat er geen definitieve lijst met vermogens moet komen. Desondanks heeft Robeyns toch een lijst opgesteld, niet een algemene lijst vermogens zoals Nussbaum, maar een specifieke lijst die kan worden gebruikt voor het conceptualiseren van genderongelijkheid in westerse landen. De lijsten van Nussbaum, Robeyns en de lijst van *Better Life Index* (BLI) van de OECD komen op veel aspecten overeen. Deze vermogensbenadering lijsten zijn terug te vinden in appendix tabel 1. Wanneer deze lijsten naast elkaar worden gehouden, wordt goed zichtbaar dat er veel overlap is tussen de gekozen vermogens om welvaart te bestuderen. Dit maakt de gekozen dimensies van de BWI ook sterker. Van de 14 verschillende vermogens die Robeyns benoemt, kunnen er tien worden teruggezien in de BWI. De vier vermogens die zij benoemt die niet in de BWI zijn opgenomen, zijn huishoudelijk werk en onbetaalde zorg, mobiliteit, respect en regio (Robeyns 2003). Robeyns betoogt dat het van belang is dat wanneer de vermogensbenadering gebruikt wordt voor gender ongelijkheidsanalyses, er empirisch onderzoek nodig is door middel van micro data op de verschillende vermogens (2003).

Sen laat open welke vermogens centraal moeten staan. Dit doet hij om twee redenen. Ten eerste omdat vermogens volgens hem zouden moeten volgen uit het doel en ten tweede omdat hij vindt dat vermogens democratisch zouden moeten worden gekozen (Robeyns, 2017). Het doel verwijst naar de gekozen reden waarvoor de vermogensbenadering wordt gebruikt. Dit kunnen verschillende redenen zijn, zoals bijvoorbeeld om beleid te analyseren, om een meetinstrument op te stellen of een rapport te maken over armoede of ongelijkheid. Aangezien de vermogensbenadering een raamwerk is, geeft het niet één

concrete manier hoe deze benadering kan worden ingevuld (Saigaran, Karupiah & Gopal, 2015). Daarom is het volgens Sen relevant een duidelijke doelstelling voor ogen te hebben bij het toepassen van de vermogensbenadering. Verder stelt Sen dat het kiezen van de vermogens voor een het creëren of evalueren van een bepaald meetinstrument of beleid een democratisch proces moet zijn. Publieke redenering moet centraal staan bij het invulling geven aan de vermogens. Sen (2004) beargumenteert dat dit een democratisch proces moet zijn aangezien binnen de vermogensbenadering het concept agency centraal staat. Dit is aft te leiden aan het feit dat de vrijheid om zelf invulling te kunnen geven aan het leven, centraal staat binnen de vermogensbenadering. In hoeverre het proces van het kiezen van de vermogens open en democratisch zou moeten gaan, heeft Sen niet vastgesteld (Robeyns, 2016).

2.4 De BWI als vermogensbenadering

De Brede Welvaartsindicator is net als de Human Development Index gebaseerd op Sen's vermogensbenadering. Beide indexen geven invulling aan de vermogensbenadering en selecteren vermogensniveaus die belangrijk zijn om mee te nemen bij het meten van een bepaald doel. De HDI kijkt naar drie verschillende dimensies, te weten gezondheid, educatie en inkomen (UNDP, 2016). De BWI neemt bij het meten van welvaart 11 verschillende dimensies mee (zie tabel 1). Deze 11 dimensies staan vast aangezien deze zijn gesteld als waardevolle vermogens waarover iedereen zou moeten kunnen beschikken om een kwalitatief leven te kunnen leiden. Hoe deze vermogens gemeten worden staat echter wel open ter discussie. Het meetinstrument is bestaand, maar de gekozen variabelen worden door multidisciplinaire kennis telkens verbeterd en aangepast. Daarnaast zijn de wegen van de variabelen gebaseerd op basis van de BLI van de OECD. De verschillende dimensies die worden bestudeerd zijn voor de BWI gelijk aan die van de BLI. De variabelen en de weging van deze dimensies staan niet vast en zijn afhankelijk van wat de bevolking aangeeft meest relevant te vinden om een kwalitatief leven te leiden. Hieruit is duidelijk zichtbaar dat de opzet van de BWI is beïnvloed door de vermogensbenadering van Sen, want het democratische element en de waarde die hij hecht aan agency zijn goed terug te zien.

Het enige waarin de BWI anders is ten opzichte van soortgelijke empirische toepassingen van de vermogensbenadering zoals de HDI, is dat de BWI het aspect van menselijke diversiteit niet expliciet meeneemt. De HDI is gecreëerd door de United Nations Development Programme (UNDP), die daarbij ook een Gender Inequality Index (GII) hebben opgezet. Een van de redenen waarom de vermogensbenadering oorspronkelijk is ontwikkeld, is omdat mensen verschillend zijn, en deze menselijke diversiteit niet moet worden vergeten wanneer men ongelijkheidsvraagstukken onderzoekt (Robeyns, 2017). De vermogensbenadering heeft een ethisch individualistisch uitgangspunt, wat inhoudt dat er naar het vermogen van elk apart individu wordt gekeken (Sen, 1993). Daardoor leent de vermogensbenadering zich goed voor het meenemen van diversiteit. Menselijke diversiteit is een centraal concept binnen de benadering. Dit is terug te zien in de opbouw van de benadering, dat het gaat om de mogelijkheid te functioneren hoe iemand zelf wil. Binnen de BWI wordt welvaart niet bestudeerd op het niveau van het individu. Toch is het aspect van diversiteit indirect terug te zien in de BWI, namelijk

doordat de BWI bestaat uit meerdere dimensies. Doordat de BWI vrij uitgebreid is, kan er worden gezien of brede welvaart voor sommige groepen binnen een land anders uitwerkt dan voor andere groepen. De BWI geeft een accurater inzicht in de verdeling van welvaart dan de HDI omdat meerdere vermogens worden bestudeerd.

Overall ter wereld scoren vrouwen lager op de Human Development Index dan mannen, ondanks het feit dat zij een hogere levensverwachting hebben en zij in de meeste regio's dezelfde voorspelde aantal jaren onderwijs krijgen (Jacob, 2002). De Human Development Index (HDI) is een vergelijkbaar instrument als de BWI, en is ook gebaseerd op de vermogensbenadering (Fukuda-Parr, 2003). Nederland scoort hoog op de HDI in vergelijking met andere landen en staat daarmee op de zevende plaats ter wereld. De United Nations Development Programme (2016) kijkt ook naar genderongelijkheid. De HDI-score in Nederland is voor vrouwen lager dan voor mannen. Vrouwen scoren 0,895 en mannen scoren 0,946 op schaal van 0 tot 1. Toch staat Nederland op de derde beste plek van alle landen ter wereld op de GII. Met name in vergelijking tot andere landen scoort Nederland erg hoog op gendergelijkheid. Het verschil tussen mannen en vrouwen is zo nihil en zou kunnen worden verklaard door de gekozen variabelen die HDI meetbaar maken. Vandaar dat er op basis van deze resultaten uit het United Nations Development Programme (2016) een erg klein tot nihil verschil in brede welvaart wordt verwacht tussen mannen en vrouwen.

In tabel één is de opbouw van de Brede Welvaartsindicator weergegeven. In de tabel kan worden gezien hoe dimensies van de BWI worden gemeten, oftewel hoe de vermogens geoperationaliseerd zijn. De BWI vormt de inhoudsbepaling van brede welvaart. Via de BWI wordt onderzocht of brede welvaart gelijk is voor mannen en vrouwen in Nederland. In de volgende paragrafen zal op basis van de roltheorie, de menselijk kapitaal theorie, en de sociale identiteitstheorie worden bestudeerd of brede welvaart gelijk is verdeeld voor mannen en vrouwen in Nederland. Hierbij worden de dimensies en variabelen van de BWI aangehouden. Zo kan er worden gezien of iemands gender kan leiden tot agency beperkingen en of sociale beïnvloeding invloed heeft op de vermogens van mannen en vrouwen (Hobson, 2014)

Tabel 1: Dimensies en variabelen in de Brede Welvaartsindicator.

Dimensie	Variabele
Subjectief welzijn	% van de bevolking dat aangeeft gelukkig te zijn % van de bevolking dat aangeeft tevreden met het leven te zijn
Gezondheid	Levensverwachting bij geboorte
Onderwijs	% van de bevolking met opleidingsniveau > mbo 1 PISA score
Milieu	Hoeveelheid fijnstof (PM10) Living Planet Index (biodiversiteit)
Veiligheid	Incidentie gewelddadige en seksuele misdrijven (per 100.000) Incidentie aantal moorden (per 100.000)
Materiële Welvaart	Gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen
Banen	Werkloosheid % van de werkende beroepsbevolking met een flexibele arbeidsrelatie
Sociale connecties en vertrouwen	Frequentie sociale contacten vrienden en familie (minstens 1x per maand)
Maatschappij	Voice and Accountability Political Stability and Absence of Violence Government Effectiveness Regulatory Quality Rule of Law Control of Corruption
Balans Werk en Privé	Gemiddeld aantal uren werk van de beroepsbevolking
Wonen	% dat aangeeft tevreden met de woning te zijn

Bron: BWI (2017)

2.6 Gender, de roltheorie, de menselijk kapitaaltheorie en de sociale identiteitstheorie

De opvatting dat gender een ander concept of categorie is dan sekse, is vandaag de dag een breed gedeeld idee (Rosenberg, 2016). Personen worden geboren met een bepaald geslacht. Deze biologische verschillen tussen mannen en vrouwen hebben invloed op de levensloop van mensen. Los van biologische kenmerken, wordt enig gedrag ook bestempeld als typisch mannelijk of vrouwelijk op basis van sociale normen. Wat wordt gezien als typisch mannelijk of vrouwelijk gedrag verschilt tussen samenlevingen. De duidelijke opsplitsing die valt te maken tussen masculiene en feminiene gedragingen in westerse samenlevingen, zijn in andere culturen soms totaal niet terug te zien of totaal anders. Mead (1963) heeft onderzoek gedaan naar de definitie van mannen en vrouwen binnen drie verschillende samenlevingen. Hieruit blijkt dat wat wordt gezien als mannelijk en vrouwelijk sterk verschilt tussen culturen. Gender¹ is

¹ Gender is geen hetero-normatieve term. Gender is namelijk niet slechts op te delen naar jongen/man en meisje/vrouw. Mensen kunnen zich ook trans, queer, gender-fluid of bijvoorbeeld non-binair voelen (Schabath, Curci, Kanetsky, Vadaparampil, Simmons, Sanchez en Quinn, 2017). Er is een spectrum in de mate waarin iemand zich man of vrouw voelt, niet alle mensen voelen zich helemaal man of helemaal vrouw. Iemands gender is sociaal geconstrueerd (Butler, 1986).

sociaal geconstrueerd en iets anders dan een persoons geslacht. Gender kan worden gedefinieerd als de mate waarin een persoon masculiene of feminiene gedrag vertoont en zich gedraagt naar wat ‘gepast’ is voor iemands sekse categorie (West en Zimmerman, 1987).

Verschillen tussen mannen en vrouwen kunnen zowel biologisch als via socialisatie worden verklaard. Het is vaak nog niet zo eenvoudig om te stellen of verschillen in gedragingen tussen mannen en vrouwen door nature, nurture of door een combinatie wordt veroorzaakt (Goldhaber, 2012). Cameron (2007) stelt dat het belangrijk is de relatie tussen mannen en vrouwen te bestuderen, aangezien deze relatie niet slechts gaat over verschillen maar ook over een schuine machtsverhouding. Volgens Cameron kan dit worden verklaard doordat we leven in een door mannen gedomineerde wereld waarin er ongelijkheid heerst (Cameron, 2007). Veelal denken mensen dat het zijn van een man of vrouw kan worden gezien als waarheid, maar volgens West en Zimmerman (1987) kan het hebben van een gender beter worden gezien als een fenomeen dat telkens wordt gereproduceerd. Gender valt binnen het domein van agency en vrijheid. Dit heeft te maken met het al dan niet weerstand kunnen bieden tegen het geweld van de heersende gendernormen in de samenleving (Butler, 1986).

Zimmerman en West (1987) kwamen met het idee van ‘Doing gender’. Dit houdt in dat gender iets is wat als het ware ‘gedaan’ wordt in interacties. Gender wordt geconstrueerd in sociale handelingen. Volgens West en Zimmerman doet het individu gender door middel van zijn of haar gedrag, maar speelt het zich af in de virtuele of echte wereld in het bijzijn van anderen (1987). Daarbij wordt verondersteld dat deze anderen, als het ware het publiek, deze gendergedragingen zullen reproduceren. Dit gedrag wordt slechts gereproduceerd indien het gedrag van de actor wordt beoordeeld als juist op basis van de geaccepteerde genderopvattingen.

Hoe gendergedragingen tot stand komen kan worden toegelicht aan de hand van Goffman’s dramaturgische theorie. Volgens Goffman (1949) speelt iedereen als het ware een ‘rol’ in sociale interactie, wat ervoor zorgt dat de ‘performance’ goed verloopt. Goffman is een socioloog en voornamelijk bekend van zijn werk ‘The presentation of the self in every day life’ (1949), waarin hij zijn sociale roltheorie beschrijft. Volgens Goffman doet iedereen aan *impression management*, waarmee hij bedoelt dat iedereen als het ware verschillende maskers heeft om zijn rol ten opzichte van de andere te presenteren. Zo heeft iedereen meerdere ‘zelfs’, zoals de zelf thuis als ouder, de werkzelf of bijvoorbeeld de zelf die naar vrienden wordt gepresenteerd. Wanneer een individu voor anderen verschijnt, zal deze persoon zo veel mogelijk zijn best doen om de indruk die anderen van hem hebben te controleren (Goffman, 1949). Indien de verwachte rol niet wordt gespeeld, met andere woorden, iemand zich niet aan de heersende norm houdt, kan er volgens Goffman miscommunicatie in de interactie ontstaan. Indien de *performace* niet slaagt, kunnen er gevoelens van schaamte ontstaan. Genderrollen worden gecommuniceerd via interactie en cultuur (Goffman, 1976).

Mensen zullen zich zoveel mogelijk aan de bestaande norm proberen te houden in een samenleving, om geen afkeur te ervaren. Injunctieve normen zorgen voor verwachtingen hoe mensen zich moeten gedragen in een bepaalde samenleving (Cialdini, Kallgren & Reno, 1991). Vanuit de sociale

roltheorie wordt gesteld dat dit eveneens zo werkt voor injunctieve gendernormen. Men wil voldoen aan de heersende norm voor sociale goedkeuring; hier komt het rolpatroon vandaan dat de man de broodwinner moet zijn. Door de heersende gendernorm kan men ook negatieve attitudes ontwikkelen tegen individuen die breken met de heersende genderrol (Harrison en Lynch, 2005).

Genderrollen zijn niet alleen van invloed op hoe mannen en vrouwen worden behandeld, maar genderopvattingen worden vaak geïnternaliseerd (van der Togt, 2016). Genderrollen kunnen op deze manier invloed hebben op de keuzes die mensen maken. Volgens Nussbaum zouden stereotype percepties ervoor kunnen zorgen dat vrouwen niet optimaal van hun vermogens gebruik maken (1977). Dit kan leiden tot een scheve verdeling van vermogens tussen mannen en vrouwen. Het is dus van belang te bestuderen of welvaart tussen mannen en vrouwen verdeeld is aan de hand van genderstereotype. Er wordt verwacht dat mannen en vrouwen door hun sociale rollen verschillen in de mogelijkheid geheel te kunnen functioneren naar eigen keuze. Op bijna alle dimensies van de BWI worden er verschillen verwacht op basis van de genderroltheorie.

Naast de genderroltheorie zijn er nog twee andere gangbare benaderingen om genderongelijkheid te duiden, namelijk vanuit de menselijke kapitaal theorie en de sociale identiteitstheorie. Menselijk kapitaal, beter bekend onder haar Engelse benaming Human Capital Theory verwijst naar een individu's ervaring, vaardigheden en kennis. Hoe meer onderwijs of arbeidservaring iemand heeft, hoe groter een persoons menselijk kapitaal is. De menselijk kapitaal theorie stelt dat een toename in onderwijs leidt tot een stijging van productiviteit en inkomen, aangezien onderwijs zorgt voor het hebben van kennis, vaardigheden en een analytisch denkvermogen (Becker, 1994). De mogelijkheid van een individu om menselijk kapitaal te ontwikkelen kan worden gezien als een vermogen. Om gelijke welvaart tussen mannen en vrouwen te hebben, moet de kans op het ontwikkelen van menselijk kapitaal ook gelijk zijn.

Verschillen tussen mannen en vrouwen kunnen ook worden verklaard op basis van de sociale identiteitstheorie. Deze theorie stelt dat mensen hun perceptie van anderen baseren op sociale categorieën. Mensen worden gecategoriseerd aan de hand van sociale vertoningen en op basis daarvan ingedeeld in groepen, in een 'wij' en een 'zij'. Mensen categoriseren andere personen automatisch op basis van stereotypen. Zo worden er in- en out groepen gecreëerd (Stets & Burke, 2000). Volgens de sociale identiteitstheorie ontstaat iemands zelfbeeld ook aan de hand van de sociale categorieën die een persoon met anderen deelt. Door het proces van het categoriseren van de zelf wordt een identiteit gevormd. De eerst mogelijke categorie waarop mensen vaak indelen is op basis van gender. Indien de overeenkomsten of verschillen tussen genders erg groot zijn, zal de gendercategorie geactiveerd worden en zullen de verschillen tussen de groepen saillant worden (Turner, 1982).

2.7 Verwachte verschillen op basis van roltheorie

Vanuit de sociale roltheorie wordt de verdeling van arbeid tussen mannen en vrouwen verklaard door geïnternaliseerde genderopvattingen. Vanuit historisch perspectief kan deze rolverdeling verklaard worden op basis van fysieke attributen. Zo waren mannen sneller geneigd de taken uit te voeren waarbij

snelheid en kracht komt kijken en kregen vrouwen de taken gerelateerd aan het huishouden en verzorging van het gezin, aangezien zij verantwoordelijk waren voor het baren van de kinderen. De sociale roltheorie stelt dat vanuit dit perspectief de verwachte mannelijke en vrouwelijke gedragingen en karakteristieken zijn ontstaan. Zo wordt er van mannen verwacht masculiene gedrag te tonen en vrouwen feminiene gedrag te tonen (Harrison en Lynch, 2005).

Om de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen te meten aan de hand van de vermogensbenadering, moet niet slechts naar het vermogen 'inkomen' worden gekeken, maar moet er ook worden bestudeerd hoe de verdeling van de lasten in een huishouden is verdeeld om het vermogen van vrije tijd te bestuderen. Een aanhoudend stereotype is het vaste rolpatroon in het werk en gezinsleven, wat leidt tot minder werkende vrouwen en dus tot financiële ongelijkheid. Wanneer we kijken naar de verdeling van de lasten, wordt er verwacht dat vrouwen het grotere deel van het huishoudelijk- en verzorgende- (onbetaalde) werk doen en de mannen het betaalde werk (Roeters, Veerman, & Jaspers, 2017). Dit houdt genderongelijkheid in stand. Om ervoor te zorgen dat ieder gelijke kansen krijgt, is het dus van belang dat deze verdeling vrij moet worden ingevuld, en dus niet dat de man meer de betaalde lasten heeft en vrouw minder betaalde lasten.

Vanuit de ethiek van de vermogensbenadering zouden mannen en vrouwen beide het vermogen moeten hebben hun tijd in te delen naar wat zij zelf belangrijk achten. Met balans werk en privé wordt bedoeld de verdeling tussen tijd besteed aan (on)betaald werk en vrije tijd. Wanneer werken bestaat uit zowel betaald als onbetaald werk, wordt er op basis van de roltheorie verwacht dat mannen en vrouwen een gelijke balans hebben. Indien werk enkel bestaat uit het betaald werk, wordt er op basis van de roltheorie verwacht dat vrouwen veel meer vrije tijd hebben dan mannen, en dus hoger scoren op het vermogen balans werk en privé.

H1: Er is een positief effect van vrouw zijn op de dimensie 'balans werk en privé'.

Binnen de medische wetenschappen is er in de laatste decennia een shift geweest; waar eerst de nadruk lag op mannen én vrouwen en hun gezondheid, is het hoofdconcept nu gender en gezondheid (Lagro-Janssen, 2010). Dit zorgt ervoor dat er expliciet ook naar mannen wordt gekeken in relatie tot masculiniteit. Masculiniteit houdt in de stereotype kenmerken die aan een man kunnen worden toegewezen, zoals onder andere rationeel, dominant en zelfverzekerd (Willemsen en Fischer, 1996). Dit betekent echter niet dat deze kenmerken niet aan een vrouw kunnen worden toegewezen, maar dat het dominante genderbeeld van de man bestaat uit deze karakteristieken. Doordat mannen over het algemeen meer risicovol gedrag vertonen, hebben zij bijvoorbeeld meer kans op het hebben van een auto ongeluk, zelfmoord plegen en alcoholmisbruik of drugsverslaving, wat leidt tot een lagere levensverwachting. Dit soort acties kunnen worden toegeschreven aan de traditionele genderrol van de man (Lagro-Janssen, 2010). De man zal sneller de risico-nemende-zelf presenteren dan een vrouw (Goffman, 1949). Op basis van de roltheorie en bijpassende masculiene rollen die er in de westerse maatschappij heersen, wordt er verwacht dat vrouwen voorzichtiger en gezonder leven, wat resulteert in een langere levensverwachting

dan mannen. Daarom wordt er verwacht dat in Nederland het vermogen van vrouwen om een gezond leven te leiden groter is dan dat van mannen, vandaar:

H2: Er is een positief effect van vrouw zijn op de dimensie ‘gezondheid’.

De mate waarin iemand zonder enige angst kan gaan en staan draagt ook bij aan iemands welvaart. Uit onderzoek blijkt dat het ervaren gevoel van onveiligheid meer effect heeft op iemands welzijn dan de echte dreiging van geweld (Eurostat, 2018). Uit het onderzoek van Davies en Hinks (2010) blijkt dat veiligheid een gender gevoelige kwestie is. Mannen en vrouwen reageren verschillend op bepaalde misdaad variabelen. Objectieve misdaad variabelen, zoals het worden aangevallen, hebben met name voor mannen een negatief effect op hoe gelukkig iemand is. De subjectieve ervaring van veiligheid heeft voor vrouwen juist alleen een negatieve impact op hoe gelukkig iemand is (Davies & Hinks, 2010).

Vrouwen zijn banger om slachtoffer te worden van geweld, ondanks dat mannen een veel grotere kans hebben slachtoffer te worden van geweld (Kelly & Dekeseredy, 1994). Dit komt overeen met de theorie omtrent ‘female fear’, die stelt dat vrouwen hoger scoren op het hebben van gevoelens van angst. Vrouwen zouden gemiddeld ook meer geld uitgeven aan bescherming. Female fear ontstaat als gevolg van seksueel misbruik, waarna vrouwen meer voorzorgsmaatregelen treffen zichzelf te beschermen tegen aanranding (Bitton en Shavit, 2015).

Kato-Wallace, Barker, Sharafi, Mora en Lauro (2016) stellen dat het waarschijnlijker is dat jonge mannen eerder sterven in gewelddadige conflicten dan vrouwen. Daarnaast blijkt ook dat mannen zich sneller willen bewijzen door middel van agressieve praktijken dan vrouwen en dat mannen zich eerder aansluiten bij gewapende groepen, rebellen of stedelijke bendes (Kato-Wallace, Barker, Sharafi, Mora & Lauro, 2016). Dit resulteert in het feit dat mannen meer in gewelddadige, onveilige situaties komen dan vrouwen. De masculiene gendernormen zorgen grotendeels voor deze uitkomsten (Kato-Wallace et al., 2016).

Deze ideeën over veiligheid zijn logisch te beredeneren vanuit de roltheorie, aangezien mannen vaker een masculiene rol vertonen, zoals heldhaftige gedragingen. Zij zullen ook sneller in echt gewelddadige situaties komen (Eargly, 2013). Vrouwen zullen zich beter beschermen tegen geweld, aangezien vrouwen meer doen aan het voorkomen en beschermen tegen misdaad (Bitton en Shavi, 2015). Om de gehele invloed van veiligheid op welzijn van mannen en vrouwen te meten, zou er zowel objectief als subjectief moeten worden gekeken (Davies and Hinks). Als veiligheid wordt gezien als het niet in gevaarlijke situaties komen, dan wordt er aan de hand van de roltheorie verwacht dat mannen in Nederland minder veiligheid zijn. Vandaar dat vrouwen ten opzichte van mannen hoger scoren op de dimensie veiligheid.

H3: Er is een positief effect van vrouw zijn op de dimensie ‘veiligheid.’

Op grond van de sociale roltheorie wordt er verklaard dat mannen en vrouwen zich aanpassen aan hun gender-typische rollen doordat zij specifieke skills ontwikkelen die passen bij hun genderrol. Ook blijft

het sociaal gedrag zich verder ontwikkelen om te voldoen aan de vereisten van de genderrol (Evertsson, 2006). Huishoudelijk werk wordt traditioneel gezien als ‘vrouwelijke werk’. Huishoudelijk werk functioneert daardoor als handeling waarmee gender symbolisch wordt gecreëerd (West en Zimmerman, 1987). Vrouwen doen meer huiselijke taken, zoals het opvoeden van kinderen en schoonmaken. Op jonge leeftijd leren kinderen dat mannen en vrouwen in het huishouden andere taken hebben. Doordat kinderen deze verschillen ervaren, zullen zij deze gendervaardigheden overnemen en weer internaliseren als hun eigen genderrolpatroon (Evertsson, 2006). Bij traditionele gezinnen wordt dit beeld vaker gezien dan bij minder traditionele gezinnen. Met traditioneel wordt bedoeld kinderen met getrouwde ouders die samenwonen, waarbij de man vaak meer betaald werk doet dan de vrouw. Volgens het perspectief van de roltheorie kan er worden verwacht dat vrouwen meer thuis zijn en dus meer aandacht besteden aan het huishouden. Op basis hiervan wordt er verwacht dat zij hun woonsituatie belangrijker achten dan mannen. Het onderzoek over woontevredenheid van Stellato, van Poll, Kruize en Heijsterkamp (2012) is opgezet om de woonkwaliteit in Nederland te bestuderen, zodat deze kan worden verbeterd. Hieruit blijkt dat vrouwen over het algemeen meer tevreden zijn over de leefomgeving dan mannen. Indien je woonkwaliteit omhoog gaat, zal de ervaring van welvaart ook omhoog gaan. Dit effect wordt ook verwacht in de uitwerking van brede welvaart voor mannen en vrouwen, vandaar:

H4: Er is een positief effect van vrouw zijn op de dimensie ‘wonen’.

Uit de studie van McCright (2010) blijkt dat er in Amerika een verschil is tussen mannen en vrouwen in hoeverre zij bezorgd zijn over het milieu. Zo hebben mannen en vrouwen andere attitudes ten opzichte van het milieu in Amerika en doen meer vrouwen onderzoek naar klimaatverandering dan mannen (McCright, 2010). Deze heersende attitudes in Amerika worden ook verwacht in Nederland. Vanuit de sociale roltheorie zou kunnen worden beredeneerd dat vrouwen zich meer bekommeren om de toekomst en dus het milieu vanuit het perspectief dat zij meer zorgdragen voor hun kinderen. Toch stelt McCright (2010) dat dit verschil niet kan worden verklaard vanuit de sociale roltheorie. Er wordt qua milieu attitudes (subjectief) wel verschil verwacht tussen mannen en vrouwen, maar qua milieu-invloeden (objectief) op welvaart, zoals de CO₂-uitstoot, geen verschil tussen mannen en vrouwen verwacht. Objectieve milieu-invloeden zullen per geografische locatie verschillen, maar niet tussen mannen en vrouwen in Nederland.

2.8 Menselijk kapitaal theorie en de ongelijkheid in inkomen en arbeid tussen mannen en vrouwen

Rationeel gezien is een investering in menselijk kapitaal voor iedereen, ongeacht afkomst, gender, leeftijd, een slimme keuze (Becker, 1994). Toch kan niet iedereen in dezelfde mate investeren in menselijk kapitaal, aangezien er voor sommige onderwijsinvesteringen geld nodig is. In Nederland, in tegenstelling tot andere landen zoals de Verenigde Staten, kan iedereen tot en met de middelbare school qua kosten gelijke opleidingen volgen. Wel kan een verschil in hulpbronnen, zoals extra boeken, een computer of bijles, het verschil maken in de mate van het menselijk kapitaal. Niet direct, maar indirect heeft zo de sociaal economische achtergrond van een kind invloed op de ontwikkeling van menselijk kapitaal (de

Beer, 2014). Personen kunnen verschillen in de hoeveelheid menselijk kapitaal die zij hebben op basis van hun onderwijs in algemene zin. Hiermee wordt bedoeld of iemand hoog of laag is opgeleid en verwijst naar het formeel gevolgde onderwijs. Aan de hand van de menselijke kapitaal theorie wordt er verwacht dat vrouwen en mannen tot hun afstuderen niet zullen verschillen in het vermogen deel te nemen aan onderwijs.

Volgens Becker is het verschil in educatieve investeringskosten tussen mannen en vrouwen na 1960 in Amerika enorm afgenomen (1994). Vrouwen gingen vóór de jaren zestig vaak nadat zij trouwden minder werken. Dit veranderde, vandaar dat het voor vrouwen ook rationeel gezien slimmer werd te investeren in menselijk kapitaal. Door deze investeringen veranderde de educatie van vrouwen (Becker, 1994). Deze ontwikkeling heeft zich ook in Nederland afgespeeld. Mannen en vrouwen hebben in Nederland nu gelijke vermogens om hun menselijk kapitaal te ontwikkelen in algemene zin. Vandaar dat er geen verschil tussen mannen en vrouwen wordt verwacht in hoeverre formeel onderwijs bijdraagt aan hun welvaart.

Volgens Becker is on-the-job training een grote bron die positief bijdraagt aan iemands verdiensten. Daarnaast berekende Jacob Mincer dat de totale investering in training tijdens het werk ongeveer net zo groot is als de investeringen die worden gedaan tijdens het volgen van onderwijs (Becker, 1994). Kalmijn en van der Lippe (1997) stellen dat menselijk kapitaal verschillend is verdeeld tussen sommige groepen doordat er specifieke typen kapitaal zijn te onderscheiden aan de hand van het beroep wat iemand uitoefent. Op basis van deze bevindingen over investeringen in menselijk kapitaal wordt verwacht dat het opdoen van menselijk kapitaal tijdens dat iemand werkt, zorgt voor een effect op iemands vermogen werk te vinden en inkomen te genereren.

Ondanks dat de mogelijkheden tot opleiding gelijk zijn in Nederland, is er een segregatie tussen mannen en vrouwen en de beroepen die zij uitoefenen. Dit werkt door op de ontwikkeling van menselijk kapitaal en beïnvloedt zo het vermogen op inkomen, arbeid en educatie. Zo zijn mannen over gerepresenteerd in de economische en technische sectoren en vrouwen vaker werkzaam in de sociale, culturele of service sector (Kalmijn en van der Lippe, 1997). Deze scheiding is een van de redenen dat mannen vaker meer verdienen dan vrouwen. Uit onderzoek van Remery, Doorne-Huiskes en Schippers blijkt dat mannen vaker een contract voor de lange termijn hebben dan vrouwelijke werknemers (2002). Personen met een vast contract volgen aantoonbaar vaker trainingen dan mensen met een flexibele arbeidsrelatie (Borghans, Fouarge, De Grip, & Van Thor, 2014). Dit zou betekenen dat mannen on-the-job meer menselijke kapitaal opdoen.

Personen stoppen niet met leren wanneer zij gaan werken. Een leven lang leren bestaat daarom niet slechts uit formele manieren van leren zoals gecertificeerde educatie, maar ook uit informele leermanieren. Dit kan zijn het volgen van een training, cursus of extra lessen (Borghans, Fourage, & De Grip, 2011). Aangezien mannen meer trainingen volgen vanuit hun werk geregeld, wordt er verwacht dat mannen meer menselijk kapitaal opdoen in de periode vanaf dat zij een baan hebben dan vrouwen. De human kapitaal theorie stelt namelijk dat er een surplus kan worden gecreëerd door middel van arbeid.

Bepaalde vaardigheden en kennis zijn investeringen die volgens de menselijke kapitaal theorie weer kunnen leiden tot een vergroting van kapitaal. Door de surplus van human kapitaal, verkrijgt iemand meer vrije tijd of meer inkomen en hierdoor stijgt iemands economisch of cultureel kapitaal (Dubos, 2017). Aangezien mannen vaker een vast contract hebben en zodoende meer kennis opdoen tijdens het werk, hebben zij meer menselijk kapitaal. Dit extra opgedaan menselijke kapitaal kunnen mannen op een later moment omzetten in economisch kapitaal. Vanuit de menselijk kapitaal theorie kan er dus worden geredeneerd dat het inkomen van mannen hoger is dan dat van vrouwen. Er wordt verwacht dit terug te zien in de ontwikkeling van brede welvaart.

H5: Er is een negatief effect van vrouw zijn op de dimensie 'materiele welvaart'.

Het verschil in werkloosheid leek jaren geleden nog verklaard te worden vanuit het verschil in opleidingsniveau, echter hebben vrouwen tot 45 jaar oud gemiddeld een hoger opleidingsniveau dan mannen. Deze reden gaat dus niet meer op. Een harde scheidslijn tussen mannen en vrouwen en hun kans op educatieve ontwikkeling in Nederland bestaat niet meer. Echter kan verwacht worden dat kapitaal niet altijd evenredig is verdeeld, aangezien mannen gemiddeld meer salaris ontvangen dan vrouwen door de posities die zij bekleden (Muller, Floris, Verhallen-Schumacher, Dankmeyer, Chkalova en Verschuren, 2016).

Becker stelt dat de toenemende waarde die wordt toegerekend aan gespecialiseerd menselijk kapitaal zorgt voor een scheiding in arbeidsverdeling wat betreft de hoeveelheid tijd en kosten tussen gehuwde mannen en vrouwen. Vrouwen besteden meer aandacht aan het huishouden en het verzorgen van de kinderen. Mannen besteden over het algemeen meer tijd aan arbeid waarmee geld verdiend wordt (Becker, 1985). Aangezien vrouwen meer onbetaald werk doen, hebben zij een lager uurloon dan getrouwde mannen, ondanks dat zij in het begin van hun carrière vaak dezelfde hoeveelheid menselijk kapitaal hebben. Doordat mannen meer menselijk kapitaal hebben door het werk wat zij verrichten, is het voor mannen makkelijker aan een baan te komen.

Vanuit de vermogensbenadering wordt er gekeken naar de behoefte van een individu te kunnen functioneren. Zo heeft een zwangere vrouw meer voedingstoffen nodig dan een niet zwangere vrouw (Nussbaum, 2001). Er zou ook op individuele basis naar kapitaal moeten worden gekeken. Zo zou het krijgen van kinderen geen belemmering moeten zijn voor het ontwikkelen van menselijk kapitaal tijdens het werken of op het vinden van een baan. Doordat mannen en vrouwen zich 'specialiseren' en betaald en onbetaald werk vaak niet evenredig verdelen, zullen meer vrouwen flexibel werken (Becker, 1985). Mensen moeten de mogelijkheid hebben hun tijd zelf in te delen, maar ook de mogelijkheid hebben om fulltime te werken indien gewenst.

Doordat mannen meer menselijk kapitaal genieten, wordt verwacht dat de brede welvaart van mannen meer wordt verklaard vanuit het hebben van een baan en meer uren betaald te werken dan bij vrouwen. Met andere woorden, dat mannen hoger scoren op het vermogen banen dan vrouwen, vandaar:

H6: Er is een negatief effect van vrouw zijn op de dimensie ‘banen’.

Hoe een maatschappij is georganiseerd heeft invloed op iemands welzijn. In hoeverre het politieke systeem als rechtvaardig wordt ervaren in een samenleving, beïnvloedt het maatschappelijk welzijn (La Placa, McNaught & Knight, 2013). Iedereen in Nederland zou bijvoorbeeld het vermogen moeten hebben politiek actief te zijn en zich hardop te kunnen uitspreken. De dimensie maatschappij gaat over hoe de politieke vrijheid en stabiliteit van een land bijdraagt aan iemands welvaart. Hoe een maatschappij is georganiseerd verschilt objectief tussen landen. Het verschilt niet objectief tussen mensen in een land. Wel kan de subjectieve ervaring van de maatschappij verschillen tussen mensen en dus het verschil in maatschappelijk vermogen tussen mannen en vrouwen verklaren. Er wordt verwacht dat vrouwen minder het vermogen maatschappelijk actief te zijn hebben. Aangezien mannen meer menselijk kapitaal bezitten en daardoor nog steeds meer hogere functies bekleden, zijn er minder vrouwen aan de top. In zekere zin zijn er dus minder vrouwen op hogere posities en daardoor zijn vrouwen minder gerepresenteerd.

H7: Er is een negatief effect van vrouw zijn op de dimensie ‘maatschappij’.

2.9 Sociale identiteitstheorie

Vanuit het perspectief van sociale identiteitstheorie kan gender invloed hebben op onze gedragingen aangezien iemands gender een sociale categorie is. Volgens de sociale identiteitstheorie is gender van invloed op ons gedrag indien deze bewust zichtbaar wordt gemaakt in een sociale context. Wanneer gender duidelijk naar voren komt in een sociale situatie zal dit ons vergelijkende genderperspectief activeren (Turner, 1982). Vanuit het perspectief van de sociale identiteitstheorie kan worden verklaard dat wanneer een man in contact komt met een vrouw die duidelijk feminiene gedragingen vertoont, deze man zijn gendergedragingen ook meer naar voren zal laten komen.

Wanneer een individu zichzelf ziet als lid van een bepaalde sociale categorie, zal deze persoon sneller geneigd zijn stereotype gedrag van de groep te vertonen indien hij of zij wordt vergezeld met een ander persoon van dezelfde groep. Dit definieert de relatie ten opzichte van de ‘ander’ (Turner, 1982). Wanneer gender nadrukkelijk naar voren komt, zullen de normen en stereotypen die geassocieerd worden met het man of vrouw zijn een belangrijke indicator zijn voor het gepaste gedrag. Genderstereotypen worden gebruikt als de injunctieve normen van wat gepast mannelijk en vrouwelijk gedrag is. Deze normen worden descriptieve normen die worden nageleefd, omdat het niet opvolgen van de norm kan resulteren in negatieve evaluaties en eventuele sancties (Nieva & Gutek, 1980).

Stereotypering kan ertoe leiden dat kenmerken die aan personen zijn toegeschreven worden uitvergroot of dat er selffulfilling prophecy opspeelt. Een van de stereotype ideeën over de verschillende sekse is dat vrouwen communicatiever zijn dan mannen en mannen assertiever zijn dan vrouwen (Eagly & Steffen, 1984). Mensen zijn geneigd zich te gedragen aan de hand van hun genderstereotype wanneer deze expliciet naar voren komt bij de out-groep of zij zich willen conformeren aan hun in-groep. Om als vrouw bij de in-groep te horen en zich af te zetten tegen de out-groep wordt er verwacht dat zij zich zullen

conformereren aan het genderstereotype. Mensen nemen de normen over van de categorie waarmee zij zich identificeren. Hierdoor wordt er verwacht dat vrouwen meer sociale en vertrouwensvolle contacten hebben dan mannen.

H8: Er is een positief effect van vrouw zijn op de dimensie ‘sociale connecties en vertrouwen’.

Vanbelle, Boonen en de Witte (2014) stellen op basis van de sociale identiteitstheorie dat de mate waarin een persoon zich identificeert met de groep invloed heeft op het welzijn van het individu. Dit maakt dat de sociale identiteitstheorie kan helpen bij het verklaren van het welzijn of welvaart van een individu. Of iemand tevreden is met het leven en geluk ervaart, is afhankelijk van vele verschillende factoren. Gerdtham en Johannesson (2001) hebben onderzoek gedaan in Zweden naar het effect van socio-economische factoren op de mate van geluk. Binnen dit onderzoek wordt verwacht dat de uitkomsten voor de Zweedse populatie overeenkomend zijn voor Nederland. Uit onderzoek blijkt dat werkloosheid een negatief effect heeft op iemands gelukervaring en dat het hebben van een genoten universitaire opleiding, een goede gezondheid en een hoog inkomen een positief effect hebben op hoe gelukkig iemand is (Gerdtham en Johannesson 2001). In hoeverre iemand gelukkig is, hangt dus af van vele verschillende factoren die alle relateren aan of iemand de vermogens heeft te functioneren zoals gewenst (Sen, 1993). Vrouwen leven gemiddeld langer, mannen verdienen gemiddeld meer, echter welke factor ‘geluk’ meer verklaart is onduidelijk. Aan de hand van de sociale identiteitstheorie wordt verwacht dat wanneer iemand zich identificeert met een bepaalde sociale categorie, dit positief werkt op iemands welzijn. Vandaar dat indien een persoon zich niet identificeert met de heersende categorieën man of vrouw, dit een negatief effect kan hebben op iemands tevredenheidservaring. Als een individu zich wel identificeert als man of vrouw zijn heeft gender geen invloed op de mate van welzijn. Er wordt geen verschil op de dimensie subjectief welzijn verwacht tussen mannen en vrouwen.

2.10 Theoretische conclusie

De dimensies werk en privé, veiligheid, gezondheid, wonen, materiele welvaart, banen, maatschappij en sociale connectie en vertrouwen van de BWI zullen worden bestudeerd als de vermogens waar ongelijkheid op wordt verwacht tussen mannen en vrouwen. Deze ongelijkheid tussen mannen en vrouwen wordt verwacht op basis van de sociale roltheorie, de menselijk kapitaaltheorie en de sociale identiteitstheorie. Al met al zal er geen ongelijkheid in algehele brede welvaart tussen mannen en vrouwen in Nederland worden verwacht, wel wordt er ongelijkheid verwacht op sommige afzonderlijke dimensies van de BWI. De verwachte effecten zijn met richting in tabel 2 nogmaals uiteengezet onder elkaar.

Tabel 2: Hypothesen

Dimensie BWI	Hypothese richting	Verwacht o.b.v. theorie:
Balans werk-privé	Vrouw $\xrightarrow{+}$ Balans werk-privé	Roltheorie
Gezondheid	Vrouw $\xrightarrow{+}$ Gezondheid	Roltheorie
Veiligheid	Vrouw $\xrightarrow{+}$ Veiligheid	Roltheorie
Wonen	Vrouw $\xrightarrow{+}$ Wonen	Roltheorie
Materiële welvaart	Vrouw $\xrightarrow{-}$ Materiële welvaart	Menselijk kapitaal theorie
Banen	Vrouw $\xrightarrow{-}$ Banen	Menselijk kapitaal theorie
Maatschappij	Vrouw $\xrightarrow{-}$ Maatschappij	Menselijk kapitaal theorie
Sociale connecties en vertrouwen	Vrouw $\xrightarrow{+}$ Sociale connecties en vertrouwen	Sociale identiteit theorie

3. Methodologie

3.1 Onderzoeksstrategie

Binnen deze scriptie wordt ongelijkheid in welvaart vanuit een positivistische epistemologie bestudeerd. Epistemologie betekent kennisleer en verwijst naar de manier van onderzoek doen. Positivistisch houdt in sociale fenomenen bestuderen op basis van empirie via een gestructureerde wijze. De definitie van brede welvaart richt zich op het vermogen van mensen om te kunnen kiezen hoe zij hun leven inrichten naar de waarde die zij belangrijk achten (Sen, 1999). Ondanks dat deze definitie van brede welvaart interpretatief is, zal de ongelijkheid hiertussen voor mannen en vrouwen cijfermatig en systematisch worden bestudeerd. Deze positivistische epistemologie is terug te zien in de structuur van het onderzoek en in de opbouw van de onderzoeksvraag. Zo zijn de hypothesen systematisch opgesteld om te kunnen onderzoeken welke dimensies van de Brede Welvaartsindicator (BWI) ongelijkheid tussen mannen en vrouwen verklaren.

Op deductieve wijze zijn er hypothesen vanuit theorie opgesteld om empirie te testen (Bryman, 2012). Vanuit de sociologie bestaan er vele gendertheorieën die binnen dit onderzoek geïntegreerd zijn met welvaartstheorieën om de ongelijkheid tussen mannen en vrouw te kunnen onderzoeken. Dit vormt de basis om op systematische wijze een vergelijking te kunnen maken tussen de twee onderzoeksgroepen. Deze deductieve gestandaardiseerde manier van analyseren wijst op het kwantitatieve karakter van dit onderzoek.

Het onderzoeksdesign kan worden omschreven als een ‘kwantitatief bureauonderzoek’. Dit houdt in dat er voor het beantwoorden van de hoofdvraag gebruik wordt gemaakt van een secundaire analyse. Deze analyse is op basis van geaggregeerde datasets van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en surveydata van het European Social Survey (ESS, 2008). Om de BWI te creëren is er gebruik gemaakt van Better Life Index (BLI) van de OECD (2007) om de wegingen per dimensie vast te kunnen stellen; dit zal later binnen dit hoofdstuk worden toegelicht. Verder zal dit methodologiehoofdstuk bestaan uit een uiteenzetting van de data en een bespreking van de methode. Eerst worden de datasets toegelicht en de data geoperationaliseerd. Vervolgens zal de gebruikte analyse worden toegelicht.

3.2 De data

Binnen dit onderzoek wordt er gekeken naar de relatie tussen gender en brede welvaart in Nederland. De onafhankelijke variabele is iemands geslacht. De afhankelijke variabele is de BWI, inclusief alle onafhankelijke dimensies van de BWI. Op macroniveau wordt de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen in brede welvaart in Nederland beschreven vanuit CBS data. Om te kunnen verklaren wat dit effect veroorzaakt, wordt er op basis van microdata een analyse uitgevoerd. Deze analyse controleert of het verschil in dimensie kan worden verklaart aan de hand van iemands gender of dat er een andere verklaring aan ten grondslag ligt. De data die gebruikt worden, zullen worden geanalyseerd in twee delen en zijn afkomstig van verschillende organisaties. Daarom zullen de gebruikte data ook worden besproken in

aparte delen, een micro en een macro deel. Ook worden de gebruikte data van de OECD apart toegelicht. Deze data zijn gebruikt om aparte wegingen aan elke dimensie van de BWI te kunnen hangen; voor verdere toelichting zie deel wegingsdata.

3.2.1 Macrodata

De BWI is een macro index die een inzicht geeft in de welvaart van een land, een gebied of van een bepaalde groep. Deze index verklaart welvaart op macroniveau. Binnen dit onderzoek wordt er een aparte BWI gecreëerd voor mannen en vrouwen. Om een brede welvaartsindex te kunnen genereren zijn allereerst data verzameld op 11 aparte dimensies. Deze 11 dimensies zijn: subjectief welzijn, gezondheid, onderwijs, milieu, veiligheid, materiele welvaart, banen, sociale connecties en vertrouwen, maatschappij, balans werk en privé en wonen (zie tabel 3). De 11 dimensies samen vormen de welvaartsindicator. Zo wordt het macro verband tussen gender en brede welvaart bestudeerd aan de hand van geaggregeerde data die representatief zijn voor de Nederlandse bevolking. Deze data zijn afkomstig van het CBS, OECD, Compendium voor de Leefomgeving (CLO), Wereldbank en uit het Woononderzoek Nederland (WoON). Zowel CLO als WoON zijn onderdeel van het CBS.

De meeste data waren online openbaar beschikbaar² en vielen in tijd ook uit te splitsen in mannen en vrouwen. Alleen de dimensie maatschappij is in zijn geheel gelijk gehouden voor mannen en vrouwen omdat hier geen opsplitsing te maken viel op basis van de openbare data. Verder is de variabele misdrijven binnen de dimensie veiligheid gelijk gehouden voor mannen en vrouwen en is de variabele biodiversiteit binnen de dimensie milieu gelijk gehouden voor mannen en vrouwen. In tabel 3 is uiteengezet welke variabelen op te splitsen zijn in sekse en uit welke dataset deze afkomstig zijn.

Om een index te kunnen creëren, kunnen er geen variabelen op bepaalde jaren ontbreken. Niet voor alle jaren waren data aanwezig, daarom zijn de data voor sommige variabelen geprepareerd en is ervoor gekozen om een index te creëren voor de jaren 2011 tot en met 2017. Voor sommige jaren waren de tussenliggende, de begin- of de einddata niet aanwezig. Indien er data tussen jaren ontbraken, zoals in het geval van de PISA (Programme for International Student Assessment) scores of het percentage woontevredenheid, is ervoor gekozen om deze lineair te interpoleren. Zo zijn er voor de PISA-scores enkel data aanwezig uit de jaren 2003, 2006, 2012 en 2015. De tussenliggende PISA-waarden zijn dan ingevuld op basis van de lineaire trend tussen de metingen van de jaren die bekend zijn. Indien de laatste data ontbraken, is ervoor gekozen om de waarde daarvoor te nemen. Een voorbeeld hiervan is de variabele sociale contacten. Bij deze variabele ontbrak de waarde voor 2017, daarom is de waarde van 2016 ook gebruikt voor de waarde van 2017. Wanneer de eerste waarde in de reeks ontbrak, is de daaropvolgende waarde uit de reeks overgenomen. Dit is bijvoorbeeld gebeurd bij de variabele tevredenheid. Hier ontbraken de waarden voor het jaar 2011 en 2012, daarom is er gekozen deze jaren bij de variabele tevredenheid gelijk te stellen aan de waarden tevredenheid die in 2013 waren gescoord.

---

² De WoON data zijn door RaboResearch NL vrijgegeven voor dit onderzoek.

Tabel 3: Variabele per dimensie van de BWI en of deze in gender is op te splitsen

Dimensie	Variabele	Bron	Uitsplitsing Man/Vrouw
Subjectief welzijn	% van de bevolking dat aangeeft gelukkig te zijn	CBS	Ja
	% van de bevolking dat aangeeft tevreden met het leven te zijn	CBS	Ja
Gezondheid	Levensverwachting bij geboorte	CBS	Ja
Onderwijs	% van de bevolking met opleidingsniveau > mbo 1	CBS	Ja
	PISA score	OECD	Ja
Milieu	Hoeveelheid fijnstof (PM10)	CBS	Ja
	Living Planet Index (biodiversiteit)	CLO	Nee
Veiligheid	Incidentie gewelddadige en seksuele misdrijven (per 100.000)	CBS	Nee
	Incidentie aantal moorden (per 100.000)	CBS	Ja
Materiële welvaart	Gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen	CBS	Ja
Banen	Werkloosheid	CBS	Ja
	% van de werkende beroepsbevolking met een flexibele arbeidsrelatie	CBS	Ja
Sociale connecties en vertrouwen	Frequentie sociale contacten vrienden en familie (minstens 1x per maand)	CBS	Ja
Maatschappij	Voice and Accountability	Wereldbank	Nee
	Political Stability and Absence of Violence	Wereldbank	Nee
	Government Effectiveness	Wereldbank	Nee
	Regulatory Quality	Wereldbank	Nee
	Rule of Law	Wereldbank	Nee
	Control of Corruption	Wereldbank	Nee
Balans Werk en Privé	Gemiddeld aantal uren werk van de beroepsbevolking	CBS	Ja
Wonen	% dat aangeeft tevreden met de woning te zijn	Woon	Ja

Bron: BWI (2017), CBS, Wereldbank.

3.2.2 Microdata

De microdata zijn afkomstig uit de European Social Survey (<http://www.europeansocialsurvey.org/>). De microdata zijn persoonsdata. Elke twee jaar wordt in verschillende Europese landen de ESS afgenomen. Dit vragenlijstonderzoek is oorspronkelijk opgesteld om veranderende waarden en attitudes over verschillende Europese landen te monitoren (ESS, z.d.). Deze vragenlijst is voor vele sociale wetenschappen relevant aangezien het een van de meest uitgebreide cross-landen dataset is die sociaal-demografische achtergrondvariabelen meeneemt. Er is een aselechte steekproef genomen in ieder land van personen die daar woonachtig zijn, ongeacht hun nationaliteit of taal die zij spreken. Het is een afspiegeling van de populatie van dat land van alle personen boven de 15 jaar oud. Er is geen bovengrens qua leeftijd om al dan niet in de steekproef te komen. De steekproef van de ESS is getrokken op basis van

random probabiliteitsmethode, waarbij quota-steekproeven niet zijn toegestaan, om schijn representativiteit te voorkomen (The ESS Sampling Expert Panel, 2016). Alle landen hebben een minimum van 1500 respondenten die de survey invullen, tenzij de bevolking in een land bestaat uit minder dan twee miljoen mensen; dan is een steekproef van 800 personen genoeg (ESS, z.d.). Voor Nederland zijn er data uit de jaren 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014 en 2016 aanwezig. In de afgelopen ESS, 2016, was de steekproef N=1681 (ESS,2018).

De laatste drie ESS rondes zijn samengevoegd; dit zijn de rondes uit de jaren 2016, '14, '12. De keuze om geen enquêtedata van de ESS van de jaren vóór 2012 mee te nemen, is gemaakt omdat deze data geen informatie bevatten over de (migratie)achtergrond van de respondent en het van belang is dat er hiervoor gecontroleerd kan worden. Daarnaast overlappen de gekozen jaren met de jaren waarvoor de BWI voor mannen en vrouwen is gecreëerd. Alle afhankelijke, onafhankelijke en controlevariabelen zijn eerst hernoemd indien de variabele naam onduidelijk was. Voordat de missende waarden uit de dataset zijn gehaald, bestond de dataset uit 5445 respondenten (N=5445).

Enkele respondenten hadden ontbrekende waarden, dit komt onder andere doordat respondenten aangaven geen antwoord te willen geven of het antwoord niet wisten op sommige vragen. Bij variabelen met weinig ontbrekende waarden is ervoor gekozen de respondenten met deze ontbrekende waarden uit de steekproef te halen³. In totaal zijn er 1837 missende waarden uitgehaald, wat betekent dat er in de uiteindelijke steekproef 3608 respondenten zitten (N=3608).

De data zijn gecontroleerd op onverwachte uitschieters. Een invloedrijke uitbijter is een extreme waarden indien deze meer dan vijf standaarddeviaties van het gemiddelde aflight. Er is sprake van een uitbijter indien deze meer dan drie standaarddeviaties van het gemiddelde aflight (Field, 2013). Er zijn geen extreme waarden binnen de ESS dataset, wel zijn er voor de variabelen aantal jaar educatie en balans werk-privé uitbijters gevonden⁴. De N= 3608 blijft gelijk, na het controleren van uitschieters.

---

³ Indien de ontbrekende waarden voor een onafhankelijk variabele minder dan vijf procent van de steekproef betrof, is ervoor gekozen deze uit de steekproef te halen. Het aantal ontbrekende waarden per variabele en het percentage ontbrekende waarden van de totale populatie is in tabel 2 van de appendix uiteengezet. Voor de variabelen balans en inkomen waren er voor meer dan vijf procent van de respondenten missende waarden. Toch is er uiteindelijk voor gekozen deze respondenten uit de steekproef te halen. Er is gecontroleerd door een dummyvariabele voor de respondenten die geen waarden hadden op te nemen en de missende waarden als gemiddelde waarden te rekenen. Bij het toetsen van de regressie bleken de missende waarden geen effect te hebben op het onderzochte effect, daarom zijn deze respondenten uit de steekproef gehaald. Doordat deze respondenten zonder waarden uit de steekproef zijn gehaald in plaats van aangepast blijft de dataset zo waarheidsgetrouw.

⁴ Twee respondenten geven aan 35 en 31 jaar onderwijs te hebben gevolgd, deze twee waarden zijn uitbijters. Er is gekozen deze respondenten mee te nemen in de steekproef aangezien de uitbijters weinig tot geen invloed zullen hebben op het onderzochte effect. Daarnaast zorgt dit ervoor dat de data zo waarheidsgetrouw mee worden genomen. Er is een respondent die stelt 112 totaal gecontracteerde aantal uren arbeid per week te hebben, twee respondenten stellen 100 uur gecontracteerde te hebben en nog een respondent stelt 90 uur te hebben staan. Dit zijn erg grote aantallen, desondanks zou het realistisch gezien kunnen, bijvoorbeeld als iemand betaald krijgt voor het aanwezig zijn op een locatie. Aangezien er geen waarden zijn groter dan 168 uur (dit is het totaal aantal uren per week), zullen de uitbijtende waarden worden meegenomen in het onderzoek.

3.2.3 Wegingsdata

Naast deze micro en macro dataset is er gebruik gemaakt van de OECD Better Life Index. Deze index is zowel gebruikt voor de gekozen dimensie van de BWI (zie operationalisering), als voor de weging van deze dimensies. De Better Life Index meet wat mensen in een bepaald land zien als de meest essentiële waarden voor een kwalitatief leven. De OECD heeft 11 onderwerpen gekozen die belangrijk zijn om een kwalitatief leven te leiden. Deze onderwerpen zijn: woning, inkomen, werk, community, educatie, milieu, maatschappelijke betrokkenheid, gezondheid, geluk, veiligheid en werk-privé balans. Deze 11 komen overeen met de 11 verschillende dimensies van de BWI. Wat een land als meest belangrijk acht, is gebaseerd op de mening van personen die de website: www.oecdbetterlifeindex.org bezoeken. Hier kan de website bezoeker aangeven op een schaal van een (minst belangrijk) tot vijf (meest belangrijk) hoe hij of zij deze 11 topics zou “raten”. In totaal hebben 1219 Nederlandse website bezoekers hun rating vrijwillig gedeeld (OECD, 2017). Bij deze data was ook aangegeven of het was ingevuld door een man of vrouw, hoe oud degene was en wat iemands hoogst genoten opleidingsniveau was. De weging is geconstrueerd door de gemiddelde ratingsscore (voor het totaal, voor mannen en voor vrouwen apart) van elk topic te nemen (zie tabel 3, appendix) en deze te delen door de totale som van alle ratingsscores. Zo zijn de wegingen voor de BWI gecreëerd. Deze wegingsmaten zijn ook gecreëerd apart voor mannen en vrouwen, $N(\text{mannen}) = 826$, $N(\text{vrouwen})=431$. Er kunnen enkele vragentekens worden gezet bij de representativiteit van de data van de BLI, doordat de sampling van de data via de site is gebeurd. In de paragraaf validiteit en betrouwbaarheid van dit hoofdstuk zal dit worden toegelicht.

3.3 Operationalisering

3.3.1 Afhankelijke variabele

De afhankelijke variabele binnen dit onderzoek is *de Brede Welvaartsindicator*. De BWI wordt gedefinieerd als: ‘een integrale maatstaf voor menselijk welbevinden’ (Badir, van Bavel, Hardeman & Rijpma, 2017, p. 1). De afzonderlijke dimensies van de BWI zijn ook afhankelijke variabelen binnen dit onderzoek. Deze worden in de macrodata gemeten op basis van de variabelen die zijn vastgesteld door de makers van de BWI van de Rabobank en Universiteit Utrecht. Al deze afhankelijke dimensies kunnen worden opgesplitst in indicatoren, waarbij een meetbare variabele te plaatsen valt. De conceptuele dimensies van de BWI zijn gebaseerd op de OECD Better Life Index. De Better Life Index is weer een uitwerking van de Commissie-Stiglitz aanbevelingen (OECD, 2017).

De operationalisering voor de verschillende dimensies naar meetbare variabelen is twee keer gedaan, zowel voor de micro als voor de macrodata, zie tabel 4. In deze paragraaf zullen de macro en microdata niet apart worden behandeld, maar juist naast elkaar, aangezien er wordt gepoogd de variabelen uit de ESS te gebruiken die overeenkomen met de macrovariabelen van de BWI. De dimensies zijn losse concepten, waarbij de variabelen zorgen voor het meetbaar maken van deze dimensies (Bryman, 2012), zodat er kan worden gezien of brede welvaart gelijk is verdeeld. De meeste dimensies zijn zo geformuleerd dat meteen duidelijk is wat deze betekenen en inhouden. Sommige dimensies daarentegen

zijn abstracter opgesteld, zoals de dimensie ‘maatschappij’; om vrije interpretatie te voorkomen, is er daarom in de appendix een lijst toegevoegd met de betekenis van de dimensies (tabel 5, appendix).

De operationalisering voor de variabelen *milieu*, *veiligheid* en de *balans werk en privé* wordt hieronder kort toegelicht, omdat de stap van indicator naar variabele niet meteen logisch is. De variabelen opgenomen voor de dimensie milieu, beschrijven niet het gehele concept milieu. De keuze voor deze variabele uitwerking is gemaakt op basis van de beschikbaarheid van de data. De fijnstof waarden zijn op te splitsen naar zowel Europees als landelijk niveau, en er valt een opsplitsing te maken tussen mannen en vrouwen. Daarnaast meet de BWI brede welvaart van het huidige moment en kijkt niet in de toekomst. Veel meetbare milieuwaarden (zoals temperatuuroename) geven inzicht in de uitwerking in de toekomst, vandaar dat deze niet zijn meegenomen. De dimensie veiligheid neemt bij het macro verband geen subjectieve mate van veiligheid mee. De dimensie veiligheid wordt op macroniveau eigenlijk geoperationaliseerd als criminaliteit. Alle gekozen macrovariabelen zijn gelijk gehouden aan de variabelen die werden meegenomen in de BWI 2017 (Badir, van Bavel, Hardeman & Rijpma, 2017). De meeste variabelen waarop de BWI wordt geconstrueerd zijn objectieve variabelen. De dimensie *subjectief welzijn* is zowel op macro als microniveau een subjectieve variabele. Alle andere macro variabelen zijn objectieve waarden. De micro variabelen zijn ook zo veel mogelijk gebaseerd op basis van objectieve data. Voor *gezondheid* dimensie waren er geen passende objectieve variabelen aanwezig in de ESS, daarom is deze dimensie geoperationaliseerd tot subjectieve algehele gezondheid. Ook de dimensie *milieu* en *wonen* zijn op microniveau subjectief geoperationaliseerd. Zowel op macro als microniveau is de dimensie *balans werk en privé* geoperationaliseerd zoals voorgaande jaren is gedaan bij het construeren van de BWI, namelijk als het aantal contracturen. Indien er een objectieve maat was om een dimensie te meten, is deze gekozen om zo de operationalisering op macro en microniveau gelijk te houden (zie tabel 4).

Tabel 4: Operationaliseringstabel

Dimensie	Indicator	Variabele (Macro)	Variabele (Micro)	Variabele naam micro
Subjectief welzijn	Geluk	% van de bevolking dat aangeeft gelukkig te zijn	How happy are you?	Geluk
	Tevredenheid	% van de bevolking dat aangeeft tevreden met het leven te zijn	How satisfied with life as a whole?	Tevredenheid
Gezondheid	Hoe gezond is iemand	Levensverwachting bij geboorte	Subjective general health	Gezondheid
Onderwijs	Aantal personen hoog opgeleid	% van de bevolking met opleidingsniveau > mbo 1	Highest level of education, Netherlands	Onderwijsniveau
	Educatieniveau	PISA score	Years of full-time education completed	Aantal jaar onderwijs
Milieu	Hoe vervuild is de omgeving	Hoeveelheid fijnstof (PM10)	Important to care for nature and environment	Milieu belang
	Hoe groen is de omgeving	Living Planet Index (biodiversiteit)		
Veiligheid	Mate van veiligheid	Incidentie gewelddadige en seksuele misdrijven (per 100.000)	Respondent or household member victim of burglary/assault last 5 years	Geweld
	Mate van onveiligheid	Incidentie aantal moorden (per 100.000)		
Materiële Welvaart	Inkomen	Gestandaardiseerd besteedbaar huishoudinkomen	Household's total net income all sources	Inkomen
Banen	Hebben van baan	Werkloosheid	Unemployed, (doing last 7 days unemployed, active and inactive)	
	Fulltime-parttime	% van de werkende beroepsbevolking met een flexibele arbeidsrelatie		
Sociale connecties en vertrouwen	Sociaal contact	Frequentie sociale contacten vrienden en familie (minstens 1x per maand)	How often socially meet with friends, relatives or colleges	Sociale connecties
	Maatschappij	Vrijheid van meningsuiting	Voice and Accountability	Political system allows people to have a say in what government does
Politieke stabiliteit en de afwezigheid van geweld		Political Stability and Absence of Violence		
Perceptie van de kwaliteit van publieke instellingen en hulpverleningen.		Government Effectiveness	Trust in politicians	Maatschappij 2
Perceptie van de kwaliteit van de overheid om te kunnen formuleren van beleid en regels die de private sector grenzen stelt en mogelijk maakt te ontwikkelen. Iedereen, ook de overheid houdt zich aan de wet.		Regulatory Quality		
Balans Werk en Privé	Mate van corruptie.	Rule of Law		
	Verdeling arbeid – vrije tijd	Control of Corruption		
Wonen	Verdeling arbeid – vrije tijd	Gemiddeld aantal uren werk van de beroepsbevolking	Total hours normally worked per week in main job overtime excluded	Balans
	Tevreden over de woonplek	% dat aangeeft tevreden met de woning te zijn	Important to live in a secure and safe surroundings	Woon tevredenheid

Bron: CBS/ESS

3.3.2 Onafhankelijke variabele

De onafhankelijke variabele in dit onderzoek is *gender*. Binnen dit onderzoek zal deze indicator worden geoperationaliseerd tot geslacht, aangezien er op basis van de toegankelijke data alleen een opsplitsing naar man-vrouw kan worden gemaakt. Geslacht is iemands biologisch aangeboren sekse. Daarom zal gender als binaire variabele worden onderzocht, waarbij man=0 en vrouw=1. Zo zal er worden gekeken wat het effect is van vrouw zijn op de onderliggende variabelen.

3.3.3 Controlevariabelen

Vanuit de macrodata zal de brede welvaartsindex worden gecreëerd apart voor mannen en voor vrouwen, zodat deze indexen met elkaar kunnen worden vergeleken. Voor het creëren van de index worden er geen controlevariabelen meegenomen. Voor het verklaren van de ongelijkheid in brede welvaart vanuit de ESS microdata worden er wel verscheidende controlevariabelen meegenomen. Zo kan er worden gezien of een verschil op een bepaalde dimensie van brede welvaart verklaard kan worden door een verschil in gender of dat dit kan worden verklaard door een onderliggende (controle) factor.

Of er een effect is van gender op brede welvaart, zal worden gecontroleerd voor iemands leeftijd, migratieachtergrond, opleidingsniveau, opleidingsniveau van ouders, het hebben van kinderen en inkomen. Het ligt aan de dimensie welke controlevariabelen er wel en niet zullen worden meegenomen. Zo zal er bijvoorbeeld bij een verschil in dimensie materiele welvaart, niet worden gecontroleerd voor inkomen, aangezien deze variabelen geheel zullen correleren.

Leeftijd is gemeten in jaren. In de ESS was aangegeven wat iemands geboorteland was. Indien iemand geboren is in een land uit Afrika, Azië, Latijns-Amerika of het land Turkije, is deze persoon gecategoriseerd als iemand met een niet-westerse migratieachtergrond. Indien iemand afkomstig is uit een Europees land (exclusief Turkije of Nederland), Oceanië, Noord-Amerika of Indonesië of Japan, dan is deze persoon gecategoriseerd als iemand met een westerse migratieachtergrond. Indien iemand in Nederland is geboren, heeft deze persoon een Nederlandse achtergrond. Deze definities zijn gebaseerd op de definities van het CBS (2016). De respondenten met een Nederlandse achtergrond zijn binnen dit onderzoek de referentiecategorie. Het onderwijsniveau van de respondent is gemeten aan de hand van het hoogst genoten onderwijsniveau. Het laagste onderwijsniveau is de categorie 'basisschool niet afgemaakt hebben' en de hoogste categorie is 'doctoraat/gepromoveerd'. Opleidingsniveau van de ouders is gemeten aan de hand van de vraag: 'Wat is het hoogste onderwijsniveau dat je vader/moeder succesvol heeft afgerond?' (vertaald uit ESS,2017). Hier kon gescoord worden van het niet hebben afgerond van isced level 1, oftewel het primair onderwijs niet heeft afgerond (gecodeerd als 000) tot isced 6 of hoger, wat betekent bachelor afgerond of hoger, zoals het hebben van een master of doctoraat (gecodeerd als 800). Ook wordt er gecontroleerd of het effect afhangt van het hebben van kinderen en of deze kinderen al dan niet thuis wonen. Inkomen is een interval/ratio variabelen die wordt gemeten aan de hand van een schaal van 1 (inkomen corresponderend met dat van 10% van de huishoudens met het laagste inkomen) tot 10 (inkomen corresponderend met dat van 10% van de huishoudens met het hoogste inkomen). De

controlevariabelen educatie en inkomen worden ook meegenomen als afhankelijke variabelen. Wanneer deze variabelen dienen als uitkomst variabelen zal hier uiteraard niet voor gecontroleerd worden.

3.3.4 Descriptieve statistieken

De tabel hieronder geeft een beschrijving van de variabelen die worden meegenomen in de macrodata-analyse (tabel 5). Zichtbaar wordt hoeveel verschillende macro-observaties er zijn in totaal en wat het gemiddelde, de standaarddeviatie en de minimale en maximale waarde hiervan is. Voor alle variabelen zijn er 21 observaties, aangezien er drie verschillende categorieën zijn bij geslacht die allemaal een score hebben over de jaren 2011 tot en met 2017. De verschillende categorieën voor geslacht zijn man, vrouw en totaal. Alle data zijn geconstrueerd op basis van gegevens van mensen die woonachtig zijn in Nederland en ten minste 15 jaar oud zijn.

Tabel 5: Descriptieve statistieken, macrodata

Variabele	Observaties	Gemiddelde	Standaard deviatie	Min	Max
geslacht	21	2	0,825	1	3
jaar	21	2014	2,05	2011	2017
educatie	21	0,63	0,03	,58	,67
geluk	21	87,64	0,74	86,4	88,6
tevredenheid	21	84,27	1,18	82,1	86,5
Contact vrienden	21	92,76	0,86	91,3	93,8
Contact familie	21	94,82	1,27	93	96,6
Werkloos	21	6,20	1,03	4,5	7,8
PISA math	21	515,44	7,38	503,85	530,133
PISA science	21	512,43	8,47	497,25	523,81
PISA reading	21	505,22	11,38	486,35	524,76
Woon tevredenheid	21	0,88	0,008	0,87	0,90
Flex werk	21	0,24	0,03	0,19	0,29
Inkomen	21	28,43	1,38	26,4	31,15
moord	21	0,47	0,21	0,17	0,87
PM10	21	18,2	1,32	17,21	19,98
LPI	21	108,10	2,35	104,64	112,01
Voice_Acco~y	21	1,54	0,04	1,48	1,61
Political_~y	21	1,03	0,12	0,89	1,19
Government_~s	21	1,81	0,02	1,78	1,84
Regulatory~y	21	1,84	0,09	1,75	1,98
Rule_of_Law	21	1,89	0,05	1,82	1,98
Corruption	21	2,00	0,09	1,88	2,21
Balans werk privé	21	30,76	4,49	25	36
levensverwachting	21	81,32	1,47	79,14	83,29
misdaad	21	602,86	71,20	498,32	698,73

Bron: Eigen onderzoek, gebaseerd op data van CBS en Wereldbank.

Tabel 6 geeft de beschrijvende microstatistieken weer. Enkele variabelen uit de ESS zijn gestandaardiseerd. Een voorbeeld hiervan is het al dan niet hebben van een migratieachtergrond. Dit maakt het mogelijk deze variabele op te nemen in een regressieanalyse (Field, 2013). Verder zijn sommige

variabelen gehercodeerd om ervoor te zorgen dat de juiste waarde de referentiecategorie zijn. De onderstaande tabel geeft de variabelen weer die zijn meegenomen in de analyse (tabel 6). Voor de meeste variabelen zijn er 3608 observaties na het weghalen van de missende waarden en controleren op uitbijters. Alleen voor onderwijsniveau en maatschappij 1 zijn minder observaties. Voor deze variabelen zijn minder observaties omdat niet aan alle respondenten is gevraagd wat hun onderwijsniveau is en of zij vinden dat het politieke systeem mensen toelaat een mening te hebben over de overheid. Verder zijn het gemiddelde, de standaarddeviatie, de minimale waarde en de maximale waarde weergegeven voor de microdata. Deze waarden zijn ook weergegeven apart voor mannen (N= 1726) en vrouwen (N=1882). De gemiddelde leeftijd van alle 3608 respondenten lag rond de 50 jaar, waarbij de jongste deelnemer 14 jaar oud was en de oudste 97 jaar. De gemiddelde leeftijd lag voor mannen (52 jaar) net iets hoger dan voor vrouwen (50 jaar).

Tabel 6: Descriptieve statistieken, micro data

Variabelen	Totaal					Man					Vrouw				
	Obs	Gem	Std. Dev.	Min	Max	Obs	Gem	Std. Dev.	Min	Max	Obs	Gem	Std. Dev.	Min	Max
Tevredenheid	3608	7,785	1,426	0	10	1726	7,776	1,453	0	10	1882	7,793	1,402	0	10
Geluk	3608	7,891	1,281	0	10	1726	7,882	1,278	1	10	1882	7,900	1,284	0	10
Belangrijk milieu	3608	4,824	0,933	1	6	1726	4,804	0,929	1	6	1882	4,843	0,935	1	6
Veilig in donker	3608	3,087	0,631	1	4	1726	3,259	0,581	1	4	1882	2,929	0,633	1	4
Geweld	3608	0,172	0,378	0	1	1726	0,160	0,367	0	1	1882	0,183	0,387	0	1
Inkomen	3608	6,204	2,652	1	10	1726	6,436	2,555	1	10	1882	5,990	2,720	1	10
Onderwijsniveau	2400	9,851	5,083	1	18	1120	10,056	5,162	1	18	1280	9,672	5,007	1	18
Werkloos	3608	0,038	0,191	0	1	1726	0,039	0,195	0	1	1882	0,037	0,188	0	1
Gezondheid	3608	3,868	0,775	1	5	1726	3,881	0,769	1	5	1882	3,856	0,781	1	5
Sociaal connecties	3608	5,450	1,220	1	7	1726	5,348	1,257	1	7	1882	5,543	1,178	1	7
Maatschappij 1	1272	4,565	2,174	0	10	594	4,519	2,284	0	10	678	4,606	2,075	0	10
Maatschappij 2	3608	5,093	1,927	0	10	1726	5,081	1,979	0	10	1882	5,104	1,879	0	10
Balans	3608	30,409	13,180	0	112	1726	35,407	11,614	0	100	1882	25,825	12,863	0	112
Woonveilig	3608	4,156	1,201	1	6	1726	4,071	1,185	1	6	1882	4,234	1,210	1	6
Aantal jaar onderwijs	3608	14,267	3,987	1	35	1726	14,538	4,035	1	35	1882	14,019	3,927	4	30
Leeftijd	3608	51,204	16,755	14	97	1726	52,451	16,642	15	92	1882	50,061	16,781	14	97
Achtergrond eerste generatie	3608	0,077	0,266	0	1	1726	0,070	0,255	0	1	1882	0,083	0,276	0	1
Kinderen	3608	0,345	0,475	0	1	1726	0,348	0,477	0	1	1882	0,341	0,474	0	1
Kinderen thuis	3608	0,344	0,475	0	1	1726	0,300	0,458	0	1	1882	0,385	0,487	0	1
Niet westers	3608	0,044	0,204	0	1	1726	0,039	0,195	0	1	1882	0,047	0,212	0	1
Westers	3608	0,029	0,169	0	1	1726	0,028	0,164	0	1	1882	0,031	0,173	0	1
Opleiding moeder	3608	235,011	162,218	0	800	1726	229,079	153,971	0	800	1882	240,451	169,288	0	800
Opleiding vader	3608	283,185	197,824	0	800	1726	276,677	196,831	0	800	1882	289,155	198,596	0	800
Gender	3608	0,522	0,500	0	1										

Bron: Eigen onderzoek, gebaseerd op ESS 2012, 2014, 2016.

3.4 Methode

3.4.1 Validiteit en betrouwbaarheid

Bij het uitvoeren van een onderzoek mogen de resultaten niet berusten op toeval. Een onderzoek is betrouwbaar wanneer deze herhaalbaar is en dus dezelfde resultaten uit het onderzoek volgen indien het nogmaals wordt uitgevoerd (Field, 2013). Deze thesis is betrouwbaar omdat de steekproef die wordt meegenomen erg groot is en random is geselecteerd. Daardoor is de steekproef representatief voor de Nederlandse bevolking en dus betrouwbaar. Daarnaast zijn de data van CBS geaggregeerd maar oorspronkelijk gebaseerd op persoonsdata. De macrodata voldoen aan de internationale standaard van ISO (CBS, 2015). De European Social Survey voldoet ook aan de gestelde Europese richtlijnen wat betreft het verzamelen en verwerken van data. De ESS onderzoekt per ronde de kwaliteit van het vragenlijstonderzoek (Koch, Halbherr, Stoop en Kappelhof, 2014).

Bij het construeren van de BWI is er een probleem wat betreft de mogelijkheid de wegingsdata van de OECD te kunnen generaliseren over de gehele Nederlandse bevolking, wat zorgt voor een lagere validiteit. De wegingen die worden gehangen aan de verschillende dimensies zijn gebaseerd op de Better Life Index (OECD, 2017). Deze weging moet een afspiegeling zijn van een bepaald land. Echter de populatie die deze site bezoekt, bestaat voornamelijk uit hoogopgeleide Nederlanders waarvan de meesten aangeven man te zijn. In totaal waren er 1162 Nederlandse website bezoekers die hun voorkeur hebben aangegeven waarop de wegingen zijn gebaseerd. Om dit probleem van de lage validiteit door de wegingen te tackelen, zal de index niet alleen op basis van de OECD-wegingen worden geconstrueerd maar zal deze ook worden berekend op basis van een normatieve weging. In tabel 6 van de appendix zijn de BLI ranking scores van Nederlands buurlanden weergegeven. Hieruit wordt zichtbaar dat de landen waar Nederland zich mee kan vergelijken ook hoog scoren op dezelfde topics, zoals gezondheid en subjectief welzijn.

Alle organisaties waarvan data zijn verzameld voor dit onderzoek, voldoen aan de eisen van het Internationale Statistisch Instituut (ISI). Zij hebben allen een verklaring van professionele ethiek (ISI, z.d.). Omdat de data niet zelf verzameld zijn binnen deze scriptie, kan de ethische verantwoording voor het verzamelen van de data worden teruggelezen op de site waarvan de data afkomstig is.

3.5 Analyse

De hypothesen zullen worden getest door middel van een multivariate regressieanalyse, uitgevoerd in STATA. Zo zal er aan de hand van de microdata van het ESS worden verklaard welke dimensies van de BWI daadwerkelijk bijdragen aan ongelijkheid in brede welvaart tussen mannen en vrouwen. Voordat deze analyse kan worden gedaan, zal er worden gekeken welke dimensies van de BWI voor mannen en vrouwen verschillen en of de algehele brede welvaart tussen mannen en vrouwen verschilt. De analyse, zoals eerder uitgelegd in de data paragraaf, bestaat uit twee delen. Daarom zal eerst de macro analyse worden toegelicht en vervolgens de micro analyse.

3.5.1 Macro analyse

Allereerst zal er een aparte indicator voor mannen en vrouwen in Nederland worden geconstrueerd. Dit gebeurt door alle data samen te voegen in een dataset die in STATA kan worden aangepast. Bij het creëren van een index door verschillende dimensies te aggregeren, zijn er enige meetkwesaties waarop gelet moet worden. Om een samengestelde indicator voor een bepaald jaar te maken, is het bijvoorbeeld nodig dat er observaties zijn voor alle verschillende variabelen van dat jaar, anders kan de index niet worden gemaakt. Hoe dit is gedaan, is nader toegelicht bij de macrodata.

Om ervoor te zorgen dat de data van de verschillende dimensies met elkaar te vergelijken zijn en zijn samen te voegen, moeten deze worden genormaliseerd (OECD & JRS, 2008). De BWI is een index die bestaat uit verschillende eenheden; door te normaliseren kunnen deze verschillende eenheden, zoals tijd en geld, worden geaggregeerd. Dit is gedaan door middel van de min-max methode. Deze methode zorgt ervoor dat alle variabelen dezelfde eenheid krijgen en dat de spreiding van alle variabelen tussen de 0 en de 1 komt te liggen. Of de dimensie positief of negatief bijdraagt aan brede welvaart bepaalt of de min of de max formule wordt gebruikt. Deze normalisatie formules luiden als volgt:

$$X_{tr} = \frac{X_{tr} - \text{Min}(x_n)}{\text{Max}(x_n) - \text{Min}(x_n)} \quad X_{tr} = \frac{X_{tr} - \text{Max}(x_n)}{\text{Min}(x_n) - \text{Max}(x_n)}$$

Positief Negatief

De positieve formule is gebruikt bij de variabelen: geluk, tevredenheid, levensverwachting, Pisa score, opleidingsniveau hoger dan mbo1, LPI, inkomen, sociale contacten en alle variabelen van de dimensie maatschappij. De negatieve formule is gebruikt bij de overige variabelen, dat zijn: moord, gewelddadige en seksuele misdrijven, fijnstof en gemiddeld aantal gewerkte uren. De formule omschrijft de waarde van de aangepaste variabelen. X_{tr} staat voor de aangepaste variabele (X) voor geslacht (r) in jaar (t). De geobserveerde waarden (x_{tr}) worden afgezet tegen de Europese goalpost (het minimum en het maximum) van de BLI. De goalpost is geconstrueerd op basis van alle gemiddelden per variabelen per Noordwest Europees land. Per variabelen is het laagste gemiddelde gebruik als minimale waarden. Het hoogste gemiddelde van deze Noordwesterse Europese landen is gebruikt als de maximale waarden. De Nederlandse waardes van de variabelen worden afgezet tegen het minimum en het maximum gemiddeld gescoorde waardes van de Noordwesterse Europese landen. Deze minimale en maximale waarden worden ook wel de goalpost genoemd en dienen als referentiekader waardoor de variabelen kunnen worden geschaald. Tabel 7 geeft de gebruikte minima en maxima aan.

Tabel 7: overzicht van de gebruikte goalposts

Variabele	Minimum	Maximum
Gelukkig	57,40	95,80
Tevreden	69,09	90,00
Levensverwachting	72,60	82,90
opleidingsniveau > mbo 1	0,51	0,86
PISA score wiskunde	446,00	548,36
PISA score lezen	441,00	546,87
PISA score wetenschap	443,00	563,32
Fijnstof	1,00	40,00
LPI	65,50	152,70
misdaad	54,79	3243,49
Moorden	0,00	3,09
inkomen	19,51	25,78
Werkloosheid	2,90	17,40
Flexibele arbeidsrelatie	0,03	0,28
Sociale contacten	53,10	98,60
Voice and Accountability	1,09	1,83
Political Stability	0,10	1,67
Government Effectiveness	1,33	2,36
Regulatory Quality	0,81	2,08
Rule of Law	1,18	2,12
Control of Corruption	1,24	2,59
Werk-privé balans	30,00	39,98
Tevredenheid woning	0,76	0,90

Bron: OECD, Better Life Index

Nadat alle data zijn genormaliseerd, kunnen eerst alle dimensies afzonderlijk worden geconstrueerd. Deze worden gemaakt door alle variabelen die bij een dimensie horen bij elkaar op te tellen en dan te delen door het aantal variabelen. Vervolgens zijn de juiste gewingen van de OECD aan de variabelen toegewezen, zodat er twee verschillende indexen worden gecreëerd, een voor mannen en een voor vrouwen. De kans bestaat dat de gewingen van de OECD niet representatief genoeg zijn voor de Nederlandse bevolking, daarom is de keuze gemaakt om naast de gewing van de OECD ook een index te creëren waarbij alle dimensies evenveel meewegen. De gewingen voor het totaal, voor mannen en voor vrouwen, zijn weergegeven in tabel 8.

Tabel 8: Wegingsfactoren index

Dimensie	Wegingsfactor		
	Totaal	Man	vrouw
Subjectief Welzijn	3,787	3,781	3,798
Gezondheid	3,668	3,649	3,705
Onderwijs	3,463	3,427	3,531
Milieu	3,189	3,167	3,230
Veiligheid	3,204	3,154	3,302
Materiële welvaart	3,008	2,953	3,114
Banen	2,920	2,919	2,923
Sociale relaties	2,800	2,769	2,858
Maatschappij	2,377	2,415	2,304
Balans werk en vrije tijd	3,307	3,292	3,336
Wonen	3,255	3,265	3,237

Bron: OECD

Op basis van de geaggregeerde dimensies en indexen zullen mannen en vrouwen met elkaar worden vergeleken. In de resultaten zal allereerst het verloop van de index voor mannen en voor vrouwen worden vergeleken. Hierbij zal er aandacht worden besteed aan de verschillende indexen waar wel en waar geen wegingen aan de dimensies zijn toegewezen. Vervolgens zal het cumulatief verloop van de verschillende dimensies voor mannen en vrouwen worden berekend en met elkaar worden vergeleken. Cumulatief verloop houdt in hoe de dimensie zich in de loop van tijd ontwikkelt. Dit wordt berekend door te kijken naar het verschil tussen 2017 en 2011. Hierdoor kan er worden gekeken of een dimensie over tijd zich positief of negatief ontwikkelt. Verder zal er ook worden onderzocht of de ontwikkeling van brede welvaart over tijd gelijk is voor mannen en vrouwen.

3.5.2 Micro analyse

Om te testen of het effect van gender verklarend is voor de verschillen op de dimensies van de BWI tussen mannen en vrouwen, zal er een multivariate regressie worden uitgevoerd. De afhankelijke variabelen die worden meegenomen zijn bijna allemaal interval/ratio variabelen, waardoor er via een *ordinary least-squares* (OLS) regressie getest gaat worden. De afhankelijke variabelen die dichotome uitkomstvariabelen hebben, zullen door middel van een logistische regressie worden getest. De afhankelijke intervalratio variabelen zijn de variabelen die het effect op balans werk en privé, materiële welvaart, wonen, sociale connecties en gezondheid en maatschappij meten. Deze variabelen zijn gemeten in aantal uren, inkomen of op een Likertschaal van 1 (very bad) tot 5 (very good). Het model van een lineaire multivariate regressie is: $y = b_0 + b_1x + b_2x + b_nx + e$.

Daarbij worden de afhankelijke variabelen, in dit geval de dimensies van de BWI, verklaard vanuit de constante voorspeller plus een toe- of afname voor verschillende factoren indien significant, rekening houdend met de standaarderror.

De afhankelijke dichotome variabelen zijn de variabelen die inzicht geven in arbeid en veiligheid. Het model van een logistische multivariate regressie is: $\log\left(\frac{p}{1-p}\right) = \beta_0 + \beta_1 x$. De kans p wordt bij een logaritmische regressie weergegeven in de log-ODDS. Het voordeel van een multivariate regressie is dat er gecontroleerd kan worden voor meerdere onafhankelijke variabelen. Binnen dit onderzoek zal er een 95% toevalsinterval worden gehanteerd ($\alpha = .05$).

Er zijn een aantal aannames waaraan de data moeten voldoen bij het uitvoeren van een OLS regressie analyse. Onder andere dat de data lineair zijn en normaal zijn verdeeld⁵. Daarnaast moet er bij een OLS regressie gecontroleerd worden voor heteroscedasticiteit en multicollineariteit. Heteroscedasticiteit betekent dat de variantie van de errorterm toe- of afneemt naarmate de variabelen veranderen. Bij het uitvoeren van een regressie moet dit worden voorkomen. Om dit te controleren is de Cook-Weisberg test voor heteroscedasticiteit uitgevoerd. Indien deze test niet significant is, kan er worden gesteld dat er sprake is van homoscedasticiteit, dus dat de variantie van de foutterm constant is. Indien deze test significant is, dan is er wel sprake van heteroskedastiteit. Wanneer dit het geval is, is er gebruik gemaakt van de functie *robust* in STATA. Dit zorgt ervoor dat de standaarderror wordt aangepast op de kans dat heteroscedasticiteit opspeelt.

Multicollineariteit houdt in dat de onafhankelijke variabelen te veel met elkaar samenhangen (Field, 2013). Als dit het geval is, kan er niet meer worden vastgesteld welke onafhankelijke variabele het effect op de afhankelijke variabele veroorzaakt. Er wordt op multicollineariteit gecontroleerd, door de *variance inflation factor* (VIF). Voorafgaand aan het uitvoeren van de regressie wordt de samenhang van de controlevariabelen gecontroleerd door een Pearsons correlatie matrix.

Het effect van gender (het zijn van een man of vrouw) op de dimensie wordt in de resultaten weergegeven. Zo zal er stapsgewijs worden aangegeven of de hypothesen kunnen worden aangenomen of moeten worden weerlegd.

3.5.3 Robuustheidsanalyse

Op macroniveau zal er een robuustheidsanalyse worden gedaan door bepaalde dimensies uit de index te halen. Zo kan er worden gezien of de verdeling van de BWI gelijk blijft of dat de BWI erg onderhevig is aan bepaalde dimensies. Op deze manier kan er worden gezien wat het grootste macro-effect is dat (on)gelijkheid tussen mannen en vrouwen verklaart en wat dit voor invloed heeft op de BWI wanneer deze dimensie niet zou worden meegenomen.

---

⁵ Om de distributie van de variabelen te normaliseren is het logaritme van de afhankelijke variabelen berekend. Het logaritme van de afhankelijke variabele is gebruikt indien de variabele in eerste instantie niet normaal verdeeld was. Na het aanpassen hiervan waren de variabelen zo goed als normaal verdeeld.

4. Resultaten

4.1 Macro data analyse

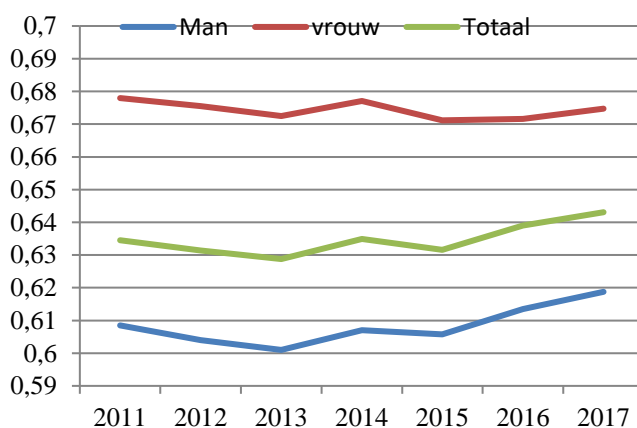
4.1.1 Verloop indexen

De verschillende indexen (index gelijke weging, OECD weging en uitsplitsing gender OECD weging) zijn in de figuren 1, 2 en 3 weergegeven op de volgende pagina. Indien er geen weging zou worden toegevoegd aan de index, en dus alle dimensies even sterk zouden meewegen, zou de index er uitzien zoals in figuur 1. In figuur 1 is de som van de index: alle dimensies bij elkaar optellen en dit getal delen door 11. Figuur 1 maakt zichtbaar dat voor iedere Nederlander, ongeacht zijn of haar gender, brede welvaart de afgelopen twee jaar weer is toegenomen. De groei in brede welvaart is de afgelopen twee jaar ongeveer met één procent gestegen. Het figuur laat ook zien dat brede welvaart voor vrouwen hoger ligt dan voor mannen indien er geen rekening wordt gehouden met welke aspecten mensen het meest belangrijk achten.

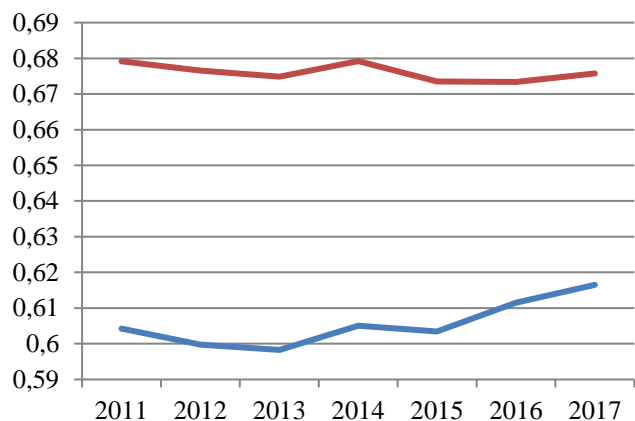
In figuur 2 is de index zichtbaar waarbij gelijke BLI wegingsfactoren voor mannen en vrouwen zijn toegevoegd. De ontwikkeling van brede welvaart tussen 2011 en 2017 waarbij de wegingen van de OECD zijn toegevoegd, verloopt nagenoeg gelijk aan de index waar geen wegingen aan zijn toegevoegd. Zichtbaar is dat de trend voor mannen en vrouwen in figuur 1 en 2 zich vrijwel gelijk ontwikkelt. In de figuren 1 en 2 komt naar voren dat vrouwen in zijn geheel over de jaren 2011-2017 hoger scoren op brede welvaart dan mannen. De gemiddelde BWI in figuur 2 van vrouwen is 0,677 en voor mannen 0,606.

Er is amper tot geen verschil in het effect van de wegingen op de BWI indien deze apart worden opgeteld voor mannen en vrouwen. In figuur 3 is de index weergegeven waarbij de dimensies voor mannen en vrouwen aparte wegingen hebben gekregen naar hun eigen preferenties. Deze preferenties/wegingen zijn gebaseerd op de scores uit de BLI van OECD. De BWI van mannen en vrouwen houdt hetzelfde verloop en ook de gemiddelde scores op brede welvaart blijven nagenoeg gelijk na het toevoegen van de weging voor vrouwen (gemiddelde BWI vrouw, figuur 3 = 0,676; gemiddelde BWI man, figuur 3 = 0,605). In alle lijndiagrammen is zichtbaar dat de stijging in brede welvaart de afgelopen twee jaar sterker was voor mannen dan voor vrouwen. Toch is de ontwikkeling van de lijnen naar elkaar toe klein. De brede welvaartsindicator is in 2017 voor mannen nog steeds 0,060 punt lager dan voor vrouwen.

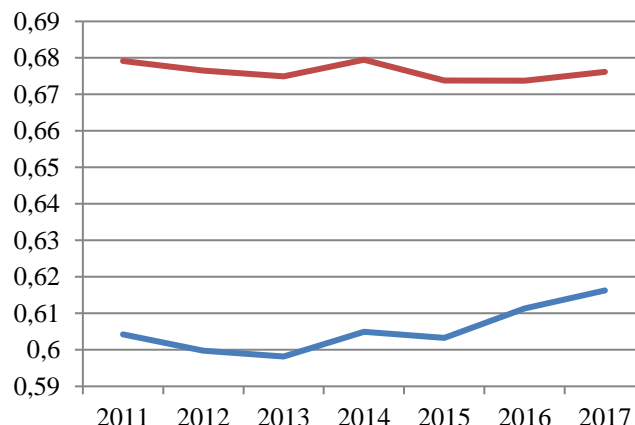
Figuur 1: BWI opgesplitst naar gender, zonder weging

Figuur 2: BWI opgesplitst naar gender, met gelijke wegingsfactor OECD

Figuur 3: BWI opgesplitst naar gender, met aparte wegingsfactor OECD man/vrouw

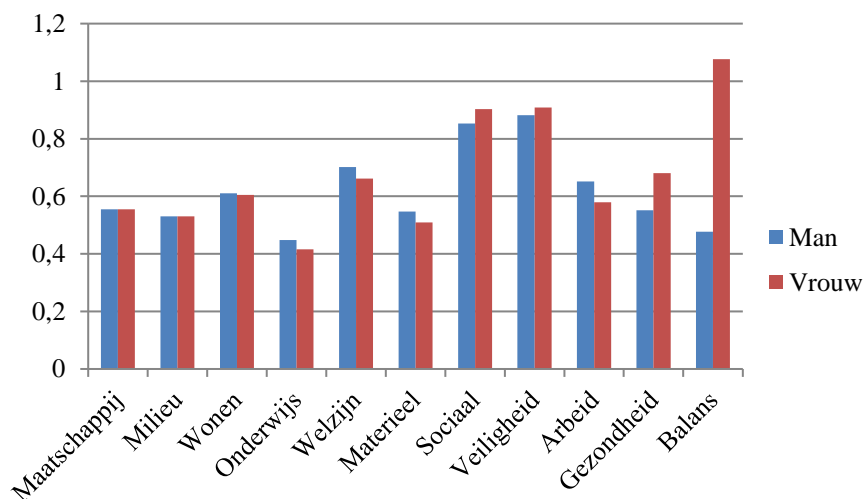
Bron: figuur 1: CBS en Wold Bank; figuur 2 en 3: CBS, World Bank en OECD.

— Man
— Vrouw

4.1.2 Uitleg verschil op dimensies man-vrouw

In alle jaren scoren mannen en vrouwen verschillend op de dimensies van de BWI, zo ook het afgelopen jaar (2017). Het afgelopen jaar scoorden mannen hoger dan vrouwen op de dimensies welzijn, onderwijs, arbeid, wonen en materieel. Op de dimensies gezondheid, veiligheid, sociaal en balans werk-privé scoorden vrouwen gemiddeld beter. De verschillen op de dimensie milieu zijn verwaarloosbaar, aangezien het verschil in fijnstof voor gender nihil is. Er zijn geen verschillen voor de dimensie maatschappij, aangezien deze data niet zijn op te splitsen. De waarden voor elke dimensie in 2017 zijn weergegeven in tabel 4 van de appendix. In figuur 4 is zichtbaar dat de dimensies milieu en maatschappij gelijk zijn voor mannen en vrouwen.

Figuur 4: Waarden dimensies in 2017 voor mannen en vrouwen

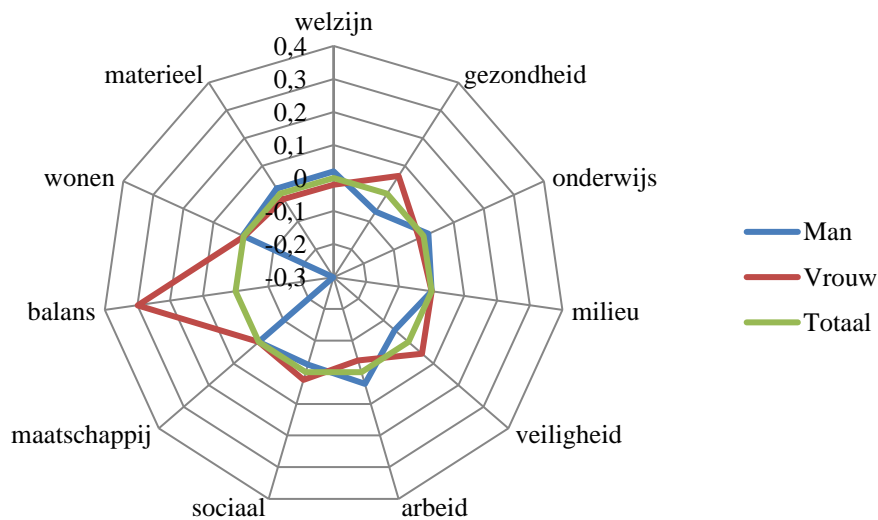

Bron: eigen onderzoek op basis van CBS, World Databank

Op basis van figuur 4 kan worden gesteld dat het grootste verschil in brede welvaart tussen mannen en vrouwen zich voordoet op de dimensie balans werk-privé. Daarnaast is er ook een verschil in de dimensie gezondheid, arbeid, veiligheid, sociaal en materieel zichtbaar voor mannen en vrouwen in 2017. Aan de hand van figuur 4 kan worden gesteld dat brede welvaart voor mannen en vrouwen wordt geuit in andere aspecten en dus ontstaat uit andere dimensies.

Figuur 5 laat de scores van de dimensies voor mannen en vrouwen zien afgezet tegen de totale bevolking in 2017. De dimensies die zorgen voor een verschillende verklaring van brede welvaartsindex scores zijn vooral balans werk-privé en gezondheid, en daaropvolgend arbeid en veiligheid. De scores van de dimensies voor mannen en vrouwen in 2011 afgezet tegen totaal zijn weergegeven in figuur 6. Hierbij zijn de afwijkingen van het totaal op dezelfde dimensies als in 2017 op te merken. Het grootste verschil in brede welvaart werd toen ook verklaard vanuit verschil in balans en gezondheid. In het Radarfiguur 2011 liggen de scores voor welzijn meer uit elkaar dan in 2017. Het verschil in score op de dimensie welzijn is dus de afgelopen jaren minder groot geworden.

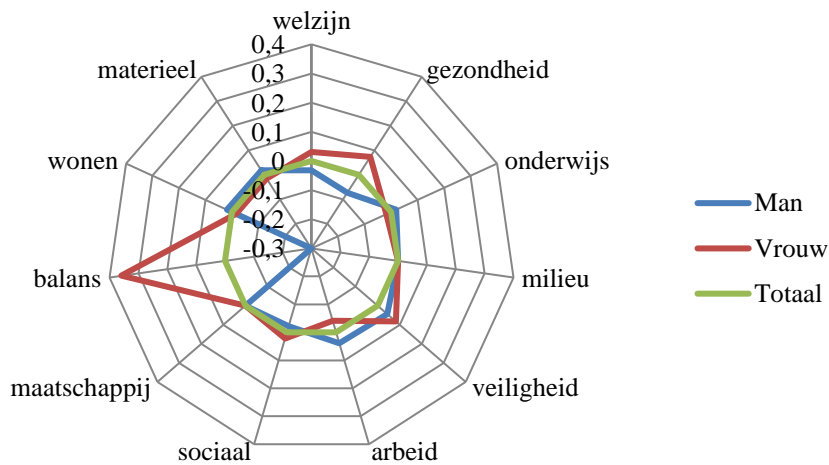
Figuur 5: Dimensie scores man - vrouw ten opzichte van het totaal in 2017

Bron: Eigen onderzoek op basis van CBS, World Bank.

Figuur: 6 dimensie scores man - vrouw ten opzichte van het totaal in 2011

Bron: Eigen onderzoek op basis van CBS, World Bank.

4.1.3 Cumulatieve ontwikkeling dimensies

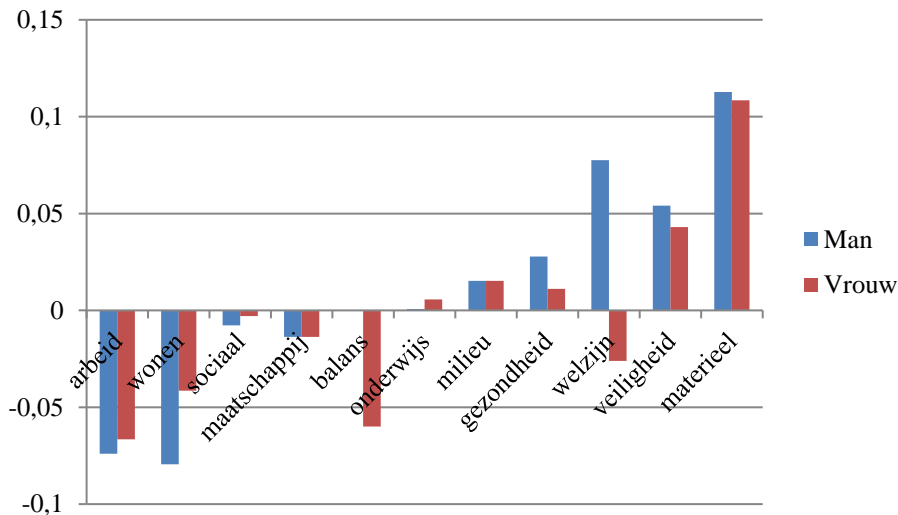
Figuur 7 geeft de ontwikkeling van de dimensies tussen 2011 en 2017 weer. De meeste dimensies zijn over tijd hetzelfde (dan wel positief of negatief) ontwikkeld voor mannen en vrouwen, behalve de dimensie balans en welzijn. De cumulatieve scores voor de dimensie balans en welzijn zijn voor mannen toegenomen of gelijk gebleven en voor vrouwen minder geworden. Het feit dat de dimensie balans voor vrouwen is verminderd en voor mannen is toegenomen wijst op een ontwikkeling die de BWI uiteindelijk gelijkert maakt voor mannen en vrouwen, aangezien vrouwen veel hoger scoorden op deze dimensie dan mannen. De dimensie gezondheid is voor mannen over de jaren sterker toegenomen dan voor vrouwen. Deze ontwikkeling zorgt voor een toename in gelijkheid voor mannen en vrouwen op deze dimensie. De sterkste cumulatieve daling was zichtbaar op de dimensies arbeid en wonen, voor zowel mannen als vrouwen. De sterkste cumulatieve stijging is voor beide groepen op de dimensie materieel. De ontwikkeling van materiële welvaart dimensie is voor mannen net iets positiever dan voor vrouwen. Dit zorgt voor een ongelijkere verdeling van de BWI, aangezien mannen überhaupt hoger op materiële welvaart scoren dan vrouwen.

Figuur 8 geeft het cumulatief verschil per dimensie tussen mannen en vrouwen weer tussen 2011 en 2017. Deze is gemeten door de waarde van mannen en vrouwen op één bepaalde dimensie van elkaar af te trekken. Vervolgens is de cumulatieve waarde berekend door deze waarde in 2017 af te trekken van de waarde in 2011. De formule die hiervoor is gebruikt is: $(\text{Dimensie man}_{2011} - \text{Dimensie vrouw}_{2011}) - (\text{Dimensie man}_{2017} - \text{Dimensie vrouw}_{2017})$

Op basis van figuur 8 kan worden gesteld dat de meeste verschillen tussen mannen en vrouwen kleiner zijn geworden over tijd. De dimensies welzijn, balans, gezondheid, veiligheid, materieel en milieu hebben namelijk een negatieve waarde in figuur 8. De dimensies onderwijs, arbeid, sociaal en wonen

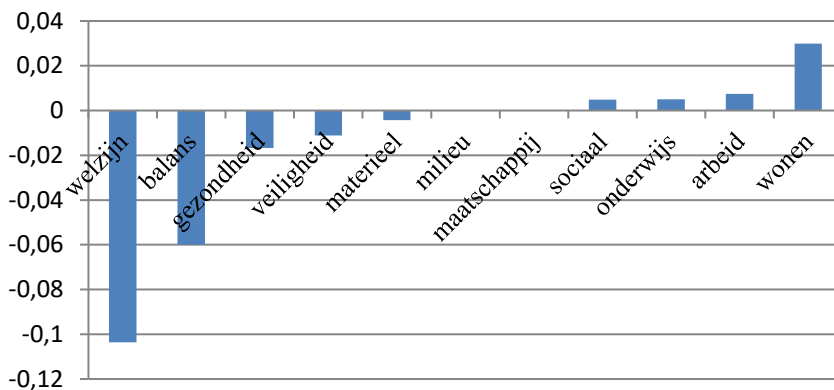
hebben een waarde boven nul. Op deze dimensies zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen groter geworden.

Figuur 7: De cumulatieve ontwikkeling van de dimensies voor mannen en vrouwen (2011-2017)

Bron: Eigen onderzoek op basis van CBS, World Bank.

Figuur 8: Cumulatieve waarden van de verschillen per dimensie tussen mannen en vrouwen

Bron: Eigen onderzoek op basis van CBS, World Bank.

Na het creëren van de index en het bestuderen van de afzonderlijke dimensies kan er worden gesteld dat de BWI voor mannen en vrouwen anders uiteen valt. De dimensies waar de grootste score verschillen tussen mannen en vrouwen zijn gevonden, komen bijna allemaal overeen met wat verwacht werd op basis van de theorie. Namelijk dat vrouwen hoger scoren op balans, veiligheid, gezondheid en sociale connecties. Mannen scoren op macroniveau hoger op de dimensies arbeid en materiele welvaart. Ook scoren mannen op de dimensie wonen hoger dan vrouwen, terwijl dit op basis van de theorie niet werd verwacht. Aan de hand van de microdata zal nu worden bestudeerd of een verschil in BWI dimensie daadwerkelijk kan worden verklaard aan de hand van iemands gender.

4.2 Micro data analyse

Voorafgaand aan het uitvoeren van de regressie analyse is er bezien door middel van een Pearson correlatie of de controlevariabelen niet te veel samenhangen. Alle waarden waarvan de R meer dan 0.7 is worden uit de steekproef gehaald (Field, 2013). In tabel 8 van de appendix zijn de Pearson correlaties tussen de controlevariabelen weergegeven. Er wordt alleen gecontroleerd voor onderwijsniveau en niet voor het aantal jaar onderwijs, aangezien deze te sterk correleren ($R=0,746$). De overige controlevariabelen kunnen worden meegenomen bij het uitvoeren van de analyse. Na het uitvoeren van de regressie zal er nogmaals worden gecontroleerd op multicollineariteit door middel van de VIF waarde.⁶

In tabel 9 en 10 zijn de uitkomsten van de OLS regressies weergegeven. Alle modellen zijn significant en de verklaarde variantie van het lineaire verband is groter na het toevoegen van variabelen, zie tabel 9. Hypothese één wordt aangenomen, aangezien er een significant effect is van vrouw zijn op de balans werk en privé ($t(2400)=-17,28; p<0,01$). Het effect van vrouw zijn op balans werk-privé is negatief. De kans op aantal uren gecontracteerde uren werk wordt 9,27 uur lager indien iemand een vrouw is in plaats van een man. Aan de hand van model 2 balans werk-privé kan worden gesteld dat een stijging van inkomen, onderwijsniveau en leeftijd een positief effect heeft op de balans werk-privé. Dit betekent dat men meer gecontracteerde uren werk heeft naarmate iemand ouder wordt, iemand hoger is opgeleid of iemands inkomen stijgt. Vrouw zijn heeft in verhouding tot de controlevariabele het grootste effect op de balans werk-privé ($\beta=-0,334$). De r-square⁷ was voor het toevoegen de controlevariabelen 13,2% en na het toevoegen 17,0%.

In tabel 9 bij model een en twee van gezondheid is zichtbaar dat er geen significant effect is van vrouw zijn op iemands gezondheidservaring. Hypothese twee wordt verworpen ($t(2400)=-0,46; p=0,644$). Vrouw zijn heeft geen effect op iemands gezondheidservaring. Voor leeftijd was er wel een duidelijk verband te zien, namelijk naarmate iemand ouder wordt, heeft dit een negatief effect op iemands gezondheid ($t(2400)=-7,75; p<0,01$). Ook wordt er een positief effect van onderwijs ($t(2400)=4,95; p<0,01$) en inkomen ($t(2400)=9,20; p<0,01$) op gezondheid gevonden. Het effect van iemands sociaaleconomische status (zoals inkomen en opleidingsniveau) op gezondheid komt ook in veel andere literatuur naar voren (Knoops & van den Brakel, 2010; Marmot, 2002).

Veiligheid wordt net als bij de macrodata gemeten aan de hand van een objectieve variabele, namelijk geweld. Deze meet of de respondent zelf of iemand in zijn of haar huishouden in aanraking is gekomen met geweld. Dit heeft invloed op de veiligheidsbeleving. Door middel van een logaritmische regressie is er gekeken of vrouwen minder in aanraking met geweld komen en dus hoger scoren op de

---

⁶ VIF waarden zijn toegevoegd in de appendix. De VIF waarde mag niet hoger dan 10 zijn (Field, 2013). Indien de VIF waarden 10 of lager zijn, is er geen multicollineariteit en kan de regressie analyse correct worden afgelezen. Er is geen sprake van multicollineariteit.

⁷ Aangezien er wordt gecorrigeerd voor heteroscedasticiteit, wordt de robust functie gebruikt waardoor de r-square wordt afgelezen in plaats van de adjusted r-squared. In feite kan deze worden gezien als de adjusted r-squared, aangezien deze waarde al is aangepast aan het aantal verschillende onafhankelijke variabelen.

dimensie veiligheid. In tabel 11 zijn de *logistic-* en *logit regression function* weergegeven. Dit maakt het mogelijk zowel de kans als de geschatte coëfficiënt af te lezen. Op basis van deze gegevens wordt hypothese drie verworpen. Er is namelijk geen significant effect van vrouw zijn op de dimensie veiligheid gevonden (OR=1,199; p=0,105; 95% CI 0,963, 1,494). De Oddsratio, oftewel de kans dat een vrouw sneller slachtoffer is of kent van geweld zou 1,999 groter zijn dan voor mannen. Omdat het effect niet significant is, kan dit niet worden bevestigd. Er is wel een significant effect van leeftijd op veiligheid (OR=0.986; p<0,01; 95% CI 0,977, 0,995). Ook is de coëfficiënt van de variabele veiligheid berekend. Indien geweld een interval ratiovariabele zou zijn in plaats van binair, zou het zo zijn dat de variabele geweld met 0,014 afneemt elk jaar dat iemand ouder wordt.

In tabel 9 kan worden gezien dat beide modellen van wonen significant zijn. Model 2, het model met de controlevariabelen verklaart meer dan model 1. Toch blijft de verklaarde variantie klein, r-square is namelijk 4,78%. Dit betekent dat de onafhankelijke variabelen nog geen vijf procent verklaart van de variantie van de afhankelijke variabelen. De microvariabele wonen meet in hoeverre iemand het belangrijk vindt om in een veilige omgeving te leven. De macrovariabele wonen beschrijft meer over de algehele woontevredenheid en minder over de omgeving van het wonen. Uit de OLS regressie blijkt dat vrouwen meer waarde hechten aan het hebben van een veilige woonomgeving dan mannen. Er wordt wel een effect van vrouw zijn op de dimensie wonen gevonden ($t(2400)=2,50$; $p<0,05$). Hypothese vier wordt aangenomen want er is een positief effect van vrouw zijn op de woonbeleving. Het effect wat logisch valt te beredeneren en terug is te zien in de resultaten van tabel 9, is het significante effect van het hebben van kinderen thuis op iemands woonervaring. Iemand die thuiswonende kinderen heeft hecht meer waarde aan een veilige woonomgeving ($t(2400)=2,81$; $p<0,01$).

In tabel 10 kunnen ook de resultaten van de afhankelijke variabele inkomen worden gezien.⁸ Op basis van deze resultaten kan worden gesteld dat er een effect is van gender op inkomen. Er is een significant negatief effect van vrouw zijn op inkomen ($t(2400)= -4,99$; $p<0,01$), waardoor hypothese vijf wordt aangenomen. Het inkomen van vrouwen ten opzichte van mannen is 0,47 minder. Model 2 van inkomen verklaart meer dan model 1. De verklaarde variantie van model 2 is 22,22%. Ook is er een significant effect van migratieachtergrond op inkomen gevonden. Indien iemand geen Nederlandse achtergrond heeft, heeft dit een negatief effect op inkomen. Dit effect is groter voor iemand met een niet-westerse migratieachtergrond ($\beta=-0,083$) dan met een westerse migratieachtergrond ($\beta=-0,075$). De controlevariabele onderwijs heeft het grootste effect op inkomen, $\beta = 0,353$ ($t(2400)=18,81$; $p<0,01$).

Of het verschil op de dimensie banen tussen mannen en vrouwen ook daadwerkelijk kan worden verklaard aan de hand van iemands gender, is getoetst door middel van een multivariate logistische regressie, zie tabel 11. De dimensie banen wordt gemeten aan de hand van een binaire variabele, iemand is wel of niet werkloos. Niet werkloos zijn is de referentiecategorie. In model 1 is de constante variabele

---

⁸ De variabele inkomen is normaal verdeeld. Er is een kleine afkapping bij de laatste categorie, doordat de laatste inkomensklasse waarin de respondent kon zitten bestond uit x bedrag of meer. Verder verloopt inkomen de curve van een normale verdeling.

significant. Na het toevoegen van controlevariabelen verklaart het model meer van de variantie van banen, echter is de constante variabele niet meer significant. De pseudo R² was eerst minder dan een procent en na het toevoegen van controlevariabelen 8,6 procent. De kans oftewel de oddsratio dat een persoon werkloos is, is als vrouw zijnde 0,659 oddsratio ten opzichte van het zijn van een man. Dit effect is niet significant en daardoor niet betrouwbaar. Er is geen effect gevonden van vrouw zijn op de dimensie banen, vandaar dat hypothese zes wordt verworpen (OR=0,659; p=0,054; 95%CI: 0,431, 1,008).

De invloed van gender op maatschappij is in tabel 10 weergegeven. Dit is gemeten aan de hand van twee variabelen. Variabelen 1 is het vertrouwen in politici en variabele 2 is in hoeverre iemand vindt dat het politieke systeem toelaat een mening te hebben over wat de overheid doet. Er is geen significant effect van gender op de dimensie maatschappij gevonden, namelijk voor maatschappij 1 niet ($t(1272)=1,33$; $p=0,183$) en voor maatschappij 2 ($t(2400)$; $p=0,082$) niet. Hypothese zeven wordt weerlegd. Het zijn van een vrouw resulteert niet in een negatief effect op de dimensie maatschappij.

In tabel 10 is ook het effect van gender en controlevariabelen op sociale connecties en vertrouwen te zien. Beide modellen zijn significant en het toevoegen van variabelen in model 2 zorgt voor een grotere verklaarde variantie; desondanks is deze niet erg groot, de r-square is ongeveer vijf procent. Er is een positief effect van vrouw zijn op iemands sociale connecties ($t(2400)=3,82$; $p<0,01$), daarom wordt hypothese acht aangenomen. Het aantal connecties dat iemand heeft met vrienden, familie en collega's wordt significant meer indien iemand een vrouw is in tegenstelling tot een man.

Tabel 9: OLS regressie Balans werk-privé, gezondheid, wonen, inkomen en sociale connecties en vertrouwen.

	Balans werk-privé				Gezondheid				Wonen			
	Model 1		Model 2		Model 1		Model2		Model 1		Model 2	
	β	Std. Err.	β	Std. Err.	β	Std. Err.	β	Std. Err.	β	Std. Err.	β	Std. Err.
Constante ⁹	35,407	(0,280)**	24,566	(1,665)**	3,881	(0,019)**	3,851	(0,083)**	4,071	(0,029)**	4,271	(0,136)**
Vrouw ¹⁰	-0,3632	(0,408)**	-0,334	(0,536)**	-0,016	(0,026)	-0,009	(0,030)	0,068	(0,040)**	0,051	(0,050)*
Leeftijd			0,166	(0,024)**			-0,204	(0,001)**			0,038	(0,002)
<i>Achtergrond¹¹</i>												
Westers			0,024	(1,660)			-0,009	(0,090)			0,072	(0,149)**
Niet westers			0,019	(1,230)			-0,019	(0,073)			0,042	(0,120)*
<i>Opleiding ouders</i>												
Moeder			-0,070	(0,002)*			0,016	(0,000)			0,023	(0,000)
Vader			-0,016	(0,002)			-0,025	(0,000)			-0,065	(0,000)*
Kinderen			-0,053	(0,776)*			-0,014	(0,046)			0,056	(0,075)
Kinderen thuis			-0,002	(0,659)			-0,001	(0,046)			0,069	(0,063)**
Onderwijsniveau			0,063	(0,063)**			0,110	(0,003)**			-0,126	(0,006)**
Inkomen			0,104	(0,130)**			0,199	(0,006)**			-0,037	(0,010)
R-squared	0,1319		0,170		0,000		0,130		0,0046		0,0478	
F	552,98		52,39		0,95		36,69		16,69		11,98	
N	3608		2400		3608		2400		3608		2400	

*p<0,05(two-tailed), **p<0,01

Bron: Eigen onderzoek, ESS 2012, 2014, 2016

⁹ Voor de constante is in plaats van de bèta, de coëfficiënt genoteerd.

¹⁰ Referentiecategorie= man

¹¹ Referentiecategorie= mensen met een Nederlandse achtergrond

Tabel 10: OLS regressie: Inkomen, sociale connecties en vertrouwen, maatschappij 1 en maatschappij 2.

	Inkomen				Sociaal				Maatschappij 1				Maatschappij 2			
	Model 1		Model 2		Model 1		Model 2		Model 1		Model 2		Model 1		Model 2	
	β	Std, Err,	β	Std, Err,	β	Std, Err,	β	Std, Err,	β	Std, Err,	β	Std, Err,	β	Std, Err,	β	Std, Err,
Constante ¹²	6,436	(0,062)**	3,752	(0,268)**	5,3476	(0,030)**	5,773	(0,132)**	4,519	(0,094)**	3,170	(0,342)**	5,081	(0,048)**	3,532	(0,218)**
Vrouw ¹³	-0,084	(0,088)**	-0,090	(0,095)**	0,080	(0,041)**	0,078	(0,050)**	0,020	(0,123)	0,037	(0,121)	0,006	(0,064)	0,035	(0,078)
Leeftijd			0,008	(0,004)			-0,179	(0,002)**			0,010	(0,005)			0,041	(0,003)
<i>Achtergrond¹⁴</i>																
Westers			-0,075	(0,307)**			-0,060	(0,177)*			0,018	(0,427)			0,000	(0,283)
Niet westers			-0,082	(0,269)**			-0,048	(0,129)*			-0,024	(0,321)			0,012	(0,199)
<i>Opleiding ouders</i>																
Moeder			0,024	(0,000)			0,022	(0,000)			-0,001	(0,000)			0,016	(0,000)
Vader			0,059	(0,000)*			0,014	(0,000)			0,044	(0,000)			0,049	(0,000)
Kinderen			0,070	(0,144)**			0,055	(0,079)			-0,042	(0,182)			-0,062	(0,121)*
Kinderen thuis			0,248	(0,123)**			-0,029	(0,063)			-0,049	(0,149)			-0,044	(0,097)
Onderwijsniveau			0,353	(0,010)**			0,079	(0,006)**			0,226	(0,013)**			0,187	(0,009)**
Inkomen							0,006	(0,011)			0,064	(0,026)*			0,100	(0,018)**
R-squared	0,007		0,2222		0,0064		0,0499		0,0004		0,0778		0,0000		0,0741	
F	25,76		92,23		23,09		12,30		0,51		10,43		0,12		18,08	
N	3608		2400		3608		2400		1272		1272		3608		2400	

*p<0,05(two-tailed), **p<0,01; Bron: Eigen onderzoek, ESS 2012, 2014, 2016

¹² Voor de constante is in plaats van de bèta, de coëfficiënt genoteerd.

¹³ Referentiecategorie= man

¹⁴ Referentiecategorie= mensen met een Nederlandse achtergrond

Tabel 11: Logit en logistic regressie, afhankelijke variabele geweld(dimensie veiligheid) en werkloosheid(dimensie arbeid).

	Geweld ¹⁵								Werkloosheid ¹⁶							
	Model 1				Model 2				Model 1				Model 2			
	B	Std. Err.	OR	Std. Err.	B	Std. Err.	OR	Std. Err.	B	Std. Err.	OD	Std. Err.	B	Std. Err.	OR	Std. Err.
Constant	-1.659	(0.066)**	.1903	(0,013)**	-1.279	(0.298)**	.27843	.08283	-3.194	(0.124)**	.041	(0.005)	-0.788	(0.529)	.45474	.24078
Vrouw ¹⁷	0.165	(0.089)	1.179	(0.105)	0.182	(0.112)	1.199	(0.134)	-0.075	(0.174)	0.928	(0.162)	-0.417	(0.217)	0.659	(0.143)
Leeftijd					-0.014	(0.005)**	0.986	(0.005)**					-0.017	(0.008)*	0.983	(0.008)*
<i>Achtergrond¹⁸</i>																
Westers					0.472	(0.290)	1.604	(0.465)					0.795	(0.414)	2.214	(0.917)
Niet westers					-0.115	(0.274)	0.891	(0.244)					0.146	(0.426)	1.157	(0.493)
<i>Opleiding</i>																
Moeder					-0.000	(0.000)	1.000	(0.000)					-0.001	(0.001)	0.999	(0.001)
Vader					0.000	(0.000)	1.000	(0.000)					0.000	(0.001)	1.000	(0.001)
Kinderen					0.148	(0.179)	1.160	(0.207)					0.077	(0.335)	1.080	(0.362)
Kinderen thuis					0.068	(0.138)	1.071	(0.148)					0.284	(0.266)	1.328	(0.354)
Onderwijsniveau					0.006	(0.013)	1.006	(0.013)					0.040	(0.025)	1.040	(0.026)
Inkomen					0.014	(0.023)	1.014	(0.024)					-0.312	(0.045)**	0.732	(0.033)**
Pseudo R2			0,001				0,012				0,002				0,086	
LR chi2			3,47				26,94				0,18				71,70	
N			3608				2400				3608				2400	

*p<0,05(two-tailed), **p<0,01; Bron: Eigen onderzoek, ESS 2012, 2014, 2016

¹⁵ Referentiecategorie= geen slachtoffer of slachtoffers in huishouden (nee)

¹⁶ Referentiecategorie= niet werkloos zijn

¹⁷ Referentiecategorie= man

¹⁸ Referentiecategorie= mensen met een Nederlandse achtergrond

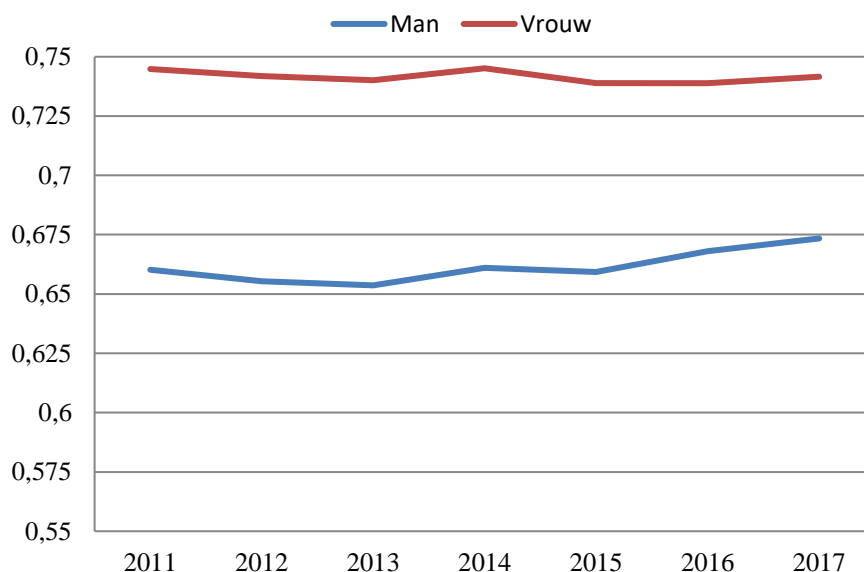

4.3 Robuustheidsanalyse

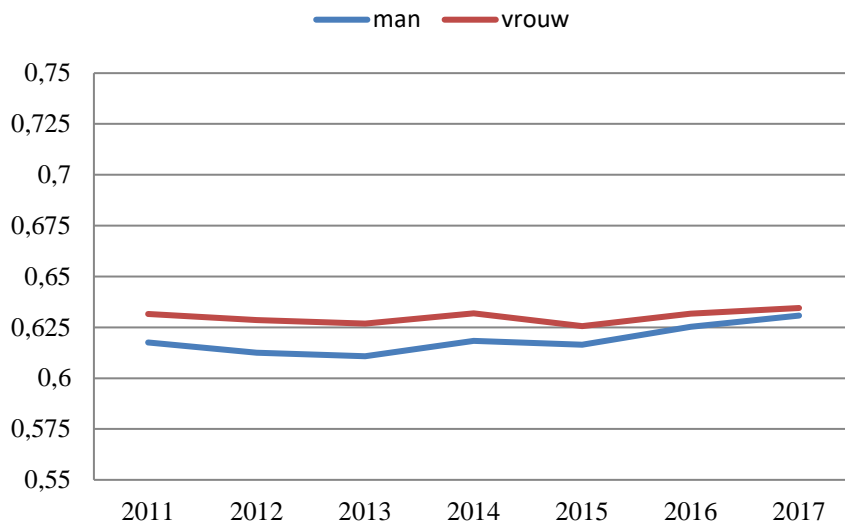
De index bestaat uit 11 aparte dimensies. Er is gekeken of de index hetzelfde verloop doormaakt indien sommige dimensies uit de index zouden worden gehaald. Indien de dimensie materiele welvaart niet zou worden meegerekend zou de welvaartsindicator voor vrouwen nog een stuk hoger komen te liggen dan het welvaartscijfer voor mannen (figuur 9). Het gemiddeld inkomen van mannen is hoger dan dat van vrouwen, vandaar dat het indexverschil alleen maar toeneemt, wanneer deze variabele niet wordt meegenomen in het opstellen van de indicator. Zo was het verschil in BWI tussen mannen en vrouwen voor 2017 0,055. Wanneer inkomen niet wordt meegenomen, wordt het verschil tussen mannen en vrouwen groter, namelijk 0,070.

Wanneer de dimensie balans werk en privé niet wordt meegenomen, wordt het verschil in brede welvaart tussen mannen en vrouwen kleiner (figuur 10). Het verschil in BWI tussen mannen en vrouwen is nog geen 0,005 verschil indien de dimensie balans niet wordt meegenomen bij het construeren van de indicator. De BWI zonder de balans dimensie ontwikkelt zich in de loop van tijd steeds meer naar elkaar toe. Als niet alleen de dimensie balans, maar ook de variabelen gezondheid en veiligheid niet worden meegenomen, scoren mannen in het algemeen een stuk beter dan vrouwen (figuur 11). Aangezien de gemiddelde scores op deze dimensies voor vrouwen hoger ligt, is het logisch dat wanneer deze niet worden meegenomen bij het construeren van een welvaartscijfer, mannen het ten opzichte van vrouwen beter gaan doen. Wanneer de BWI wordt opgesteld zonder de variabelen balans, veiligheid en sociale connecties en vertrouwen, fluctueert het over tijd welk sekse een hogere BWI heeft. De brede welvaartindex heeft het kleinste verschil tussen mannen en vrouwen wanneer de variabelen balans veiligheid en sociale connecties en vertrouwen niet zouden worden meegenomen (figuur 12).

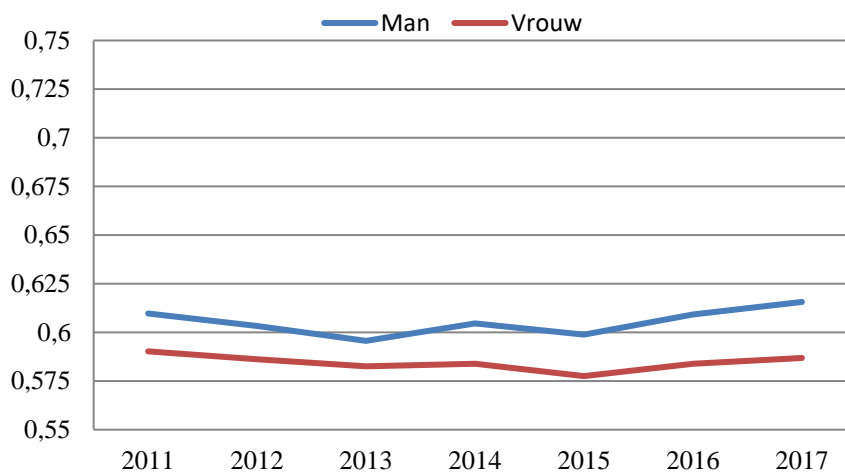
Figuur 9: BWI zonder dimensie materiele welvaart

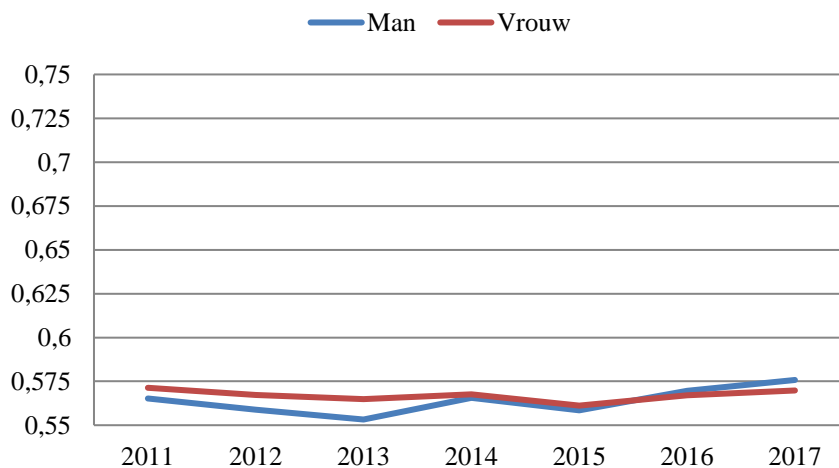
Figuur 10: BWI zonder dimensie balans werk-privé

Figuur 11: BWI zonder dimensies balans, gezondheid en veiligheid

Figuur 12: BWI zonder dimensies balans, veiligheid en sociale connecties en vertrouwen

5. Conclusie en discussie

In hoeverre is welvaart tussen mannen en vrouwen in Nederland gelijk verdeeld? Welvaart is meer dan alleen economische groei. Welvaart geeft inzicht in verscheidene zaken, zoals gezondheid, onderwijs, veiligheid en inkomen. Binnen dit onderzoek is er gepoogd de bovenstaande vraag te beantwoorden aan de hand van de Brede Welvaartsindicator. Dit onderzoek bestaat uit drie delen, een conceptuele benadering, een theoretisch en een empirisch deel. Deze delen tezamen zorgen ervoor dat er inzicht kan worden verschaft in de welvaartongelijkheid tussen mannen en vrouwen in Nederland.

Allereerst is er conceptuele definitie gegeven van welvaargestongelijkheid aan de hand van de vermogensbenadering van Amartya Sen (1997). Welvaart gaat over de mogelijkheden die een persoon heeft om te kunnen functioneren. Welvaart moet inzicht geven in welke mate mensen in de gelegenheid zijn hun leven in te richten naar wat zij zelf als waardevol zien. Welvaart gaat vanuit het perspectief van de vermogensbenadering over de kwaliteit van het leven. Het gaat erom of iedereen de vermogens (capabilities) heeft om dit te bereiken. De BWI is gebaseerd op deze benadering. Vandaar dat de dimensies van de BWI zijn bestudeerd als vermogens waarover ieder mens zou moeten kunnen beschikken.

Vervolgens is er vanuit dit conceptuele model gekeken hoe er op basis van theorie een verschil op sommige dimensies van de BWI werd verwacht tussen mannen en vrouwen. De theoretische verwachtingen in welvaartsverschillen tussen mannen en vrouwen zijn opgesteld aan de hand van de sociale roltheorie, de menselijk kapitaal theorie en de sociale identiteitstheorie. De sociale roltheorie verklaart verschillen tussen mannen en vrouwen aan de hand van socialisatie, oftewel aan de hand van de opvattingen die er in de maatschappij bestaan over hoe mannen en vrouwen zich moeten gedragen. De menselijk kapitaaltheorie verklaart sekseverschillen aan de hand van de hoeveelheid kennis die iemand opdoet, zowel in het onderwijs als het leren on-the-job. Vanuit de identiteitstheorie kunnen sekseverschillen worden verklaard aan de hand van de identificatie die mannen en vrouwen hebben met hun sociale gender categorie.

Daarna zijn de theoretische verwachtingen empirisch getest aan de hand van geaggregeerde macrodata van CBS en persoonsdata van het ESS. De macro-data zijn gebruikt om een aparte BWI voor mannen en vrouwen te construeren. Aan de hand hiervan kan worden gezien wie er hoger scoort op brede welvaart en worden gekeken op welke dimensies de grootste verschillen te zien zijn. De microdata van ESS geeft inzicht of dimensieverschillen tussen mannen en vrouwen daadwerkelijk wordt veroorzaakt door een verschil in gender, of dat andere karakteristieken hieraan ten grondslag liggen.

5.1 In hoeverre verschilt de BWI van mannen met die van vrouwen?

Mannen en vrouwen scoren niet op alle dimensies van de BWI gelijk. De uiteindelijke indexscore voor mannen en vrouwen bestaat uit verschillende scores per dimensies. Concluderend betekent dit dat welvaart sekse afhankelijk is; sommige dimensies dragen meer bij aan de welvaart van mannen en sommige dimensies meer aan de welvaart van vrouwen. Op basis van de gevonden empirie wordt

geconcludeerd dat de algehele brede welvaart op basis van de indicator voor vrouwen hoger is dan voor mannen in Nederland. Deze uitkomst is gevonden, ongeacht of de aparte gendervoorkeuren door middel van de wegingsdata van de OECD werden toegewezen aan de aparte dimensies. De grootste welvaartsverschillen tussen mannen en vrouwen zijn gevonden op de dimensies balans werk en privé, gezondheid en veiligheid.

Met name de dimensie balans werk en privé verklaart het verschil in de algehele BWI. Wanneer de dimensie balans werk en privé niet zou worden meegenomen bij het maken van de index, zou het verschil tussen mannen en vrouwen veel kleiner zijn. Mannen scoren op het macroniveau hoger op de dimensies banen en materiële welvaart. Deze dimensies dragen voor mannen meer bij aan een hogere index dan voor vrouwen. Vrouwen scoren hoger op de dimensies sociale connecties en vertrouwen, veiligheid en balans. Wanneer deze drie dimensies uit de BWI zouden worden gehaald, zou de algehele brede welvaart voor mannen en vrouwen nagenoeg gelijk zijn. Al met al scoren vrouwen de afgelopen zeven jaar hoger op de BWI dan mannen in Nederland.

5.2 Welke dimensies van de BWI verklaren de ongelijkheid in brede welvaart tussen mannen en vrouwen?

Dat mannen en vrouwen verschillend scoren op sommige dimensies, betekent nog niet dat dit verschil kan worden verklaard aan op basis van iemands sekse. Indien iemands gender daadwerkelijk effect heeft op een bepaalde dimensies, kan er worden gesteld dat er sprake is van welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen. Indien er een effect is, heeft de ene sekse meer kans op het ontwikkelen van dat vermogen dan de andere sekse. De dimensies die met name bijdragen aan de algehele welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen zijn de dimensies balans werk en privé, materiele welvaart en sociale connecties en vertrouwen. Hieronder wordt verklaard hoe deze dimensies leiden tot genderongelijkheid en wat deze welvaartsongelijkheid daadwerkelijk betekent. Beginnend met het toelichten van de dimensie balans werk en privé, vervolgens de dimensie materiele welvaart, de dimensie sociale connectie en vertrouwen en afsluitend de dimensie arbeid.

Vrouwen scoren hoger op de dimensie balans werk en privé dan mannen, aangezien zij gemiddeld minder uren betaalde arbeid uitvoeren in Nederland. Vrouwen hebben een positief effect op de balans werk en privé. Met andere woorden is de kans groter dat vrouwen ten opzichte van mannen minder gecontracteerde uren werken. Het positief gevonden effect van vrouw zijn op deze balans komt overeen met de verwachtingen op basis van de roltheorie. In dit onderzoek heeft iemands geslacht het grootste effect op de voorspelde aantal uren werk. Iemands sekse heeft bijvoorbeeld een groter effect dan leeftijd op aantal uren werken. Vrouwen hebben op basis van de indicator een hogere brede welvaart dan mannen. Het grootste verschil op de BWI is het verschil in balans. Ongelijkheid in brede welvaart tussen mannen en vrouwen kan worden verklaard door een ongelijkheid in de balans tussen werk en privé.

Het gevonden effect zegt niks over de tevredenheid met deze balans. Er is slechts op basis van objectieve variabele betaald aantal uren gemeten, en daarop kan worden gesteld dat vrouwen in Nederland hoger scoren. Of mannen en vrouwen tevreden zijn met deze verdeling, wordt niet beantwoord. Wel kan er op basis van deze data geïnterpreteerd worden dat vrouwen in Nederland meer ‘vrije’ tijd hebben dan mannen. Met vrije tijd wordt hier bedoeld dat zij minder tijd aan hun beroep moeten besteden op basis van het aantal vaste uren werk dat zij met hun werkgever hebben afgesproken. Doordat vrouwen meer het vermogen balans werk en privé hebben, hebben vrouwen in Nederland misschien gemiddeld gezien meer de optie om te kunnen kiezen wat zij willen doen op een dag, omdat mannen meer moeten werken om aan het rolmodel van de broodwinnaar te voldoen. Dit verschil in de dimensie balans werk en privé wijst eventueel op het feit dat vrouwen meer vrijheid hebben om te kunnen functioneren zoals zij zelf weten te waarderen dan mannen. Vanuit de vermogensbenadering kan dit worden gezien als een ongelijkheid.

Het vermogen op materiele welvaart is voor mannen groter dan voor vrouwen. Er wordt geconcludeerd dat vrouw zijn een negatief effect heeft op iemands inkomen. Dat de gemiddelde inkomens tussen bevolkingsgroepen in Nederland en dus ook tussen mannen en vrouwen verschillen, is geen nieuws. Vrouwen in Nederland werken vaker parttime en in minder goed betaalde sectoren dan mannen (van Doorne-Huiskes, 2015). Onder andere deze mechanismen verklaren het verschil in inkomen. De bevonden resultaten wijzen wel op het feit dat welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen deels voortkomt uit een financiële ongelijkheid. Mannen en vrouwen hebben niet dezelfde mogelijkheden tot materiele welvaart. Deze empirische bevindingen bevestigen de sociale roltheorie en de menselijk kapitaaltheorie.

Vrouwen werken over het algemeen meer in de feminiene disciplines, dit worden ook wel de soft disciplines genoemd. Aangezien vrouwen over het algemeen in deze disciplines werken, wordt vaak verklaard dat vrouwen minder menselijk kapitaal ontwikkelen en zodoende minder geld verdienen (Becker, 1994). Emerek (2008) stelt dat vrouwen anticiperen op de verwachte pauzes in hun carrière, waardoor zij sneller kiezen voor beroepen waarbij minder bedrijfsspecifieke investeringen nodig zijn, waardoor het startsalaris lager ligt. Ook hebben vrouwen minder menselijk kapitaal. Dit is niet zo doordat zij minder kosten in kapitaalinvesteringen maken, maar omdat werkgevers minder geld besteden aan trainingen aangeboden op het werk voor vrouwen. Hierdoor hebben vrouwen een lager een inkomen (Emerek, 2008). Het gevonden negatieve effect van vrouw zijn op iemands inkomen bevestigt de theorie omtrent menselijk kapitaal en het sociale rolpatroon.

De structuur van het sociale netwerk van mannen en vrouwen biedt ook verklaring voor verschil in welvaartsongelijkheid. Vrouwen zien hun vrienden, familie en collega’s significant vaker dan mannen dat doen. We concluderen dat sociale connecties en vertrouwen voor ongelijkheid in de BWI tussen mannen en vrouwen zorgt. Deze bevinding komt overeen met het stereotype idee dat vrouwen

communicatiever zijn dan mannen (Eagly & Steffen, 1984) en bevestigen de sociale identiteitstheorie (Turner, 1982). De ongelijkheid in sociale relaties en vertrouwen tussen mannen en vrouwen is consistent met de perspectieven van de gendertheorie, waarin over het algemeen wordt gevonden dat er van vrouwen verwacht wordt dat zij actief zijn in het onderhouden van familiale relaties en het verzorgen van afhankelijk relaties (Moore, 1987).

Er is een verschil tussen mannen en vrouwen en hun score op de dimensie banen gevonden. Dit verschil in welvaartsongelijkheid kan echter niet worden verklaard door iemands gender. Er is namelijk geen significant effect van gender gevonden op de dimensie banen. Dit werd wel verwacht, aangezien de meeste welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen verklaard kan worden aan de hand van het verschil op de dimensie balans werk en privé. De balans werk en privé wordt namelijk gemeten aan de hand gemiddelde aantal uren werk van de beroepsbevolking.

Het verschil in de dimensies balans werk en privé impliceert een verschil in arbeid. Toch is het verschil in de dimensie arbeid tussen mannen en vrouwen niet erg groot. Waarom er geen effect van gender op het vermogen om te werken is gevonden, kan grotendeels worden verklaard doordat deze dimensie werd gemeten aan de hand van al dan niet werkloos zijn. Er is geen significant effect van gender op banen, aangezien vrouwen wel veel minder werken dan mannen, maar te veel werken om gecategoriseerd te worden als werkloos. Vandaar dat er op basis van de BWI niet kan worden gesteld dat er ongelijkheid is in het vermogen arbeid. Wel kan vanuit de sociale roltheorie en menselijk kapitaaltheorie verschil in aantal uren arbeid worden verklaard, wat de verschillen verklaren op de dimensies materiele welvaart en balans.

Inzicht verkrijgen in welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen gaat gepaard met het vraagstuk over wat we precies willen meten en welk soort ongelijkheid kwalijker is: ongelijkheid in vrije tijd of ongelijkheid in financieel kapitaal. Beide vermogens, vrije tijd en geld, hebben invloed op wat iemand kan doen en zijn, oftewel kan bereiken in het leven. Uit onderzoek van Bonke, Deding en Lausten (2009) blijkt dat vrijetijd en economische zekerheid beide positief verband houden met de tevredenheid van mannen en vrouwen. De economische tevredenheid van mannen neemt toe wanneer zij het grotere deel van het inkomen verzorgen. Dit is niet het geval voor vrouwen blijkens de studie van Bonke, Deding en Lausten (2009). Dit impliceert dat het voor mannen belangrijker is om de kostwinner te zijn van de familie. De sociale intensiteit van vrije tijd is belangrijker voor vrouwen dan voor mannen, dit komt overeen met de interpretatie van de sociale connecties en vertrouwen dimensie van de BWI voor mannen en vrouwen. De tevredenheid over de vrije tijd van een persoon hangt samen met de hoeveelheid vrije tijd. Economische tevredenheid hangt samen met de hoeveelheid inkomen iemand heeft. Het eerste verband geldt het sterkst voor vrouwen en het tweede geldt met name voor mannen (Bonke, Deding en Lausten, 2009). De bevindingen van dit onderzoek gelden voor personen in een heteroseksuele relatie.

Concluderend wordt gesteld dat de welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen in Nederland nihil is. De vraag blijft nog echter of we daadwerkelijk meten wat we willen meten. De BWI meet welvaart in Nederland. In deze scriptie wordt welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen gemeten aan de hand van de BWI. Hierop is gebaseerd wat welvaartsongelijkheid tussen mannen en vrouwen inhoudt. Of dit de beste manier was om dit te meten, wordt in de discussie en aanbevelingen toegelicht. Deze discussie is in lijn met de discussie waaruit de BWI is ontstaan, namelijk de 'beyond gdp discussion', over hoe we willen/moeten meten. Dit onderzoek draagt bij aan dit debat omdat het inzicht geeft in de verschillende niveaus waarop welvaart gemeten wordt en wat dit impliceert voor de welvaart van mannen en vrouwen in Nederland.

5.3 Discussie

Geconcludeerd is dat mannen minder goed scoren op de BWI dan vrouwen. Toch kunnen hier een aantal kanttekeningen bij worden geplaatst. In de discussie zullen de sterke punten, maar ook enkele limitaties van dit onderzoek worden benoemd. Aan de hand van deze genoemde punten zullen er aanbevelingen worden gedaan voor vervolgonderzoek. Allereerst wordt er ingegaan op het conceptuele model en of dit wat gepoogd wordt, daadwerkelijk wordt gemeten. Ten tweede zal de betekenis van de dimensie balans werk en privé worden geëvalueerd en als laatste wordt de methodologie onder de loep worden genomen.

Ongelijkheid is een onderwerp dat onder meer door sociologen al eeuwenlang wordt onderzocht. Dit geeft aan dat dit onderwerp in zijn geheel niet zomaar kan worden bestudeerd, hiervoor is dit onderwerp te veelomvattend en complex. Daarom is het goed dat er is besloten om welvaartsongelijkheid te bestuderen vanuit een raamwerk, namelijk dat vanuit de BWI. De indicator is binnen deze thesis gekoppeld aan de vermogensbenadering, dit geeft focus en een conceptuele uitwerking van de BWI. Door de BWI te koppelen aan de vermogensbenadering van Sen, wordt het begrip welvaart ingeperkt en zorgt het voor een specifiekere onderzoeksonderwerp.

De twee kernconcepten van de vermogensbenadering zijn, het functioneren, dat wijst op of een persoon kan doen en laten wat hij of zij wil. Het tweede concept zijn de vermogens, dit gaat over de kansen en vrijheden die een persoon heeft om te kunnen functioneren (Robeyns, 2006). De vraag is echter of de dimensies van de BWI daadwerkelijk vermogens (kunnen) meten. Dit punt van discussie over het praktisch meetbaar maken van de vermogensbenadering, wordt vaker in literatuur aangehaald (Rawls, 2001), zelfs door Sen zelf (2005). De mogelijkheden die iemand heeft, worden niet in de dimensies gemeten. Een dimensie zegt meer iets over het behaalde resultaat. De definitie over wat vermogens zijn volgens Sen, wordt binnen dit onderzoek niet geheel hetzelfde geoperationaliseerd. Toch is het goed dat het de link wordt gemaakt aangezien er veel overlap is en het verder helpt met hoe de vermogensbenadering praktisch kan worden gerealiseerd.

De opbouw van het theoretisch kader is sterk, doordat alle belangrijke concepten binnen dit onderzoek theoretisch worden besproken. Er is niet alleen gekeken naar verschillen tussen mannen en vrouwen, maar ook naar wat welvaart en ongelijkheid betekent en hoe deze concepten theoretisch kunnen worden bestudeerd. De theorie om welvaarsongelijkheid te bestuderen is duidelijk uiteengezet en gekoppeld aan de BWI. Zo is niet alleen toegelicht dat welvaart wordt gemeten vanuit de vermogensbenadering, maar daarnaast is toegelicht waarom deze benadering passender is dan andere theorieën over de verdeling van welvaart. Vervolgens is er gespecificeerd wat de verwachtingen zijn voor mannen en vrouwen op de verschillende dimensies aan de hand van genderspecifieke theorieën. Dit maakt dat er niet slechts vanuit één denkwijze wordt gekeken naar genderverschillen, maar vanuit drie verschillende perspectieven, namelijk vanuit de sociale roltheorie, de menselijk kapitaal theorie en de sociale identiteitstheorie.

Theoretisch zijn de verwachtingen helder uiteengezet. Een punt van discussie is meer wat er met sommige dimensies wordt bedoeld, met name de dimensie balans werk en privé. Wat er precies onder de dimensie balans werk en privé wordt verstaan, lijkt voor de makers van de BWI ook verwarring op te leveren. Zo wordt deze dimensie in het rapport van afgelopen jaar (BWI, 2017) meerdere malen anders dan balans werk en privé genoemd. Deze dimensie wordt ook aangehaald als de balans werk en vrije tijd, werkbalans, zelfs een keer als balans tussen werk en leven. Dit levert verwarring op, want wat betekent leven? En kan je werk niet ook je leven zijn? En wat wordt er verstaan onder werk, alleen betaald of ook onbetaald werk? Net als de verwarring die kan ontstaan over de begrippen privé en vrije tijd. Iemand moet misschien wel meer aan het huishouden doen of het verzorgen van de kinderen, dit is geen betaald werk, maar om nou te zeggen dat dit 'vrije tijd' is, is ook lastig. Eerst moet er besloten worden wat men wil meten en daarna hoe men dat wil meten. Want als onder de huidige dimensie onder werk ook bijvoorbeeld huishoudelijk werk wordt verstaan, wordt deze dimensie verkeert gemeten en zou het verkeerde impressie geven dat vrouwen veel hoger scoren.

Voor vervolg onderzoek wordt er aangeraden naast een goede theoretische kader te hebben, ook de gebruikte dimensies kritisch te kijken. De vraag is over er wel wordt gemeten waarover men iets wil kunnen zeggen. Dit begint bij het beter definiëren wat er onder de balans werk en privé wordt verstaan. In het volgende hoofdstuk zal worden toegelicht hoe dit meet probleem eventueel zou kunnen worden verholpen.

Als laatste kan de methodologie ook worden bediscussieerd. De opbouw van de gedane analyse is erg sterk. De beschikbaarheid van de data levert enkele limitaties op. Beide punten zullen hier worden toegelicht. De discussie waarin de BWI tot stand is gekomen, gaat over hoe welvaart moet worden gemeten. Dit is bij uitstek een kwantitatief onderwerp, vandaar dat de man-vrouw verschillen hiervan systematisch kwantitatief moeten worden onderzocht. De gekozen methodologie is sterk omdat deze tweedelig is. Het geeft door middel van de aparte indexen inzicht in het verloop van brede welvaart voor mannen en vrouwen. Daarnaast kan er door de ESS-data worden gezien of deze macroverschillen kunnen worden verklaard door gender. Daarnaast is de indicator meerdere keren ontwikkeld om te

kijken of de wegingen van de OECD invloed hebben op het verloop van de index. Doordat de aparte index specifiek voor dit onderzoek is gecreëerd, kon er ook worden gekeken hoe de BWI verloopt indien sommige dimensies zouden worden weggelaten. De tweedeling van dit onderzoek maakt het uitgebreider en met name de analyse nauwkeuriger; dit maakt het mogelijk specifiek te kunnen stellen op welke dimensies gefocust moet worden om ongelijkheid in kaart te brengen.

Toch zijn er ook beperkingen binnen deze studie wat betreft de data en methode. Zo is er voor wonen bijvoorbeeld wel een effect gevonden van gender op wonen, maar hier kan weinig over worden geconcludeerd. Dit komt doordat deze dimensie in de microdata anders is gemeten dan deze dimensie oorspronkelijk in de BWI was geoperationaliseerd. Op basis van de beschikbare ESS-data kon er geen variabele voor de dimensie wonen worden geselecteerd die beter aansluit op de gehanteerde BWI variabele. Er is een verschil in gemiddelde woontevredenheid tussen mannen en vrouwen en op microniveau is een effect van gender op het belang van de woonomgeving gevonden. Maar aangezien belang en tevredenheid anders zijn, kunnen deze niet met elkaar in verband worden gebracht, en kan er niet worden gesteld of gender een effect heeft op het vermogen wonen. Een andere datalimitatie was dat er op de macrodimensie maatschappij geen vergelijking tussen mannen en vrouwen kon worden gemaakt. Doordat deze verdeling gemaakt moest worden op basis van openbare data, kon deze dimensie niet worden verdeeld. Tevens is er door databeperkingen een kortere tijdsperiode van de BWI weergegeven dan de indicator die het afgelopen jaar was gepresenteerd (Badir, van Bavel, Hardeman & Rijpma, 2017).

Voor vervolgonderzoek kunnen er misschien data van het CBS, in plaats van de Worldbank worden gebruikt voor de dimensie maatschappij, indien de BWI wordt uitgesplitst naar gender. Dit wordt alleen aangeraden indien er een specifieke focus ligt op het onderzoeken van het verschillen tussen mannen en vrouwen. Verder wordt er voor vervolgonderzoek ook aangeraden te controleren voor beroepssector. Uit literatuur blijkt dat mannen en vrouwen in andere sectoren werken, en dit verschillen in inkomen kan verklaren (Kalmijn en van der Lippe, 1997; van Doorne-Huiskes, 2015). In de ESS data kon hier helaas niet voor worden gecontroleerd.

6. Beleidsadvies

Het debat omtrent het meten van welvaart wordt vaak gezien als een methodologische discussie. Hoe welvaart het beste gemeten kan worden is dan ook niet eenduidig te stellen. Toch kan deze discussie pas gevoerd worden wanneer duidelijk is wat welvaart betekent en wanneer duidelijk is wat men wil meten. Dan pas kan men stellen hoe we dit kunnen meten. Met deze studie is gepoogd bij te dragen aan de discussie over hoe welvaart gemeten moet worden, wanneer we welvaart in Nederland in één initiator voor zowel vrouwen als mannen willen meten. Doordat er binnen dit onderzoek duidelijk is geschetst wat er onder welvaart wordt verstaan, kan het uiteindelijke advies, dat wordt gegeven aan de makers van de BWI, zijn op het niveau van het meetinstrument. Het advies is niet slechts op het niveau van overheidsbeleid, waarbij overheden iets kunnen doen aan ongelijkheden in de samenleving. Het advies is juist op het niveau van hoe we welvaart en de ongelijkheid daarvan moeten meten, wil men komen tot een non-gendered meetinstrument. De adviserende vraag van deze scriptie luidt als volgt: *‘Welke aanpassingen wat betreft het meten van brede welvaart moeten er worden verricht om tot geïnformeerd sekse-ongelijkheidsbeleid te komen?’*. Het antwoord op deze vraag bestaat uit drie delen. Het eerste advies gaat over het aanpassen van de dimensie balans werk en privé. Het tweede advies gaat niet zozeer om het aanpassen van de BWI, maar over het bevorderen van beleid omtrent de gendergelijkheid op de balans werk en privé. Het laatste deel bestaat uit het advies over het toevoegen van subjectieve variabelen.

6.1 Advies: Aanpassing dimensie balans werk en privé

Het grootste welvaartsverschil tussen mannen en vrouwen zit hem in de balans werk en privé. Vrouwen scoren nu aanzienlijk hoger op de BWI, met name door deze dimensie. Door duidelijk te stellen wat deze dimensie inhoudt, kan welvaartsongelijkheid beter worden gespecificeerd. Ook kunnen de gekozen variabelen worden aangepast zodat er nauwkeuriger wordt gemeten wat men daadwerkelijk wil weten, met andere woorden kan welvaartsongelijkheid beter worden geïndiceerd.

Het eerste advies met betrekking tot de dimensies balans werk en privé is simpel: deze dimensie nauwkeurig en eenduidig omschrijven; dit geldt te meer nu deze dimensie slechts gemeten wordt op basis van een variabele. De betekenis van deze dimensie kan worden gezien als de balans tussen de tijd besteed aan enerzijds werk/arbeid, en anderzijds aan het privéleven. Het privéleven omvat tevens het familiale leven, zoals het huishouden en het verzorgen van de kinderen. Deze betekenis komt overeen met de formuleringen van de balans werk en privé zoals wetenschappers als den Dulk (2006) of van der Lippe (2010) deze aanhouden.

Het tweede advies wat betreft de balans werk en privé, is het toevoegen van een subjectieve variabele. De indicator is nu zo opgebouwd dat, wanneer iemand minder uren werkt en dus meer tijd privé heeft, dit een positief effect heeft op iemands brede welvaart. Hierbij wordt er geen rekening gehouden met de ervaring van deze balans. Het is persoonsafhankelijk of de kwaliteit van het leven omhoog gaat indien een persoon minder werkt. Zoals de BWI nu is opgesteld, impliceert dat iemand die

niet of parttime werkt, altijd beter scoort op de dimensie balans werk en privé dan iemand die fulltime werkt. In hoeverre iemand tevreden is met zijn of haar balans tussen werk en privé is passender om welvaart in de zin van kwaliteit van het leven te onderzoeken. Dit betekent niet dat de objectieve variabele, het aantal gecontracteerde uren, niet hoeft te worden meegenomen, maar dat de subjectieve variabele een toevoeging zou zijn. Deze data kunnen bijvoorbeeld worden verzameld door de antwoorden op de vraag: ‘In hoeverre sluiten uw werkuren aan bij uw sociale of familiale verplichtingen die u los van uw werk heeft? Zeer goed, matig, slecht, zeer slecht.’. Dergelijke data kunnen worden verzameld uit de Quality of Life Survey.

Ten derde kan er ook worden geëxperimenteerd met het opnemen van huishoudelijk werk variabele in de BWI. Nu wordt er onder werk, slechts betaald werk verstaan. De vraag is echter of er niet ook zou moeten worden gekeken naar onbetaald werk. Zo draagt huishoudelijk werk bij aan de maatschappelijk en individuele welvaart, maar zorgt huishoudelijk werk met name voor vrouwen voor economische ongelijkheid aangezien zij meer onbetaald werk doen dan mannen (Bruyn-Hundt, 1993). De balans werk en privé slechts meten door slechts middel van betaalde uren kan zo tot een verkeerde impressie van de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen leiden. Door data mee te nemen zoals het aantal uren besteed aan het huishouden en zorgtaken, zal de welvaartongelijkheid aan de hand van de BWI correcter worden gemeten. Op de balans werk en privé scoren vrouwen veel hoger doordat zij minder uren werken; indien de data worden meegenomen over gemiddeld aantal uren per week aan huishoudelijke taken, zal deze dimensie veel egalier worden. Zo blijkt uit het Tijdsbestedingsonderzoek (TBO) van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) dat vrouwen in Nederland gemiddeld 23,19 uur per week aan huishoudelijke taken besteden en mannen slechts 12,19 uur (CBS, 2014).

6.2 Advies: Bevorderen tevredenheid balans werk en privé

Naast het advies aan de actoren die betrokken zijn bij de BWI, is er ook nog een advies aan de Nederlandse overheid wat betreft de balans werk en privé. Naast de discussie over het meten van de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen, kan deze ongelijkheid ook worden verandert door de maatschappelijke context. De overheid kan door middel van institutionele ondersteuning een gender klimaat creëren dat een positief effect heeft op de tevredenheid met de balans werk en privé (Crompton & Lyonette, 2006). Zo is er een hogere tevredenheid met de balans gevonden in Scandinavische landen waar de institutionele voorzieningen wat betreft gendergelijkheid hoog zijn (Crompton, 2006). Daarom wordt de overheid gestimuleerd een positief gender klimaat te stimuleren, door middel van het goedkoper maken van kinderopvang bijvoorbeeld, zodat dit misschien net als in Scandinavische landen resulteert in positievere ervaringen van de balans werk en privé.

Ten tweede wordt er aangeraden om het TBO vaker uit te voeren. Nu komt de informatie over wat Nederlanders in hun vrij tijd doen eens in de vier jaar uit. Om inzicht te krijgen hoe de balans werk en privé bijdragen aan welvaart(on)gelijkheid zou er meer data beschikbaar moeten komen over wat mensen in hun vrije tijd doen. Dan zou namelijk ook de BWI makkelijker kunnen worden aangepast (de

variabele huishoudelijk werk meenemen). Dit resulteert in een beter welvaartsmeting, wat relevant is voor overheden om beleid op te maken.

6.3 Advies: Subjectieve variabelen

Wetende dat er juist met de BWI wordt gepoogd welvaart te meten door middel van objectieve variabelen, wordt er desondanks vanuit het perspectief van dit onderzoek het advies gegeven om subjectieve variabelen toe te voegen. Als je welvaart wil meten voor mannen én vrouwen, blijkt dit op sommige dimensies beter te kunnen door niet alleen objectief te willen meten. Zo blijkt bijvoorbeeld op basis van onderzoek dat subjectieve variabelen veel meer zeggen over het gevoel van veiligheid voor vrouwen en dat objectieve variabelen meer zeggen over het veiligheidsgevoel van mannen (Davies & Hinks, 2010). De kwaliteit van het leven gaat niet alleen omlaag indien iemand in een onveilige gewelddadige situatie komt, maar ook het gevoel van onveiligheid heeft invloed op het welzijn. Deze dimensie wordt te veel gemeten vanuit een masculien perspectief. Het advies is daarom indien men tot geïnformeerd sekse-ongelijkheidsbeleid wil komen, de BWI veiligheid ook moet meten door middel van een subjectieve variabele. Dit kan worden gedaan door het percentage mannen en vrouwen dat zich wel eens onveilig voelt in Nederland mee te nemen. Deze variabele van het CBS is beschikbaar over tijd, voor verschillende persoonskenmerken, voor Nederland als geheel en de verschillende regio's daarbinnen.

Sen (2002) geeft kritiek op het gebruik van subjectieve variabelen, met name bij het meten van gezondheid vindt hij het onverstandig uit te gaan van perceptie. Aangezien het meten van gezondheid op basis van perceptie misleidend kan zijn en context afhankelijk is. Zijn argument wordt meegenomen bij deze aanbevelingen, vandaar dat er op de dimensie gezondheid niet wordt aangeraden subjectieve variabelen mee te nemen. Toch wordt het bij de dimensies veiligheid wel aangeraden subjectief te meten, aangezien er uit de theorie blijkt dat veiligheid iets anders is voor mannen en vrouwen. Deze aanbeveling geldt op twee voorwaarden: indien de BWI dient om verschillen tussen mannen en vrouwen aan te duiden en alleen wanneer de BWI wordt gebruikt voor vergelijkingen binnen Nederland, niet op grotere schaal. Anders kan het zo zijn dat de context de data te veel beïnvloed.

Literatuur

- Abel, T., & Cockerham, W. C. (1993). Lifestyle or lebensfuhrung?. *The Sociological Quarterly*, 34(3), 551-556.
- Badir, M., Van Bavel, B., Hardeman, S., & Rijpma, A. (27 oktober 2017). *Brede Welvaartsindicator 2017* (Rabobank & Universiteit Utrecht). Geraadpleegd van <https://economie.rabobank.com/PageFiles/25470/Rabobank-UU-2017-brede-welvaartsindicator-Nederland.pdf>
- Becker, G. S. (1994). Human capital revisited. In *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis with Special Reference to Education (3rd Edition)* (pp. 15-28). The university of Chicago press.
- Becker, G. S. (1985). Human capital, effort, and the sexual division of labor. *Journal of labor economics*, 3(1, Part 2), S33-S58.
- Becker, M. (2007). *Lexicon van de ethiek*. Uitgeverij Van Gorcum.
- Bentham, J., & Mill, J. S. (2004). *Utilitarianism and other essays*. Penguin UK.
- Bitton, Y., & Shavit, T. (2015). Differences Between Men's and Women's Monetary Valuation of Crime Avoidance Behavior. *Feminist Criminology*, 10(2), 115-139.
- Bonke, J., Deding, M., & Lausten, M. (2009). Time and money. *Journal of Happiness Studies*, 10(2), 113-131.
- Borghans, L., Fouarge, D., De Grip, A., & Van Thor, J. (2014). *Werken en leren in Nederland* (ROA-R-2014/3). Geraadpleegd van <https://cris.maastrichtuniversity.nl/portal/files/528689/guid-8703f74f-b517-4906-8639-f56a5fc871ee-ASSET1.0>
- Borghans, L., Fourage, D., & De Grip, A. (2011). *Een leven lang leren in Nederland*. (ROA-R-2011/5). Geraadpleegd van <https://cris.maastrichtuniversity.nl/portal/files/1617212/guid-57ba6329-e842-403a-8359-31969e1f27e5-ASSET1.0>
- Bovens, M., Kremer, M., & Schrijvers, E. (2014). *Hoe ongelijk is Nederland?* (WRR). Geraadpleegd van <https://www.wrr.nl/publicaties/verkenningen/2014/06/04/hoe-ongelijk-is-nederland>
- Brickman, P., Coates, D., & Janoff-Bulman, R. (1978). Lottery winners and accident victims: Is happiness relative?. *Journal of personality and social psychology*, 36(8), 917.
- Bruyn-Hundt, M. (1993). Huisvrouwenloon een valkuil. *NEMESIS*, 9(2), 39-46.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods*. Oxford university press.
- Butler, J. (1986). Sex and gender in Simone de Beauvoir's Second Sex. *Yale French Studies*, (72), 35-49.
- Burchardt, T. (2004). Capabilities and disability: the capabilities framework and the social model of disability. *Disability & society*, 19(7), 735-751.
- Cameron, D. (2007). *The myth of Mars and Venus*. Oxford University Press, USA.
- CBS. (2015). Kwaliteit. Geraadpleegd op 6 mei 2018, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/over-ons/organisatie/kwaliteit>

- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2018). *Monitor Brede Welvaart 2018*. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2018/20/monitor-brede-welvaart-2018>
- Chorley, M. (2018, 6 februari). The fight for equality is far from over. *The Times*. Geraadpleegd van <https://www.thetimes.co.uk/article/the-fight-for-equality-is-far-from-over-wx0kkgf37>
- Claassen, R.J.G. & Robeyns, I. A. M. (2015). Economisch Beleidsanalyses-een filosofische blik: Advies in opdracht van het Centraal Planbureau.
- Crompton, R., & Lyonette, C. (2006). Work-life 'balance' in Europe. *Acta sociologica*, 49(4), 379-393
- Dagevos, J., & Dagevos, H. (2008). *Minderheden meer gewicht* (SCP). Geraadpleegd van https://www.scp.nl/Publicatie/Alle_publicaties/Publicaties_2008/Minderheden_meer_gewicht
- Davies, S., & Hinks, T. (2010). Crime and happiness amongst heads of households in Malawi. *Journal of Happiness Studies*, 11(4), 457-476.
- De Beer, P. (2014). Groeiende beloningsverschillen in Nederland. In M. Kremer, M. Bovens, E. Schrijvers, & R. Went (Eds.), *Hoe ongelijk is Nederland?* (pp. 59-77). Amsterdam, Nederland: Amsterdam University Press.
- den Dulk, L., & Peper, B. (2006). Werk/privé-beleid binnen arbeidsorganisaties: op weg naar een win-win situatie?. *Emancipatie als kwestie*, 107-124.
- Dubos, R. (2017). *Social capital: Theory and research*. Routledge.
- Eagly, A. H., & Steffen, V. J. (1984). Gender stereotypes stem from the distribution of women and men into social roles. *Journal of personality and social psychology*, 46(4), 735.
- Eagly, A. H. (2013). *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*. Psychology Press.
- Emerek, R. (2008). Gender segregation in the labour market: roots, implications and policy responses in Denmark: Report to European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, Unit G. 1. Publications Office.
- European Social Survey. (z.d.). Sampling. Geraadpleegd op 26 april 2018, van http://www.europeansocialsurvey.org/methodology/ess_methodology/sampling.html
- European Social Survey. (2018, 9 april). ESS Round 8 (2016) [Dataset]. Geraadpleegd op 26 april 2018, van <https://www.europeansocialsurvey.org/download.html?file=ESS8csNL&c=NL&y=2016>
- Eurostat. (2018). *Quality of life in Europe - facts and views - economic and physical safety* (ISSN 2443-8219). Geraadpleegd van http://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php/Quality_of_life_indicators_-_economic_and_physical_safety#Physical_safety
- Evertsson, M. (2006). The reproduction of gender: housework and attitudes towards gender equality in the home among Swedish boys and girls. *The British journal of sociology*, 57(3), 415-436.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS statistics* (4e ed.). London, United Kingdom: Sage.

- Freeman, S. R. (Ed.). (2003). *The cambridge companion to Rawls*. Cambridge University Press.
- Fukuda-Parr, S. (2003). The human development paradigm: operationalizing Sen's ideas on capabilities. *Feminist economics*, 9(2-3), 301-317.
- Gardner, J., & Oswald, A. (2001). Does money buy happiness? A longitudinal study using data on windfalls. *Warwick University mimeograph*, 1-7.
- Gerdtham, U. G., & Johannesson, M. (2001). The relationship between happiness, health, and socio-economic factors: results based on Swedish microdata. *The Journal of Socio-Economics*, 30(6), 553-557.
- Goffman, E. (1949). Presentation of self in everyday life. *American Journal of Sociology*, 55, 6-7.
- Goffman, E. (1976). Gender display. In *Gender advertisements*(pp. 1-9). Palgrave, London.
- Goldhaber, D. (2012). *The nature-nurture debates: Bridging the gap*. Cambridge University Press.
- Granovetter, M. S. (1977). The strength of weak ties. In *Social networks* (pp. 347-367).
- Harrison, L. A., & Lynch, A. B. (2005). Social role theory and the perceived gender role orientation of athletes. *Sex roles*, 52(3-4), 227-236.
- Hobson, B. (2014). *Work-life Balance. The Agency & Capabilities Gap*. Oxford, Groot-Brittannië: Oxford University Press.
- Holmberg, T. (2016). Nature–Nurture Debate. *The Wiley Blackwell Encyclopedia of Gender and Sexuality Studies*.
- ISI. (z.s.). ORGANIZATIONAL MEMEBERS. Geraadpleegd op 6 mei 20118, van <https://www.isi.web.org/index.php/about-isi/who-is-isi/members/organizational>
- Jacob, B. A. (2002). Where the boys aren't: Non-cognitive skills, returns to school and the gender gap in higher education. *Economics of Education review*, 21(6), 589-598.
- Kalisz, A. (2017). Gender issue in John Rawls' concept of equality. In *Wojciechowski B., Bekrycht T., Cern KM,(eds.), Jurysprudencja 8. The principle of equality as a fundamental norm in law and political philosophy, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2017*; . Łódź University Press.
- Kalmijn, M., & Lippe, T. V. D. (1997). Type of schooling and sex differences in earnings in the Netherlands. *European Sociological Review*, 13(1), 1-15.
- Kato-Wallace, J., Barker, G., Sharafi, L., Mora, L., Lauro, G. (2016). Adolescent Boys and Young Men: Engaging Them as Supporters of Gender Equality and Health and Understanding their Vulnerabilities. Washington, D.C.: PromundoUS. New York City: UNFPA.
- Kaufmann, D., & Kraay, A. (2018). The worldwide Governance Indicators (WGI) project. Geraadpleegd op 30 april 2018, van <http://info.worldbank.org/governance/WGI/#home>
- Knoops, K., & van den Brakel, M. (2010). Rijke mensen leven lang en gezond. *TSG*, 88(1), 17-24.
- Koch, A., Halbherr, V., Stoop, I. A., & Kappelhof, J. W. (2014). Assessing ESS sample quality by using external and internal criteria. *Mannheim: European Social Survey, GESIS*.
- La Placa, V., McNaught, A., & Knight, A. (2013). Discourse on wellbeing in research and practice. *International Journal of Wellbeing*, 3(1).

- Lagro-Janssen, T. (2010). Sex, gender and health: developments in medical research. In *The Palgrave Handbook of Gender and Healthcare* (pp. 405-420). Palgrave Macmillan, London.
- Lippe, T., Doorne-Huiskes, A. V., & Siegers, J. J. (1993). Het aandeel van mannen in huishoudelijk werk. *Mens en Maatschappij*, 68(2), 133-152.
- Marmot, M. (2002). The influence of income on health: views of an epidemiologist. *Health affairs*, 21(2), 31-46.
- Marsden, P. V. (1987). Core discussion networks of Americans. *American sociological review*, 122-131.
- McCright, A. M. (2010). The effects of gender on climate change knowledge and concern in the American public. *Population and Environment*, 32(1), 66-87.
- Mead, M. (1963). *Sex and temperament in three primitive societies* (Vol. 370). New York: Morrow.
- Muller, L., Floris, J., verhalen-Schumacher, D., Dankmeyer, B., Chkalova, K. & Verschuren, L. (2016). *Gelijk loon voor gelijk werk? Banen en lonen bij overheid en bedrijfsleven, 2014*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Mizobuchi, H. (2014). Measuring world better life frontier: a composite indicator for OECD better life index. *Social Indicators Research*, 118(3), 987-1007.
- Moore, G. (1990). Structural determinants of men's and women's personal networks. *American sociological review*, 726-735.
- Nieva, V. F., & Gutek, B. A. (1980). Sex effects on evaluation. *Academy of management Review*, 5(2), 267-276.
- Nussbaum, M. C. (2001). *Women and human development: The capabilities approach* (Vol. 3). Cambridge University Press.
- Nussbaum, M. C. (1997). Capabilities and human rights. *Fordham L. Rev.*, 66, 273.
- Nussbaum, M., & Sen, A. (Eds.). (1993). *The quality of life*. Oxford University Press.
- OECD (2017), *How's Life? 2017: Measuring Well-being*, OECD Publishing, Paris.
http://dx.doi.org/10.1787/how_life-2017-en
- OECD, & JRS. (2008). *Handbook on Constructing Composite Indicators*. Parijs, Frankrijk: OECD publications.
- Puschmann, P., Paping, R., & Matthijs, K. (2016). Inleiding: familie en levenskansen. *Historisch-demografisch onderzoek in Vlaanderen en Nederland. Jaarboek Historische Demografie*, 2015, 15-23. [1].
- Raub, W., & Voss, T. (2016). *Micro-Macro Models in Sociology: Antecedents of Coleman's Diagram*. Festschrift for Andreas Diekmann, Berlin: De Gruyter.
- Rawls, J. (2001). *Justice as fairness: A restatement*. Harvard University Press.
- Rawls, J. (2009). *A theory of justice: Revised edition*. Harvard university press.
- Raworth, K. (2017). *Donuteconomie*. Amsterdam, Nederland: Nieuw Amsterdam.
- Remery, C., van Doorne-Huiskes, A., & Schippers, J. (2002). Labour market flexibility in the

- Netherlands: Looking for winners and losers. *Work, employment and society*, 16(3), 477-495.
- Robeyns, I. (2003). Sen's capability approach and gender inequality: selecting relevant capabilities. *Feminist economics*, 9(2-3), 61-92.
- Robeyns, I. (2016). "The Capability Approach", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2016 Edition), Edward N. Zalta (ed.),
URL=<https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/capability-approach/>
- Robeyns, I. (2018). *Wellbeing, freedom and social justice: The capability approach re-examined* (p. 266). Open Book Publishers.
- Roeters, A., Veerman, F., & Jaspers, E. (2017). *Gelijk verdeeld?* (NUR 740). Geraadpleegd van https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2017/Gelijk_verdeeld
- Rosenberg, A. (2016). *Philosophy of the Social Science* (5e ed.). Boulder, Verenigde Staten: Westview Press.
- Rothfus, J. (2010). *Ethiek in de psychologie*. Amsterdam, Nederland: Pearson Benelux.
- Saigaran, N. G., Karupiah, P., & Gopal, P. S. (2015). The Capability Approach: Comparing Amartya Sen and Martha Nussbaum. *Proceedings of Universiti Sains Malaysia*, 1.
- Salverda, W. (2011). Arbeidsmarkt, ongelijkheid en de crisis. *TPEdigitaal*, 5(4), 82-97. Geraadpleegd van http://www.tpedigitaal.nl/sites/default/files/bestand/gehele_editie_54.pdf#page=86
- Schabath, M. B., Curci, M. B., Kanetsky, P. A., Vadaparampil, S. T., Simmons, V. N., Sanchez, J. A., & Quinn, G. P. (2017). Ask and tell: the importance of the collection of sexual orientation and gender identity data to improve the quality of cancer care for sexual and gender minorities. *Journal of Oncology Practice* 13, no.8, p.542-546.
- Schipper, L. (2016, 20 mei). De man heeft een baan, zijn vrouw een baantje. *Financieel Dagblad*. Geraadpleegd van <https://fd.nl/werk-en-geld/1151716/de-man-heeft-een-baan-zijn-vrouw-een-baantje>
- Sen, A. (2002). Health: perception versus observation. *BMJ*, 324, 860-861. Geraadpleegd van http://www.antoniocasella.eu/salute/sen_2002.pdf
- Sen, A. (2003b). Reflections on literacy. Literacy as Freedom: A UNESCO Round-Table. Paris, France: UNESCO.
- Sen, A. (1997). *Choice, welfare, and measurement*. Harvard University Press.
- Sen, A. (1993). Capability and well-being⁷³. *The quality of life*, 30.
- Sewell Jr, W. H. (1992). A theory of structure: Duality, agency, and transformation. *American journal of sociology*, 98(1), 1-29.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford, Verenigd Koninkrijk: Oxford University Press.
- Snel, E. (2017). Werkende armen in Nederland. *Mens en maatschappij*, 92(2), 175-201.
- Stellinga, M., & De Koning, P. (2017, 11 december). De ongelijkheid in Nederland is in 25 jaar gegroeid. *NRC*. Geraadpleegd van <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/12/11/zorgen-over-wie-niet-kan-meedoen-a1584583>

- Stets, J. E., & Burke, P. J. (2000). Identity theory and social identity theory. *Social psychology quarterly*, 224-237.
- Stiglitz, J. E., Sen, A., & Fitoussi, J. (2009). *Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress*. Geraadpleegd van <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/118025/118123/Fitoussi+Commission+report>
- Ten Brummelhuis, L. L., & Van Der Lippe, T. (2010). Effective work-life balance support for various household structures. *Human Resource Management*, 49(2), 173-193.
- The ESS Sampling Expert Panel (2016). *Sampling guidelines: Principles and implementation for the European Social Survey*. London: ESS ERIC Headquarters.
- The United Nations Development Programme. (2016). *Human Development Report 2016* (E.16.III.B.1). Geraadpleegd van http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf
- Turner, J. C. (1982). Towards a cognitive redefinition of the social group. *Social identity and intergroup relations*, 15-40.
- United Nations Development Programme. (2016). Human Development Indicators Netherlands [Dataset]. Geraadpleegd op 14 maart 2018, van <http://hdr.undp.org/en/countries/profiles/NLD>
- Vanbelle, E., Boonen, E., & De Witte, H. (2014). De sociale identiteit van werklozen: gevolgen voor het welzijn. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*, 30(2), 175-194.
- Van Bavel, B. (2014). 'Vermogensongelijkheid in Nederland'. *Economisch Statistische Berichten*, 99(4688), 392-395.
- Van Beuningen, J., & Kloosterman, R. (2011). *Subjectief welzijn: welke factoren spelen een rol?* (CBS). Geraadpleegd van [file:///file0027/BestUsr5\\$/BovenCE/Mijn%20Documenten/Downloads/2011-k4-p85-b15-art.pdf](file:///file0027/BestUsr5$/BovenCE/Mijn%20Documenten/Downloads/2011-k4-p85-b15-art.pdf)
- Van der Togt, L. (2016). *Contemporary Policy Making and the Capability Approach* (Master's thesis).
- Van poll, R., Stellato, R., Kruize, H., & Heisterkamp, S. (2002/2003). *Woontevredenheid en hinder in woonbuurten met industriële bedrijvigheid* (RIVM rapport 715120008). Geraadpleegd van <https://www.rivm.nl/dsresource?objectid=ab1c2bee-9157-418c-8bc9-e1ce4fec056>
- Vissers, P. (2018, 20 februari). Utrechtse scholen negeren oproep om breed schooladvies. *Trouw*. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/samenleving/utrechtse-scholen-negeren-oproep-om-breed-schooladvies~a0dfcd9f/>
- West, C., & Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender & society*, 1(2), 125-151.
- Willemsen, T. M., & Fischer, A. H. (1996). *Femininiteit en masculiniteit: De ontwikkeling van de Nederlandse Sekse-Identiteit Vragenlijst (NSIV)* (No. 96.11. 019/6). Tilburg University, Work and Organization Research Centre.
- Wright, E. O. (Ed.). (2005). *Approaches to class analysis*. Cambridge University Press.

Appendix

Tabel 1: Vergelijking van verschillende lijsten ‘Vermogens’

Schrijver/Organisatie	Nussbaum (1995)	Robeyns (2003)	OECD, Better life index (2014)	BWI, UU en Rabobank (2016)
Doel van de lijst	Algemeen	Gender ongelijkheid in westerse maatschappijen	Index om welzijn tussen landen te kunnen vergelijken	Indicatoren voor brede welvaart
Abstractie level	Hoog	Laag	Laag	Laag
Dimensies	<ol style="list-style-type: none"> 1. Life 2. Bodily health 3. Bodily integrity 4. Senses, imagination, and thought 5. Emotions 6. Practical reason 7. Affiliation 8. Other species 9. Play 10. Control over one’s environment 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Life and physical health 2. Mental well-being 3. Bodily integrity an safety 4. Social relations 5. Political empowerment 6. Education and knowledge 7. Domestic work and nonmarket care 8. Paid work and other projects 9. Shelter and environment 10. Mobility 11. Leisure activities 12. Time-autonomy 13. Respect 14. Religion 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Health 2. Life satisfaction 3. Safety 4. Community 5. Civic Engagement 6. Education 7. Work-Life Balance 8. Income 9. Environment 10. Jobs 11. Housing 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gezondheid 2. Subjectief welzijn 3. Veiligheid 4. Sociale connecties en vertrouwen 5. Maatschappij 6. Educatie 7. Werk-privé balans 8. Inkomen 9. Milieu 10. Arbeid 11. Wonen

Bron: Nussbaum (1995), Robeyns (2003), OECD en BWI

Tabel 2: Ontbrekende waarden: aantal en percentage

Variabele	Aantal ontbrekende waarden	percentage ontbrekende waarden van het totaal
Leeftijd	3	0,055%
Migratieachtergrond	1	0,018%
Gender	0	0%
Kinderen	0	0%
Kinderen thuis	0	0%
Westerse migratieachtergrond	0	0%
Niet westerse migratieachtergrond	0	0%
Tevredenheid	3	0,055%
Geluk	4	0,073%
Gezondheid	2	0,037%
Gevoel veiligheid	19	0,349%
Geweld (veiligheid)	2	0,037%
Werkloos	0	0,000%
Sociaal	1	0,018%
Onderwijs	19	0,349%
Aantal jaar educatie	23	0,422%
Milieu	132	2,424%
Woon	9	0,165%
Maatschappij 1	20	0,367%
Maatschappij 2	30	0,551%
Balans	616	11,313%
Inkomen	448	8,228%
Opleiding moeder	271	4,977%
Opleiding vader	223	4,096%

Bron: ESS 2016, 2014, 2012

Tabel 3: Gemiddelde scores topics Better Life Index

	Subjectief welzijn	Gezondheid	Onderwijs	Milieu	Veiligheid	Materiële welvaart	Banen	Sociaal	Maatschappij	Balans werk en privé	Wonen	Totaal
Totaal	3,786794	3,668258	3,463007	3,188544	3,204455	3,007955	2,920446	2,799523	2,377088	3,307080	3,255370	34,978520
Man	3,780872	3,64891	3,427361	3,167070	3,153753	2,952785	2,923434	2,858469	2,415254	3,336427	3,265133	31,141647
Vrouw	3,798144	3,705336	3,531323	3,229698	3,301624	3,113689	2,918886	2,768765	2,303944	3,291768	3,236659	35,338747

Bron: eigen onderzoek op basis van data van de OECD.

Tabel 4: Waarden per dimensie 2017

Geslacht	jaar	welzijn	gezondheid	onderwijs	milieu	veiligheid	arbeid	sociaal	maatschappij	balans	wonen	materieel
Totaal	2017	0,681	0,616	0,432	0,530	0,854	0,616	0,878	0,555	0,777	0,607	0,528
Man	2017	0,702	0,551	0,448	0,530	0,882	0,651	0,853	0,555	0,477	0,610	0,547
Vrouw	2017	0,661	0,680	0,416	0,530	0,908	0,579	0,902	0,555	1,076	0,605	0,509

Bron: CBS, World Bank.

Tabel 5: Definitie/omschrijving verschillende dimensies

Dimensie	Definitie/ Omschrijving
Subjectief Welzijn	Gaat om het gevoel van geluk en tevredenheid met het leven. De kwaliteit van het leven is afhankelijk van vele andere factoren zoals bijvoorbeeld gezondheid of materiele welvaart. Desondanks wordt deze dimensie apart mee genomen om de subjectieve mate van gelukservaring te meten en te kunnen vergelijken. Deze zijn omgezet in variabelen door simpelweg de vraag te stellen: ‘In welke mate vindt u zichzelf een gelukkig mens?’, ‘In welke mate bent u tevreden met het leven dat u op dit moment leidt?’ (van Beuningen & Kloosterman, 2011, p.91).
Gezondheid	De gezondheid dimensie geeft inzicht in iemands fysieke en geestelijke gezondheid status. In hoeverre iemand zich gezond voelt. Dit wordt met een vaste maat gemeten wanneer er niet op individueel niveau wordt gekeken maar naar vergelijking tussen groepen of landen ect. Dan wordt gezondheid vaak afgespiegeld in het verwachte aantal (gezonde) levensjaren sinds de geboorte (OECD, 2018).
Onderwijs	De dimensie onderwijs gaat over iemands cognitieve vaardigheden. De hoogte van het onderwijs voor een bepaalde groep mensen. Aantal hoogopgeleiden en de scores die zij hebben, vergeleken met andere Europese niveaus (PISA) en vergeleken met hun peers in Nederland wat betreft het middelbare schoolniveau. Het gaat dus niet om de kwaliteit van het onderwijs in een bepaald land maar om de hoogte van het behaalde onderwijsniveau.
Milieu	Kwaliteit van het water, de lucht, de bodem. De algehele biodiversiteit.
Veiligheid	De mate van gewelddadige en seksuele incidenten en moorden. Dit houdt in vooral de mate van onveiligheid. Deze metingen zijn objectief meetbaar en vandaar meegenomen in het samenstellen van de BWI. De algehele dimensie veiligheid wijst ook op het gevoel van veiligheid. Dus niet enkel onveilige metingen maar ook de perceptie van ergens veilig voelen.
Materiële Welvaart	Materiele welvaart wijst op de financiële middelen van mensen. Hoeveel geld iemand te besteden heeft. Dit wordt vaak gemeten aan de hand van iemands inkomen.
Banen	Het al dan niet hebben van een baan. Van alle mensen die behoren tot de beroepsbevolking of zij een betaalde baan hebben of dat zij werkloos zijn. Daarnaast gaat de dimensie banen in op het percentage van de bevolking met een flexibele arbeidsrelatie.
Sociale connecties en vertrouwen	Sociale connecties en vertrouwen gaan over de kwantiteit en kwaliteit van iemands sociale relaties. Het zegt iets over de mate van sterkte van iemands sociale banden. Deze geven inzicht in de steun die iemand kan verwachten van zijn of haar sociale netwerk (Granovetter, 1977).
Maatschappij	Maatschappij wordt vanuit de Wereldbank gedefinieerd als <i>Governance</i> . De dimensie maatschappij verwijst naar alle tradities en instituties waardoor autoriteit binnen een land wordt gekregen en gewaarborgd. Dit bestaat uit alle macroprocessen in een samenleving, zoals hoe een maatschappij wordt ingedeeld, zoals het politiek systeem en hoe wetten en regels worden

gemonitord en aangepast. Met maatschappij wordt ook bedoeld in hoeverre een regering effectief beleid kan formuleren en implementeren en in hoeverre de staat, inclusief haar individuen en de regering zich verhouden tot de economische en sociale instituten die interactie tussen de gehele bevolking in staat stelt (Kaufmann & Kraay, 2018).

Balans werk en privé De dimensie werk-privé verwijst naar de verdeling van het aantal uur dat mensen stoppen in (betaald) werk en in tijd privé. Onder privé wordt verstaan de tijd die mensen stoppen in persoonlijke zorg en vrijetijdsactiviteiten, hieronder valt ook slapen, eten, hygiëne en tijd met familie etc. (OECD,2017).

Wonen In hoeverre iemand tevreden is met hoe en waar hij of zij woont.

Bron: eigen onderzoek of anders aangegeven.

Tabel 6: Ranking BLI ten opzichte van buurlanden

	Land					
	Nederlan d	België	Duitslan d	Frankrijk	Verenigd Koninkrijk	Denemarken
Housing	7,5	7,6	7,1	6,9	6,4	6,3
Income	5,2	5,8	5,0	4,7	5,0	4,8
Jobs	8,4	7,1	8,2	6,8	8,0	8,6
Community	6,3	7,1	7,2	5,6	7,7	8,7
Education	7,2	6,7	7,5	5,8	6,2	7,8
Environment	7,2	6,0	7,2	6,0	6,8	8,2
Civic engagement	4,9	7,3	5,1	5,5	6,4	6,8
Health	8,5	8,3	7,3	7,9	7,8	7,8
Life satisfaction	9,4	7,6	7,9	5,9	6,9	9,9
Safety	9,3	8,2	8,8	8,2	9,0	9,5
Work-life balance	9,3	8,6	8,3	8,9	6,2	9,0

Bron: BLI, OECD(2017)

Tabel 7: Controle multicollineariteit door middel van de VIF waarde per afhankelijke variabele

Variabele	Balans		Gezondheid		Wonen		Inkomen		Sociaal	
	VIF	1/VIF	VIF	1/VIF	VIF	1/VIF	VIF	1/VIF	VIF	1/VIF
Kinderen	2.17	0,460	2,17	0,460	2,17	0,460	2,17	0,461	2,17	0,460
Leeftijd	1.92	0,521	1,92	0,521	1,92	0,521	1,92	0,521	1,92	0,521
Opleiding moeder	1.76	0,569	1,76	0,569	1,76	0,569	1,76	0,569	1,76	0,569
Opleiding vader	1.67	0,597	1,67	0,597	1,67	0,597	1,67	0,599	1,67	0,597
Kinderen thuis	1.52	0,659	1,52	0,659	1,52	0,659	1,44	0,696	1,52	0,659
Onderwijsniveau	1.37	0,732	1,37	0,732	1,37	0,732	1,21	0,829	0,37	0,732
Inkomen	1.29	0,778	1,29	0,778	1,29	0,778	-	-	1,29	0,778
Gender	1.04	0,958	1,04	0,958	1,04	0,958	1,03	0,967	1,04	0,958
Niet westers	1.02	0,983	1,02	0,983	1,02	0,983	1,01	0,991	1,02	0,983
Westers	1.01	0,987	1,01	0,987	1,01	0,987	1,01	0,994	1,01	0,987
Gemiddelde VIF	1,48		1,48		1,48		1,47		1,48	

Bron: eigen onderzoek op basis van ESS ('12/ '14/ '16)

Tabel 8. Pearsons correlatie (R), controlevariabelen

	Kinderen	Kinderen thuis	Leeftijd	Opleiding moeder	Opleiding vader	Westers	Niet westers	Onderwijsniveau	Aantal jaar educatie
Kinderen	1,000								
Kinderen thuis	-0,529	1,000							
Leeftijd	0,646	-0,323	1,000						
Opleiding moeder	-0,267	0,067	-0,401	1,000					
Opleiding vader	-0,177	0,036	-0,272	0,601	1,000				
Westers	-0,038	0,017	-0,006	0,031	0,075	1,000			
Niet westers	-0,061	0,060	-0,091	0,025	0,029	-0,037	1,000		
Onderwijsniveau	-0,189	0,132	-0,207	0,320	0,370	0,026	0,017	1,000	
Aantal jaar educatie	-0,213	0,135	-0,236	0,331	0,353	0,038	0,016	0,746	1,000

Afkortingen

bbp – bruto binnenlands product

BLI – Better Life Index

BWI – Brede Welvaartsindicator

CBS – Centraal Bureau voor de Statistiek

CLO - Compendium voor de Leefomgeving

ESS – European Social Survey

GII – Gender Inequality Index

ISI – Internationaal Statistisch Instituut

OECD – the Organisation for Economic Co-operation and Development

OLS – Ordinary least squares

PISA – Programme for International Student Assessment

SCP – Sociaal Cultureel Planbureau

TBO – Het Tijdsbestedingsonderzoek

UU – Universiteit Utrecht

UNDP – United Nations Development Programme

VIF – variance inflation factor

ZZP – Zelfstandige zonder personeel